

Stockholms
stad

Socialtjänst- rapport 2020

En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad

Socialtjänstrapport 2020
Maj 2021

Diarienummer: 3.1.1-723 2020
Utgivare: Socialförvaltningen

Ett år i skuggan av covid-19

För socialtjänsten i Stockholms stad har 2020 varit ett år av enorma påfrestningar och utmaningar. Vi befinner oss fortfarande mitt i pandemin. Krisen är inte över, men nu kan vi skymta en ljusning vid horisonten. En ny vardag har tagit form, med ökad digitalisering och förändrade vanor och beteenden.

I många av stadens verksamheter har arbetsbördan varit oerhört hög och vi har tvingats ställa om och anpassa våra arbets sätt för att möta de behov och svårigheter som vi ställts inför. I vissa fall har vi breddat redan upptrampade stigar, i andra fall har vi fått hitta helt nya vägar.

Vi ser ett behov av att utvärdera våra arbets sätt, både de nya som har tillkommit på digital väg och som är här för att stanna, men även de arbets sätt som faktiskt kräver fysiska möten för bästa möjliga utfall.

Socialtjänstrapporten har tagits fram av socialnämnden. Årets rapport är den tolfte i ordningen och dess huvudsyfte är att beskriva tillståndet i Stockholms stads socialtjänst och hur socialtjänsten utvecklats över tid. Socialnämnden har samlat in och sammanställt statistikuppgifter och annan relevant information för följande verksamhetsområden: *ekonomiskt bistånd, nyanlända, barn och unga, familjerätten, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, missbruk och beroende, hemlöshet, socialpsykiatri och funktionsnedsättning.*

I årets socialtjänstrapport har vi valt att ta med ett analysavsnitt i varje kapitel som behandlar de effekter som coronapandemin har haft på våra verksamheter. Analyserna ger ingen fullständig bild och det är fortsatt viktigt att arbeta vidare med att analysera effekterna av covid-19, både på kort och lång sikt. De långsiktiga effekterna kommer vi dock kunna se först när pandemin har lagt sig.

Nedan är några effekter av pandemin som vi tydligt kunnat se i årets rapport:

- Inom stadens socialtjänst har verksamheterna behövt göra förändringar och anpassningar för att erbjuda stöd på ett sätt som begränsar smittspridning. Visst stöd utförs digitalt där det är möjligt.
- När enskilda personer tackar nej till insatser av rädsla för att bli smittade kan det få allvarliga konsekvenser (i form av vräkning, isolering och skulder) och risken för försämrat mående och därmed ytterligare och allvarligare funktionsnedsättningar ökar.
- Insatser som daglig verksamhet, ledsagning och korttidsvistelse har inte kunnat nyttjas i samma omfattning som tidigare.
- För barn och unga har pandemin generellt inneburit försvårade möjligheter till kontakter med myndigheter och med vården.
- Fler kvotflyktingar är att vänta då det varit tillfälligt inresestopp.
- Origo, resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld, rapporterar ökad utsatthet, dels i antal men framförallt i att ungdomarna vittnar om mer våld och förtryck. Det har även skett en minskning i antal kontakter från professionella.
- Fler kvinnor har haft kontakt med medborgarkontoret för hemlösa.
- Arbetsmiljön för socialsekreterarna har påverkats och samverkan, både externt och internt, har försvårats.

Mer om detta kan ni läsa i respektive kapitel, tillsammans med andra utvecklingstendenser och trender kopplade till våra olika verksamhetsområden.

Stockholms stads socialtjänst fortsätter att arbeta för att erbjuda stockholmarna skydd, stöd och nya livschanser och det är ett arbete som aldrig upphör, oavsett utmaningar.

Jan Jönsson
Socialborgarråd, Stockholms stad

Innehåll

Ett år i skuggan av covid-19	3
-------------------------------------	----------

Förkortningar	8
----------------------	----------

Demografi	11
------------------	-----------

Befolkning	11
-------------------	-----------

Utbildningsnivå	14
------------------------	-----------

Medelinkomst	15
---------------------	-----------

Ekonomiskt bistånd	19
---------------------------	-----------

Målgruppsbeskrivning	20
-----------------------------	-----------

Insatser, biståndets omfattning och utformning	20
---	-----------

Biståndsbehov över tid	20
------------------------	----

Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden	21
---	----

Biståndshushåll	21
-----------------	----

Biståndshushållens storlek	23
----------------------------	----

Barn i familjer med ekonomiskt bistånd	23
--	----

Skillnader i kön	23
------------------	----

Hushållstyper	24
---------------	----

Åldersfördelning	25
------------------	----

Försörjningshinder	26
--------------------	----

Biståndstider	27
---------------	----

Kostnader för ekonomiskt bistånd	29
----------------------------------	----

Biståndets ändamål	30
--------------------	----

Medelbidrag	31
-------------	----

Avslutade ärenden	32
-------------------	----

Effekter av covid-19	33
----------------------	----

Brukardelaktighet	33
--------------------------	-----------

Budget- och skuldrådgivning	34
------------------------------------	-----------

Målgruppsbeskrivning	34
----------------------	----

Insatser, biståndets omfattning och utformning	34
--	----

Nyanlända	39
------------------	-----------

Sveriges mottagande av asylsökande	39
---	-----------

Aktuell lagstiftning	39
-----------------------------	-----------

Överföring från Migrationsverket till kommun	40
---	-----------

Stadens mottagande av nyanlända	40
--	-----------

Mottagande av nyanlända som anvisats boende i Stockholm stad	42
--	----

Stadens mottagande av kvotflyktingar	43
--------------------------------------	----

Egenbosatta i Stockholms stad	44
-------------------------------	----

Effekter av covid-19	45
----------------------	----

Barn och unga	47	4
Målgruppsbeskrivning	47	
Effekter av covid-19	48	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	49	
Anmälningar och inledda utredningar	49	
Ansökningar	58	
Utredningstider	59	
Öppenvårdsinsatser	61	
Heldygnsvård	63	
Familjehem	63	
Barn och unga med LVU-beslut	64	
Unga lagöverträdare	66	
Yttranden enligt LUL	67	
Unga som vårdas inom SiS	68	
Ungdomstjänst	68	
Särskild kvalificerad kontaktperson (SKKP)	69	
Ensamkommande barn och unga som söker asyl	70	
Nya bestämmelser som föreslagits under 2020	70	
Antal ensamkommande barn har förändrats över tid	70	
Nyttillkomna ensamkommande barn och unga som mottagits i Stockholms stad	71	
Placeringsformer för ensamkommande barn och unga	72	
Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp	72	
Idéburet offentligt partnerskap (IOP)	73	

Familjerätten	75	5
Målgruppsbeskrivning	75	
Effekter av covid-19	75	
Utredning inom familjerätten	76	
Faderskap och föräldraskap	76	
Adoption	78	
Vårdnad, boende och umgänge	79	

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck	87	6
Målgruppsbeskrivning	88	
Utredningar och insatser	90	
Utredningar	90	
Skydd och stöd till våldsutsatta vuxna	92	
Medföljande barn	97	
Stöd till våldsutövare	101	
Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld	102	
Effekter av covid-19	104	

Missbruk och beroende	107	7
Målgruppsbeskrivning	108	
Antal och könsfördelning	109	
Missbrukssituation	112	
Missbruk och samtidig psykisk sjukdom	113	
Missbruk och samtidig fysisk sjukdom	114	
Familjesituation	115	
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	115	
Icke biståndsbedömda insatser	116	
Biståndsbedömda insatser i öppenvård	116	
Stadsövergripande stöd	116	
Individuellt behovsprövade öppna insatser	116	
Biståndsbedömda boendeinsatser	117	
Institutionsvård	118	
Anmälningar enligt LVM	120	
Vård enligt LVM	120	
Biståndsbedömda insatser under 2020	122	
Brukardelaktighet	123	
Effekter av covid-19	123	

Hemlöshet	127	8
Socialtjänstens ansvar för bostadsanskaffning	127	
Tak över huvudet-garantin	128	
Beläggning på stadens akutboenden	129	
Försöks- och träningslägenheter	129	
Stiftelsen Hotellhem i Stockholm	132	
Socialförvaltningens stadsövergripande verksamheter för personer som lever i hemlöshet	132	
Enheten för hemlösa	132	
Medborgarkontoret för hemlösa	133	
Boende- och behandlingsenheten	133	
Seniorlägenheter inom Micasa	134	
Vräkningsförebyggande arbete	134	
Avhysningar där barn är berörda i Stockholms stad	134	
EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet	135	
EU-teamet	135	
Idéburet offentligt partnerskap kring stöd till målgruppen	136	
Effekter av covid-19	137	

Socialpsykiatri	139
Målgruppsbeskrivning	139
Effekter av covid-19	141
Kartläggning av socialpsykiatrins målgrupp 2020	142
Bakgrund, genomförande och målgrupp	142
Resultaten i korthet	143
Samverkan med externa aktörer och förekomst av SIP	143
Minderåriga barn	144
Arbete och sysselsättning	145
Försörjning	146
Anhörigstöd	147
Samsjuklighet mellan psykisk sjukdom och missbruk/beroende	147
Utskrivning från sluten hälso- och sjukvård	149
Kommunalt betalningsansvar pausat under 2020	149
Nytt IT-system för utskrivningsklara patienter	150
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	150
Sysselsättning	150
Personligt ombud	157
Systemfelsrapportering	158
Brugarundersökningar inom socialpsykiatri	159
Diskriminering	159
Delaktighet	160
Bemötande	160

Funktionsnedsättning	163
Effekter av covid-19	164
Målgruppsbeskrivning	164
Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning	167
Insatser enligt LSS	167
Verkställda beslut inom LSS	168
Bostad med särskild service	168
Insatser för aktiviteter utanför bostaden med särskild service	169
Personlig assistans, daglig verksamhet och avlösarservice	171
Ledsagarservice och ledsagning	171
Daglig verksamhet	172
Insatser enligt SoL inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning	173
Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning – KBF	174
Valfrihetsystem	176
Brukardelaktighet	178
Resultatindikatorer	178
Brugarundersökning för insatserna daglig verksamhet samt vuxna med boende enligt LSS	178
Brugarundersökning för insatsen bostad med särskild service för barn	179
Brugarundersökning för insatserna korttidshem samt korttidstillsyn	179
Diskriminering	180

Förkortningar

ABO	Anläggningsboende för asylsökande
ADAD	Adolescent Drug Abuse Diagnosis
ANDT	Alkohol, narkotika, doping och tobak
ANDTS	Alkohol, narkotika, doping, tobak och spel om pengar
ASI	Addiction Severity Index
BBIC	Barns behov i centrum
BMM	Barnmorskemottagning (tidigare MVC – mödravårdscentral)
BoF	Socialnämndens grupp för bedömning och förmedling
BoU	Barn- och ungdomsenheterna
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
BVC	Barnavårdscentral
CAN	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
CEPI	Centrum för evidensbaserade psykosociala insatser
CM	Case management
CSN	Centrala studiestödsnämnden
DUR	Socialpsykiatrins utredningsinstrument, (Dokumentation, Utvärdering, Resultat)
EBO	Egenbosatt asylsökande eller nyanländ
EFH	Enheten för hemlösa
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FIA	Förutsättningar inför arbete
FL	Förvaltningslag (2017:900)
FN	Förenta nationerna
FoT	Försöks - och träningslägenhet
FUT	Felaktiga utbetalningar
GDPR	The General Data Protection Regulation
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HLM	Hemlöshetsmottagningen
HSL	Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)
HVB	Hem för vård eller boende
HVH	Hem för viss annan heldygnsvård
IB	Initial bedömning
IFO	Individ- och familjeomsorgen
ILS	Integrerat ledningssystem
IOP	Idéburet offentligt partnerskap
IPS	Individual placement and support
i.u	Inga uppgifter
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
KBF	Kommunalt bostadstillägg för personer med funktionsnedsättning

KBT	Kognitiv beteendeterapi
LMA	Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
LOV	Lag (2008:962) om valfrihetssystem
LSS	Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
LSU	Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård
LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LYHS	Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område
MI	Motiverande samtal (motivational interviewing)
MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
MNKR	Miljoner kronor
Mv	Medelvärde
MVP	Mentorer i våldsprevention
NSPH	Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa
OSL	Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400)
PRIO	Plan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa
PUT	Permanent uppehållstillstånd
RVC	Relationsvåldscentrum
RVT	Relationsvåldsteam
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SAVRY	Structured Assessment of Violence Risk in Youth
SFB	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
SHIS	Stiftelsen Hotellhem i Stockholm
SIP	Samordnad individuell plan
SiS	Statens institutionsstyrelse
Skoll	Skollag (2010:800)
SKKP	Särskilt kvalificerad kontaktperson
SKR	Sveriges kommuner och regioner
SLK	Stadsledningskontoret
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens föfattningssamling
SSBTEK	Sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd
STIS	Stärkt tidigt stöd i samverkan
TKR	Tusen kronor
TUT	Tillfälligt uppehållstillstånd
TÖG	Tak över huvudet-garanti
UNHCR	The office of the United Nations High Commissioner for Refugees

Demografi

I detta inledande kapitel av socialtjänstrapporten behandlas Stockholms stads demografi. De demografiuppgifter som presenteras nedan har valts ut på basis av deras påverkan för socialtjänstens utveckling och även för att de kan bidra till ökade möjligheter att analysera de enskilda verksamhetsområdenas utveckling.

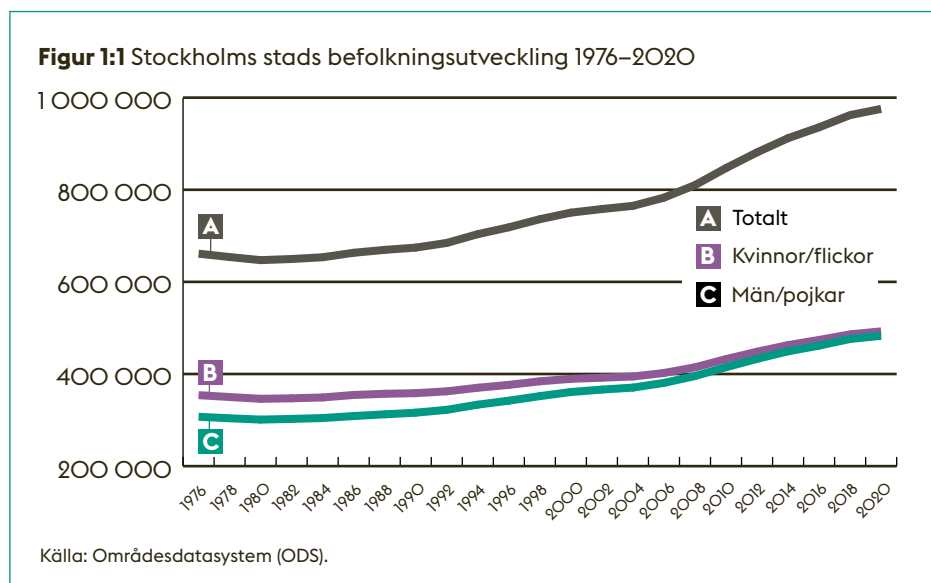
Uppgifterna som redovisas är stadens *befolkningsantal*, *utbildningsnivåer*, *medelinkomst* samt, nytt för i år, *in- och utflyttningsstatistik från och till Stockholms stad*.

Statistiken är uppdelad i dels stadsdelsnämnder och dels hela staden. Värt att notera är att den sammanlagda summan för stadsdelsnämnderna inte summerar till den totala summan för hela staden. Detta beror på att det finns restförda personer i staden. Det är personer som saknar adress som redovisas som en restpost på staden. I restposten återfinns personer med skyddad adress, personer som är i utlandstjänst för offentliga och privata arbetsgivare eller av annan anledning saknar känd hemvist. Dessa har tidigare fördelats på stadsdelarna men ingår nu enbart i summan för hela staden.

Befolkning

År 2020 hade Stockholms stad en befolkning som bestod av 492 669 kvinnor och 482 982 män.

I figuren nedan visas hur befolkningsökningen har sett ut från 1976 fram till 2020. I slutet av 1970-talet skedde en minskning av invånarantalet men sedan 1980-talet har det skett en ökning varje år. I Stockholms stad bor fler flickor och kvinnor än pojkar och män. Skillnaden mellan könen har minskat genom åren men kvinnor och flickor är fortfarande i majoritet, om än marginellt.

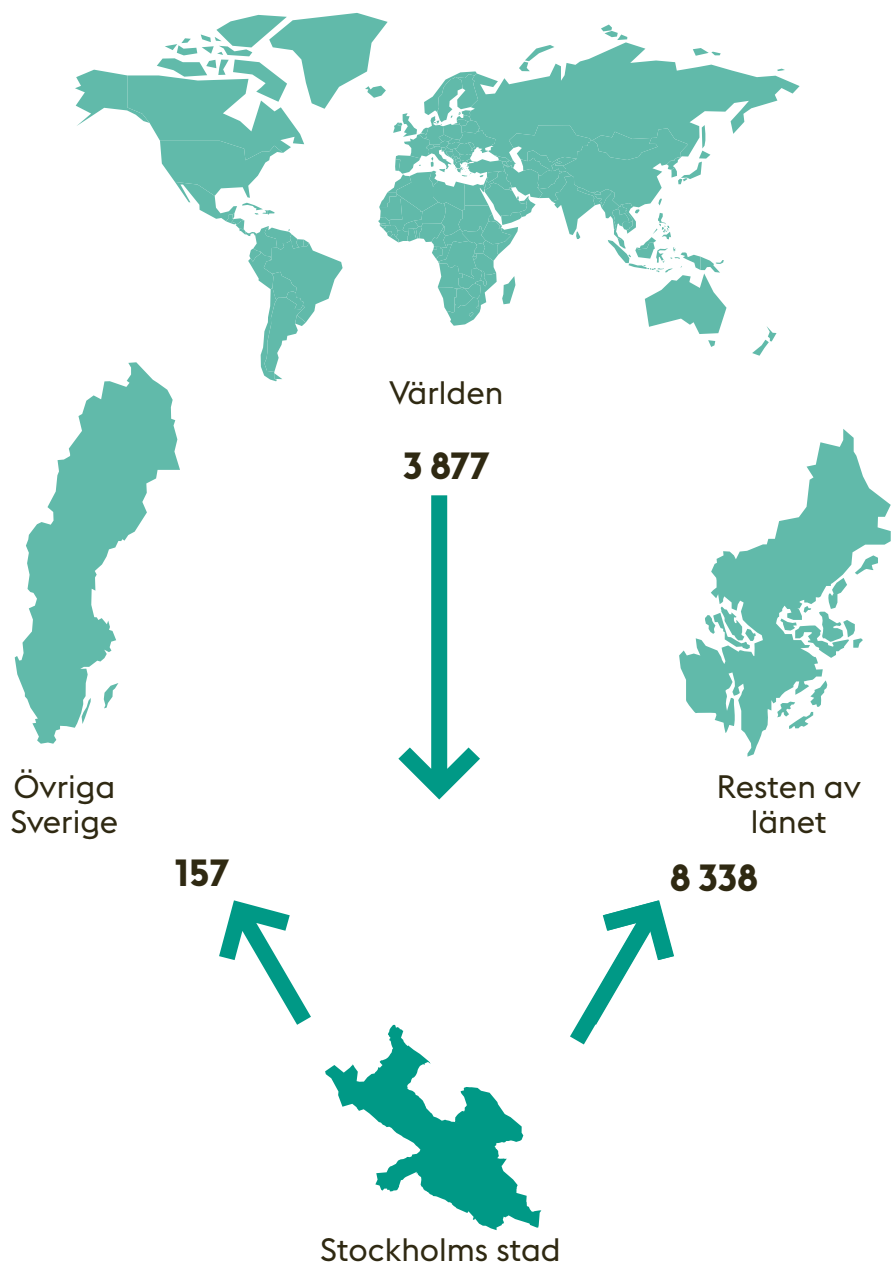
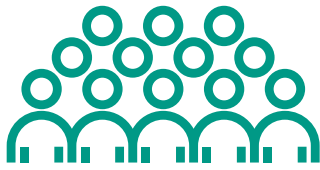

Under 2020 levde totalt 975 551 personer i Stockholms stad, vilket motsvarade en ökning med 1 478 (0,15 procent) personer i jämförelse med 2019.

Befolkningen i Bromma, Östermalm, Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnder hade den högsta procentuella ökningen, medan Kungsholmen, Södermalm och Rinkeby-Kista hade den lägsta. Spånga-Tensta, Hässelby-Vällingby, Skarpnäck och Skärholmen stadsdelsnämnder minskade däremot i befolkning i jämförelse med 2019.

Under 2020 flyttade 70 051 personer in till staden och 74 669 personer flyttade ut ur staden, vilket ger ett totalt flyttnetto om – 4 618 personer.

Nedan illustreras hur olika flyttströmmar har bidragit till flyttnettot i Stockholms stad under 2020.

Utbildningsnivå

Utbildningsnivån i Stockholms stad är god; 84 procent av invånarna mellan 16–64 år hade gymnasial eller eftergymnasial utbildning 2019.

Vid jämförelse med övriga riket är det tydligt att staden har invånare med hög utbildningsnivå. I riket hade 44 procent av befolkningen i åldern 25–64¹ år 2019 någon form av eftergymnasial utbildning, i Stockholm hade 54 procent av befolkningen i åldern 16–64 år någon form av eftergymnasial utbildning.

Motsvarande andel som hade gymnasial utbildning i riket var 43 procent och i Stockholm 30 procent. Enligt Statistiska centralbyrån finns det variationer i utbildningsnivåer mellan regioner och kommuner. Högst utbildningsnivå återfinns oftast i residensstäder och i storstadsområden.²

Inom staden varierade utbildningsnivåerna mellan stadsdelsnämnderna. Fortsatt hade innerstadsdelarna samt Bromma och Hägersten-Älvsjös stadsdelsnämnder övervägande del av invånare med eftergymnasial utbildning. Andelen med eftergymnasial utbildning varierade mellan 58 och 68 procent. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning i övriga stadsdelsnämnder varierade mellan 32 till 56 procent. De stadsdelsnämnder med högst andel invånare med förgymnasial utbildning var Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta, med mellan 22 till 25 procent. Övriga stadsdelsnämnder hade mellan 7 till 17 procent av invånarna som hade förgymnasial utbildning. Utjämnat över hela staden hade 12 procent av invånarna förgymnasial utbildning 2019.

Tabell 1:3 Andel av befolkningen 16–64 år efter högsta utbildningsnivå 2019

Stadsdelsnämnd	Förgymnasial utbildning (%)	Gymnasie- utbildning (%)	Efter- gymnasial- utbildning (%)	Uppgift saknas (%)
Rinkeby-Kista	24	35	32	9
Spånga-Tensta	23	34	36	6
Hässelby-Vällingby	17	38	40	5
Bromma	10	28	59	3
Kungsholmen	6	24	67	3
Norrmalm	7	23	67	4
Östermalm	6	21	68	5
Södermalm	8	27	62	3
Enskede-Årsta-Vantör	13	34	48	4
Skarpnäck	11	29	56	3
Farsta	15	37	44	3
Hägersten-Älvsjö	10	29	58	3
Skärholmen	22	36	34	8
Staden totalt	12	30	54	4

Källa: SCB.

54%

av stadens invånare hade eftergymnasial utbildning 2019.

¹ Observera att jämförelsegrupperna skiljer sig åt, statistiken som avser Stockholms stad avser invånare i åldern 16–64 år medan statistiken för riket avser 25–64 år. Året som avses är 2019.

² Statistik gällande befolkningens utbildning på riksnivå finns att hitta på: www.scb.se

Medelinkomst

Medelinkomsten har för 2019 ökat i jämförelse med 2018. Medellönen för kvinnor ökade med 10 707 kronor (3,2 procent) och motsvarande ökning för män var 11 292 kronor (2,7 procent).

Den sammanlagda årliga medelinkomsten är fortsatt högre för män än för kvinnor. Medelinkomsten för kvinnor var 340 964 kronor och för män 435 380 kronor. Skillnaden i medelinkomst var 94 416 kronor. Skillnaden mellan mäns och kvinnors medelinkomst har därmed ökat med 585 kronor mellan 2018 och 2019.

Högst medelinkomst för kvinnor återfanns i Södermalm, Östermalm, Norrmalm, Kungsholmen och Bromma stadsdelsnämnder, som samtliga hade medelinkomster som översteg stadens sammanlagda medelinkomst för kvinnor.

Rinkeby-Kista, Skärholmen, och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder hade de lägsta medelinkomsterna bland kvinnor, vilken var 203 800 till 271 015 kronor i medelinkomst.

Tabell 1:4 Medelinkomst kvinnor, 2018–2019, 20 år och äldre

Stadsdelsnämnd	Medelinkomst 2018	Medelinkomst 2019	Skillnad 2018–2019 (kr)	Skillnad 2018–2019 (%)
Rinkeby-Kista	198 587	203 800	5 213	2,6%
Spånga-Tensta	264 589	271 015	6 427	2,4%
Hässelby-Vällingby	281 000	288 455	7 456	2,7%
Bromma	376 706	389 033	12 328	3,3%
Kungsholmen	387 911	402 985	15 074	3,9%
Norrmalm	400 334	417 164	16 830	4,2%
Östermalm	371 807	383 965	12 158	3,3%
Södermalm	362 280	372 492	10 212	2,8%
Enskede-Årsta-Vantör	298 814	307 500	8 686	2,9%
Skarpnäck	311 172	320 890	9 718	3,1%
Farsta	285 114	294 994	9 881	3,5%
Hägersten-Älvsjö	*	351 463	*	*
Skärholmen	218 459	221 586	3 127	1,4%
Staden totalt	330 257	340 964	10 707	3,2%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

* Pga ändrad områdesindelning kan Hägersten-Älvsjö ej jämföras.

Högst medelinkomst för män återfanns i Östermalm, Norrmalm och Kungsholmen stadsdelsnämnder, samtliga översteg stadens sammanlagda medelinkomst för män. De lägsta medelinkomsterna för män fanns i Rinkeby-Kista, Skärholmen, och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder, vilken var 264 516 till 340 631 kronor i medelinkomst. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd hade lägst medelinkomst för både kvinnor och män 2019.

Tabell 1:5 Medelinkomst män 2018–2019, 20 år och äldre

Stadsdelsnämnd	Medelinkomst 2018	Medelinkomst 2019	Skillnad 2018–2019 (kr)	Skillnad 2018–2019 (%)
Rinkeby-Kista	258 705	264 516	5 811	2,2%
Spånga-Tensta	333 375	340 631	7 257	2,2%
Hässelby-Vällingby	353 364	362 054	8 689	2,5%
Bromma	521 964	533 773	11 809	2,3%
Kungsholmen	519 886	540 325	20 440	3,9%
Norrmalm	554 000	569 707	15 707	2,8%
Östermalm	578 376	582 899	4 523	0,8%
Södermalm	442 046	457 027	14 981	3,4%
Enskede-Årsta-Vantör	362 408	370 179	7 770	2,1%
Skarpnäck	360 268	370 198	9 930	2,8%
Farsta	335 641	348 419	12 778	3,8%
Hägersten-Älvsjö	*	428 205	*	*
Skärholmen	261 314	266 237	4 923	1,9%
Staden totalt	424 088	435 380	11 292	2,7%

Källa: Områdesdatasystem (ODS).

* Pga ändrad områdesindelning kan Hägersten-Älvsjö ej jämföras.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd utgör samhällets yttersta skyddsnät och kan beviljas om behovet av försörjning inte kan tillgodoses på annat sätt. Ekonomiskt bistånd består av två delar, försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. I den senare delen ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av den vardagliga försörjningen, som exempelvis kostnader för barnomsorg, läkarvård, medicin och tandvård. Utgångspunkten för biståndet är att tillförsäkra befolkningen en skäligen levnadsnivå, vilken preciseras i riksnormen för försörjningsstöd och i stadens riktlinjer.

4 kap. 3 § socialtjänstlagen (SoL):

Försörjningsstöd lämnas för skäligen kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon (riksnorm).
2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är den första och huvudsakliga uppgiften att hjälpa personer så att de på sikt kan klara sin försörjning på egen hand. Socialtjänstens bistånd är inte kravlöst, men kraven måste anpassas efter varje persons förutsättningar och hänsyn tas till den enskildes integritet och självbestämmande. Därmed är det viktigt att välja insatser och åtgärder utifrån den aktuella situationen samt den enskildes behov. Den andra uppgiften är att utreda rätten till ekonomiskt bistånd vid varje ansökan till dess att den enskilde kan försörja sig själv. Det är stadsdelsnämnderna och socialnämnden som ansvarar för bistånd till enskilda i Stockholms stad. En förutsättning för handläggningen är att den utförs med noggrannhet och att felaktiga utbetalningar förebyggs.

Som stöd i arbetet med att utreda och kartlägga den enskildes behov, resurser och förutsättningar med syfte att hitta individuella lösningar på försörjningsproblemen använder Stockholms stad två bedömningsinstrument, Initial Bedömning (IB) och Förutsättningar Inför Arbete (FIA). IB används vid utredning av nya ärenden och är uppdelad i fyra delar, varav stadens jobbsökarverksamhet Jobbtorg Stockholm ansvarar för en av delarna. FIA används när det finns behov av en fördjupad utredning kring den enskildes behov av insatser och stöd. FIA ska om möjligt göras i samverkan med Jobbtorg.

Barnets bästa ska särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Detta framgår av 1 kap. 2 § SoL vilket svarar mot artikel 3 i FN:s barnkonvention. Hänsynen till barns bästa innebär att barnens situation ska uppmärksammas när vuxna ansöker om ekonomiskt bistånd. I Stockholms stad finns ett stödmaterial¹ för att uppmärksamma barnperspektivet vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Syftet med stödmaterialiet är att underlätta för socialtjänstens ledning och socialsekreterare att i det dagliga arbetet lyfta fram barnets perspektiv såväl som att genomföra barnkonsekvensanalyser som underlag inför beslut.

¹ Stödmaterial. Barnrättsperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Uppdaterad version januari 2020.

Målgruppsbeskrivning

Det kan finnas många orsaker till varför man inte kan försörja sig och sin familj men oftast handlar det om arbetslöshet, sjukdom eller sociala hinder av olika slag. Socialtjänsten kan efter en individuell prövning bevilja ekonomiskt bistånd till den som inte kan få sitt och sin familjs behov av försörjning tillgodosett på annat sätt.

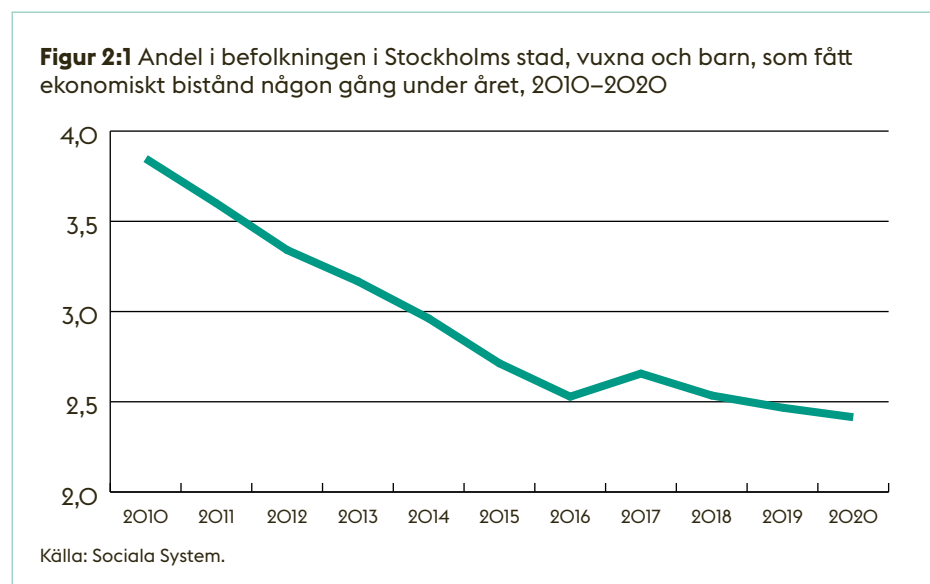
Av de vuxna biståndsmottagare som varit aktuella för ekonomiskt bistånd under 2020 var ungefär hälften arbetslösa. Andelen invånare med ekonomiskt bistånd varierar mellan de olika stadsdelsnämnderna. Exempelvis påverkar befolkningssammansättning, arbetsmarknad och befolkningens utbildningsnivå det samlade behovet av ekonomiskt bistånd.

Insatser, biståndets omfattning och utformning

Biståndsbehov över tid

Andelen personer av befolkningen som uppstår ekonomiskt bistånd har minskat sett ur ett tioårsperspektiv, med undantag för en mindre uppgång 2017 vilken främst förklaras av det ökade antalet nyanlända individer som beviljades ekonomiskt bistånd vid Intro Stockholm² i ett initialt skede vid etableringsersättning. Efter undantaget 2017 har den stadigt minskande trenden under de senaste tio åren mattats av. Under 2020 uppstår 2,4 procent av befolkningen i Stockholms stad någon gång under året ekonomiskt bistånd, vilket motsvarar 23 509 personer (vuxna och barn). Jämfört med 2019 är det 336 personer färre som uppburit ekonomiskt bistånd under året. Sett ur ett tioårsperspektiv har antalet personer som uppburit ekonomiskt bistånd minskat med 9 084 personer, vilket motsvarar 28 procent. Den över tid minskade andelen personer i behov av ekonomiskt bistånd kan bland annat förklaras med den goda arbetsmarknaden som funnits i Stockholm under de senaste åren. Utöver detta arbetar man aktivt från både stadsdelsnämndernas och arbetsmarknadsnämndens sida med att kunna erbjuda individuellt anpassade insatser som leder till egen försörjning för individen.

Diagrammet som följer visar utvecklingen av ekonomiskt bistånd i Stockholms stad i förhållande till befolkningen under de senaste tio åren.

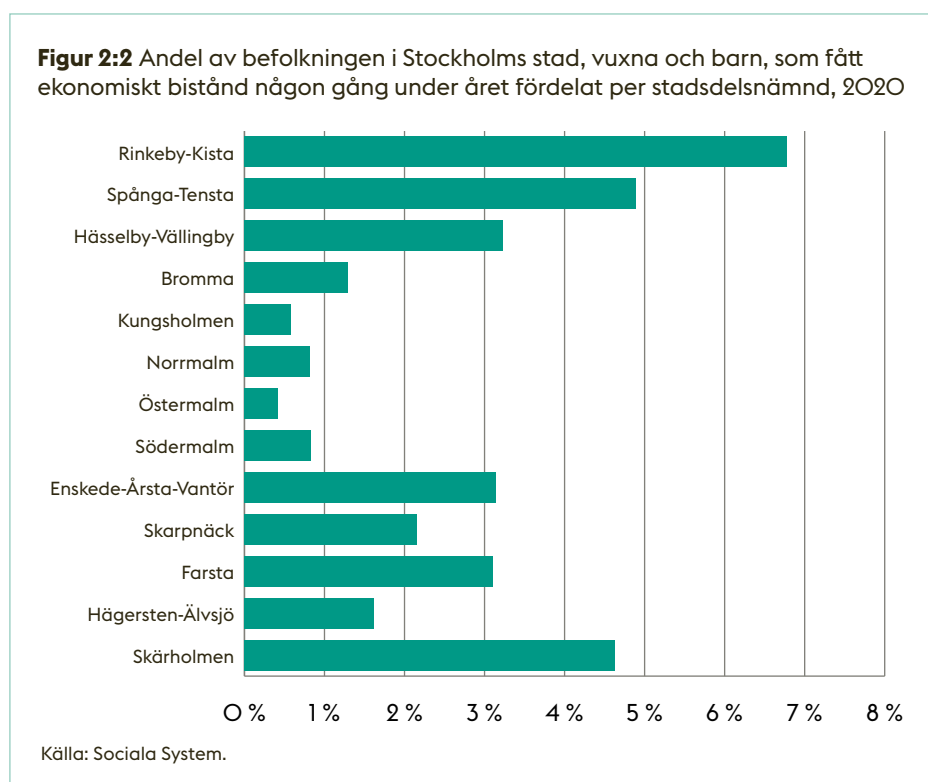
² Intro Stockholm tillhör socialförvaltningen och handlägger ekonomiskt bistånd för nyanlända.

Skillnader av biståndsbehov mellan stadsdelsområden

Befolkningens behov av ekonomiskt bistånd fördelar sig olika över staden och är avhängig befolkningssammansättningen i respektive stadsdelsområde. Genomgående visar sig skillnader mellan innerstads- och ytterstadsområden där befolkningen i de senare har ett större behov av ekonomiskt bistånd. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierar från högst i Rinkeby-Kista (6,8 procent), Spånga-Tensta (4,9 procent) och Skärholmen (4,6 procent) till lägst på Östermalm (0,4 procent), Kungsholmen (0,6 procent), Norrmalm och Södermalm (båda 0,8 procent).

I ytterstadsområdena bor en större andel nyanlända och utrikes födda personer, vilka är två av de grupper som har en sämre anknytning till arbetsmarknaden än genomsnittet och därmed kan behovet av ekonomiskt bistånd vara större i dessa områden.

Diagrammet som följer visar en jämförelse av andel av befolkningen i respektive stadsdelsnämnd som någon gång under år 2020 haft ekonomiskt bistånd.

Biståndshushåll

Makar, registrerade partners och sambor ska ansöka om ekonomiskt bistånd tillsammans och bådars sammanräknade inkomster och utgifter ligger till grund för bedömningen av biståndsbehovet. Av denna anledning redovisas inte enbart individer utan även hushållens behov av ekonomiskt bistånd. Ett hushåll kan bestå av en ensamstående individ med eller utan barn, eller ett sammanboende par med eller utan barn.

År 2020 var det 14 136 hushåll som någon gång under året uppbar ekonomiskt bistånd i staden. Det var en ökning med 297 hushåll jämfört med året innan, vilket motsvarar en ökning på 2 procent.

År 2020 var det 14 136 hushåll som någon gång under året uppbar ekonomiskt bistånd i staden. Det var en ökning med 297 hushåll jämfört med året innan, vilket motsvarar en ökning på 2 procent.

24%

av de hushåll som aktualiserats inom ekonomiskt bistånd under perioden maj till december 2020 avser hushåll som inte kunde tillgodose sina behov på grund av den pågående pandemin.

Antalet biståndshushåll ökade vid tio av de tretton stadsdelsnämnderna under året. Vid Hägersten-Älvsjö³ ökade antalet hushåll mest med 121 hushåll (9,8 procent), följt av Rinkeby-Kista som ökade med 93 hushåll (5 procent) och Enskede-Årsta-Vantör med 79 hushåll (4,8 procent). Procentuellt sett hade Östermalm och Norrmalm de största ökningarna av hushåll med 23,6 procent respektive 22,8 procent, vilket motsvarar 52 respektive 59 hushåll.

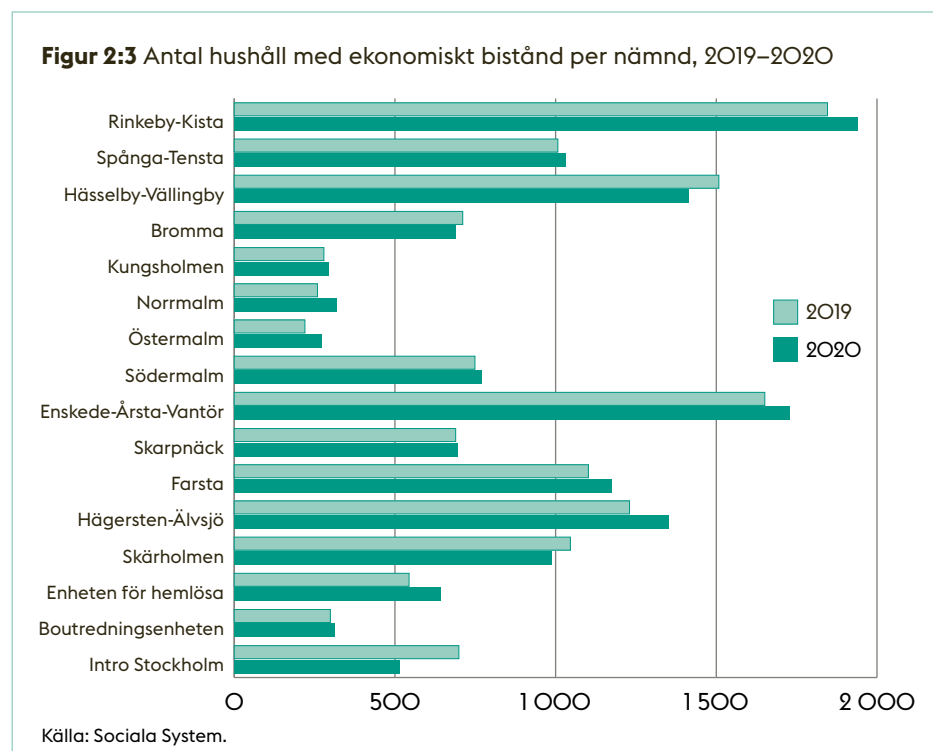
Under 2020 från och med maj månad har stadsdelsnämnderna fört manuell statistik över antal hushåll som beviljats ekonomiskt bistånd och vars behov av ekonomiskt bistånd tydligt kan kopplas till situationen med covid-19. För perioden maj till december 2020 har stadsdelsnämnderna rapporterat att 24 procent av de hushåll som aktualiserats inom ekonomiskt bistånd avser hushåll som inte kunde tillgodose sina behov som en konsekvens av pågående pandemi. Detta motsvarar ungefär 700 hushåll totalt i staden.

Hässelby-Vällingby, Skärholmen och Bromma stadsdelsnämnder var de tre stadsdelsnämnder som under 2020 hade ett minskat antal hushåll. Hässelby-Vällingby minskade med 94 hushåll vilket motsvarar 6,2 procent. Detta var också den största procentuella minskningen. Skärholmen minskade med 58 hushåll (5,5 procent) och Bromma minskade med 21 hushåll (3 procent).

Den allra största minskningen av antal hushåll återfinns hos socialförvaltningens enhet Intro Stockholm som handlägger ekonomiskt bistånd för nyanlända, som gick från 699 hushåll till 514, vilket motsvarar en minskning med 26,5 procent. År 2017 hade Intro Stockholm 1 990 hushåll, vilket innebär att antalet hushåll har minskat med 74 procent de senaste tre åren.

Enheten för hemlösa har sedan 2015 successivt haft en minskande trend i antal biståndshushåll, under 2020 syns dock en ökning om 18,2 procent som motsvarar 99 hushåll. Dödsbosektionen inom enheten för hemlösa som bland annat handlägger ansökningar om begravningskostnader hade en ökning med 14 hushåll vilket motsvarar 4,7 procent.

Nedanstående diagram visar fördelningen av antal hushåll per stadsdelsnämnd de tre senaste åren. Hushållen presenteras på den stadsdelsnämnd där de senast under året fick bistånd.

³ De två stadsdelsnämnderna Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö slogs samman till en stadsdelsnämnd vid namn Hägersten-Älvsjö under sommaren 2020. I kapitlet redovisas genomgående dessa tidigare två stadsdelsnämnder som en och samma stadsdelsnämnd.

Biståndshushållens storlek

Den genomsnittliga storleken på hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd har varit oförändrad sedan år 2011 och ligger därmed även under 2020 fortsatt på 1,7 personer. Den genomsnittliga storleken på biståndshushållen skiljer sig åt något mellan stadsdelsnämnderna där Enskede-Årsta-Vantör samt Norrmalm har den högsta genomsnittliga hushållsstorleken på 1,9 personer, medan Östermalm har den lägsta genomsnittliga hushållsstorleken på 1,2 personer.

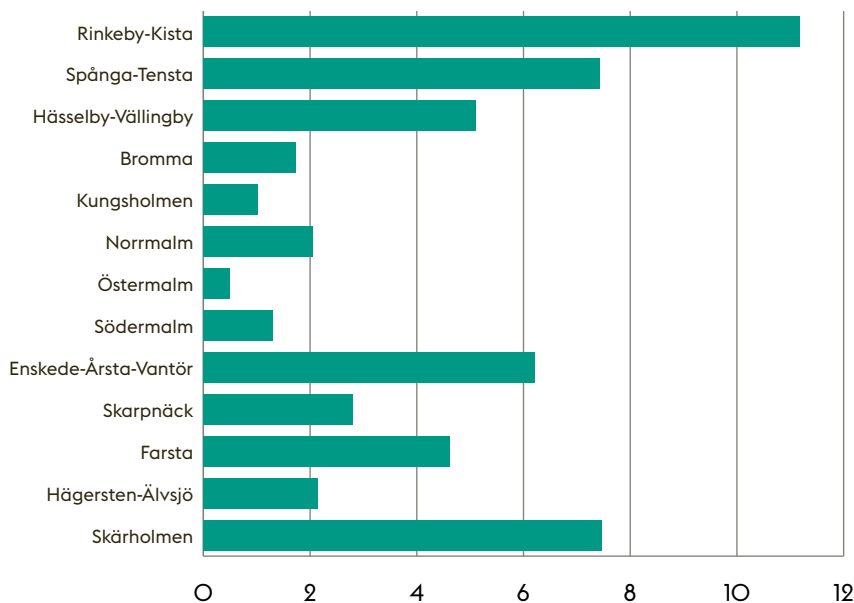
Barn i familjer med ekonomiskt bistånd

Antal barn som ingår i hushåll med ekonomiskt bistånd har successivt minskat de senaste tio åren. Sedan 2010 har antalet barn sjunkit från 11 581 barn till 8 029 barn år 2020, vilket motsvarar ungefär 30 procent färre barn. Andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd har också successivt minskat under de senaste tio åren från 7,1 procent 2010 till 4,2 procent 2020. Detta följer trenden med överlag minskad andel i befolkningen som har behov av ekonomiskt bistånd sett till hela befolkningsunderlaget.

Andelen barn som lever i familjer med ekonomiskt bistånd skiljer sig kraftigt åt mellan stadsdelarna. I stadsdelsnämnden Rinkeby-Kista lever 11,2 procent av barnen i familjer som någon gång under 2020 har uppburit ekonomiskt bistånd jämfört med 0,5 procent vid Östermalms stadsdelsnämnd.

Andelen barn i hushåll med ekonomiskt bistånd i relation till befolkningen har successivt minskat under de senaste tio åren från 7,1 procent 2010 till 4,2 procent 2020.

Figur 2:4 Andel i befolkningen 0–17 år som ingår i hushåll som någon gång under året har uppburit ekonomiskt bistånd, per stadsdelsnämnd, 2020

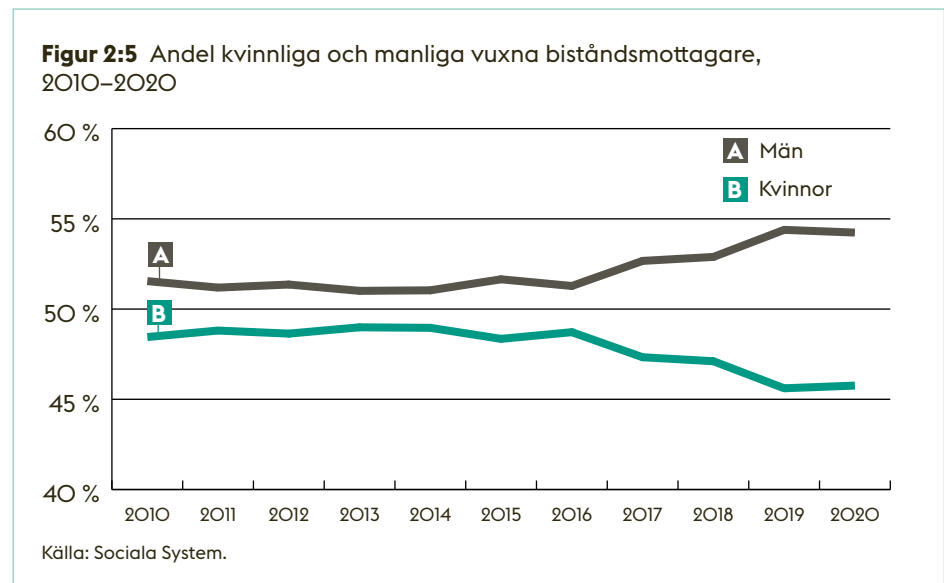
Källa: Sociala System.

Skillnader i kön

Vid slutet av 1990-talet och i början av 2000-talet var det ungefär lika stor andel män som kvinnor som var i behov av ekonomiskt bistånd. Sedan dess har utvecklingen varit att män uppburit ekonomiskt bistånd i något högre utsträckning än kvinnor. Under 2020 var 46 procent av de vuxna biståndstagarna kvinnor och 54 procent var män.

Nedanstående diagram visar utvecklingen de senaste tio åren vad gäller fördelningen mellan kvinnliga och manliga vuxna biståndsmottagare.

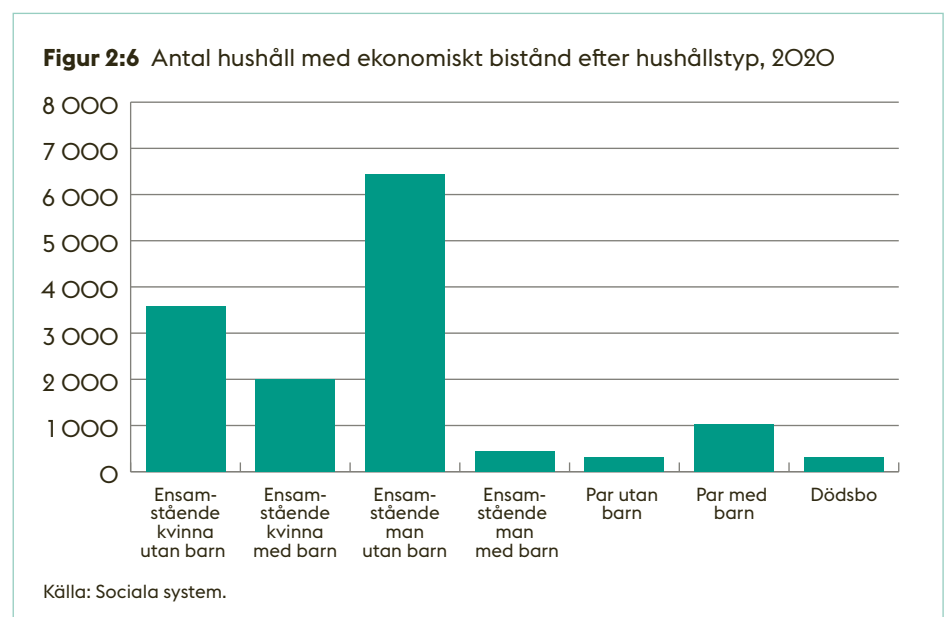
46%

av biståndshushållen utgörs av ensamstående män utan barn.

Hushållstyper

I likhet med tidigare år var den överlägset vanligaste hushållstypen under 2020 ensamstående män utan barn. Denna grupp utgör 46 procent av biståndshushållen. Den näst största gruppen är ensamstående kvinnor utan barn, vilka utgör 25 procent av samtliga hushåll. Den hushållstyp som är i minst behov av ekonomiskt bistånd är par utan barn som utgör två procent av samtliga hushåll. De hushållstyper som under 2020 ökat något i jämförelse med föregående år är ensamstående män utan barn och ensamstående kvinnor utan barn. Jämfört med 2019 är det främst hushåll bestående av par med eller utan barn som har minskat, både sett till andel och antal. I figuren som följer visas fördelningen av antal hushåll inom respektive hushållstyp.

I en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna framkommer att Östermalm är den nämnd som har högst andel ensamstående män utan barn (58 procent) i relation till nämndens totala antal aktuella hushåll. Näst högst andel återfinns vid nämnderna Kungsholmen och Södermalm med 55 procent vardera. I samtliga stadsdelsnämnder är majoriteten av hushållen ensamhushåll utan barn, Östermalm har den högsta andelen med 87 procent. Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta har lägst andel ensamhushåll utan barn, 63 procent.

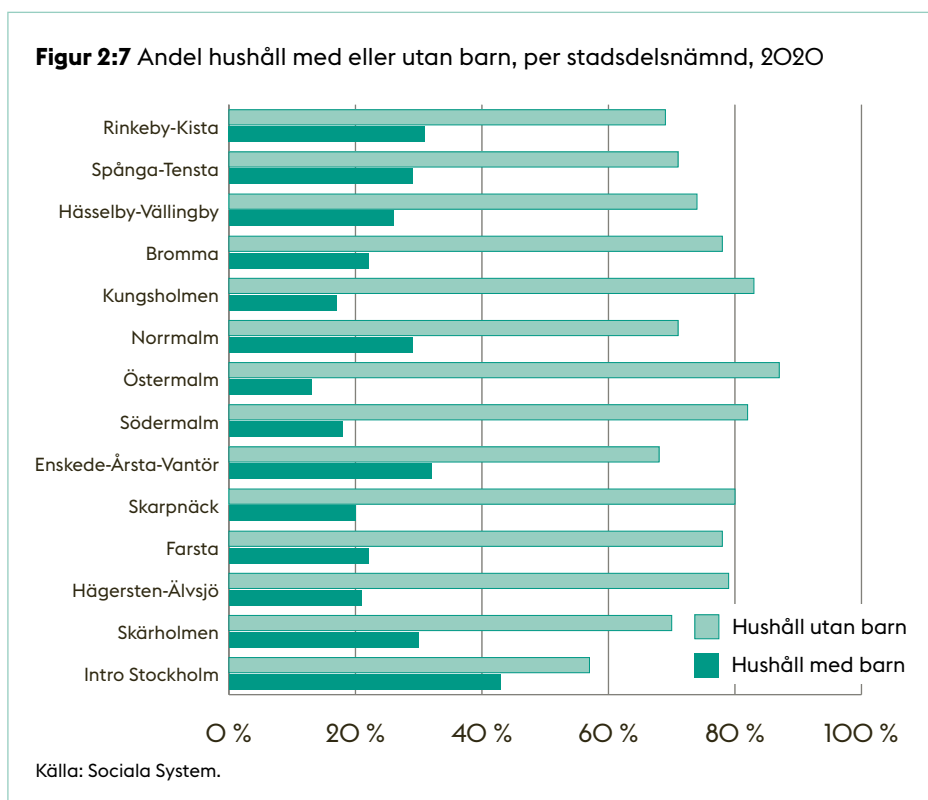

I en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna syns en del skillnader vad gäller andelen av de olika hushållstyperna i relation till stadsdelsnämndernas totala antal hushåll. Under 2020 var Kungsholmen den stadsdelsnämnd som hade högst andel ensamstående män utan barn (56 procent) i relation till nämndens totala antal hushåll. Näst högst andel återfinns vid nämnderna Östermalm och Södermalm med 55 respektive 54 procent. Rinkeby-Kista är den nämnd som har den lägsta andelen av ensamstående män utan barn, 39 procent. När det gäller ensamstående kvinnor utan barn har Östermalm och Skarpnäck den högsta andelen med 31 procent vardera. Par med barn utgör totalt endast 8 procent av hushållstyperna i staden. I Norrmalm består dock 14 procent av nämndens totala antal hushåll av par med barn, följt av Spånga-Tensta som har 10 procent med hushållstypen par med barn.

Hushåll utan barn utgör 76 procent av samtliga hushåll som uppburit ekonomiskt bistånd någon gång under året 2020⁴. Hushåll med barn utgör 26 procent, vilket är en minskning jämfört med 2019, minskningen motsvarar 104 färre hushåll med barn.

I samtliga stadsdelsnämnder är majoriteten av hushållen utan barn. Östermalm har den högsta andelen med 87 procent. I Enskede-Årsta-Vantör utgörs 32 procent av hushållen av hushållstyper med barn, vilket är den högsta andelen av hushåll med barn i staden under 2020, följt av Rinkeby-Kista vars hushåll med barn utgör 31 procent vilket dessutom motsvarar det högsta antalet hushåll med barn om 599 hushåll.

I figuren som följer visas fördelningen av andelen av nämndernas respektive totala hushållsantal som utgörs av hushåll med och utan barn, inklusive Intro Stockholm.

Åldersfördelning

Den största åldersgruppen av vuxna biståndsmottagare som uppbur ekonomiskt bistånd någon gång under 2020 var i åldrarna 40-64 år. Totalt 7 773 personer var inom denna ålderskategori vilket motsvarar 50 procent av de vuxna biståndsmottagarna. Den näst största gruppen var personer i åldrarna 30-39 år (21 procent). Unga vuxna mellan 18-24 år som betraktas som vuxna med eget hushåll är den tredje största gruppen (14 procent).

Gruppen 18-24 år som uppbur ekonomiskt bistånd har ökat sedan föregående år både vad gäller antal och andelen av biståndsmottagare i staden.

⁴ Exkluderat hushållstypen dödsbo.

Åldersgruppen 25–29 år utgör 9 procent och är den åldersgrupp som har minst behov av ekonomiskt bistånd av de vuxna som är i arbetsför ålder.

Det finns vissa skillnader när det gäller fördelningen av antalet och andelen biståndstagare efter ålder och kön. I den yngre åldersgruppen finns de största skillnaderna mellan kvinnors och mäns behov av ekonomiskt bistånd under 2020. Antalet kvinnor i åldrarna 18–24 år som uppbar ekonomiskt bistånd någon gång under året var ungefär 700 jämfört med ungefär 1 500 män i samma ålder, vilket också motsvarar en högre andel sett till hela den manliga gruppen biståndsmottagare jämfört med kvinnorna.

I en jämförelse mellan stadsdelsnämnderna har Rinkeby-Kista flest unga vuxna (18–24 år) följt av Hägersten-Älvsjö. Antalet unga vuxna vid dessa stadsdelsnämnder var 360 personer respektive 226 personer. Procentuellt sett har Östermalm och Skarpnäck (19 procent vardera) störst andel unga vuxna sett till totalt antal personer som uppburit ekonomiskt bistånd vid respektive stadsdelsnämnd under 2020.

Försörjningshinder

Försörjningshinder registreras för varje individ som ansöker om ekonomiskt bistånd och anger skälet till att individen inte kan försörja sig på egen hand. Av de försörjningshinder som finns i socialtjänstens verksamhetssystem är följande tre kategorier de mest förekommande: arbetslöshet, sjukdom och sociala/medicinska skäl.

Den som är arbetsför och oförhindrad att söka arbete samt omgående kan påbörja en erbjuden anställning tillhör kategorin *arbetslösa*. Inom gruppen som kodas som arbetslösa finns stora variationer vad gäller hur nära arbetsmarknaden man befinner sig och inom gruppen finns både individer som har annan ersättning för sin försörjning såsom exempelvis arbetslöshetskassa samt individer som helt saknar annan ersättning. Kategorin arbetslösa innefattar även nyanlända som väntar på att starta etableringsprogrammet eller som deltar i etableringsprogrammet, men inte helt kan försörja sig på sin etableringsersättning.

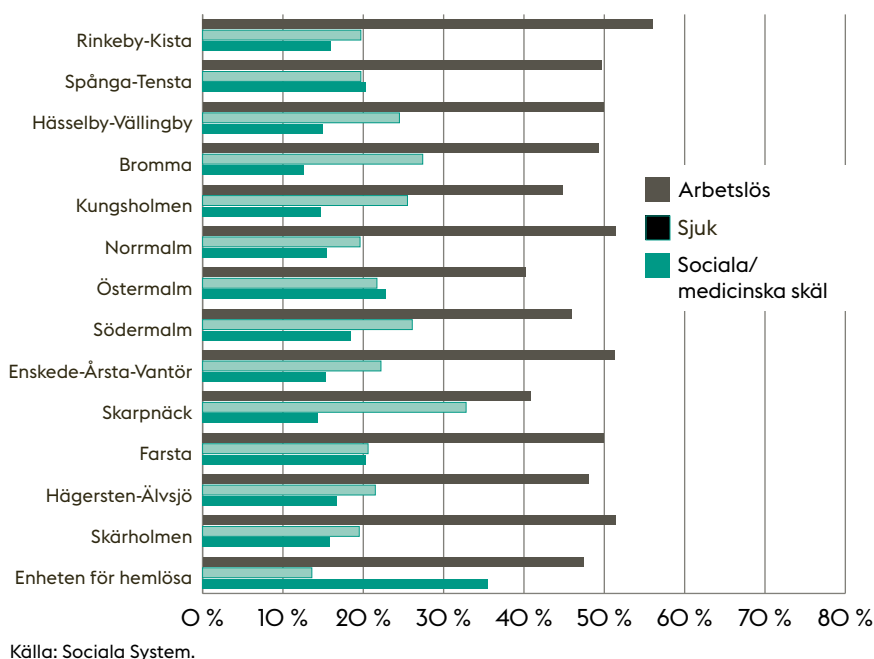
Den grupp som på grund av *sjukdom* har behov av ekonomiskt bistånd består framförallt av sjukskrivna individer som har ett läkarintyg med en styrkt tillfälligt nedsatt arbetsförmåga, men som antingen inte har kvalificerat sig för sjukpenning eller har en så pass låg sjukpenning att de inte kan försörja sig endast med hjälp av denna. Gruppen består vidare även av individer som bedömts ha en varaktigt nedsatt arbetsförmåga och som har beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan, men som inte helt klarar sin egen försörjning och därför behöver kompletterande ekonomiskt bistånd.

Individer som av socialtjänsten bedöms att de av *sociala/medicinska skäl* är förhindrade från att söka arbete och att arbeta har ofta behov av insatser från andra delar av socialtjänsten eller från sjukvården. Skälen kan exempelvis vara en pågående missbruksproblematik, psykisk ohälsa eller att individen befinner sig i en akut krissituation.

Av samtliga vuxna personer som uppbar ekonomiskt bistånd under 2020 hade ungefär hälften försörjningshindret arbetslöshet. Det näst vanligaste försörjningshindret i staden var nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom med 21 procent och det tredje vanligaste var sociala eller medicinska skäl med ungefär 16 procent. Observera att en biståndsmottagare kan ha ett eller flera olika försörjningshinder under året. Resultatet som presenteras här avser det försörjningshinder som varit mest förekommande under året för varje biståndsmottagare.

I diagrammet nedan presenteras andelen av dessa tre kategorier försörjningshinder fördelat på respektive stadsdelsnämnd. Det framgår bland annat att stadsdelsnämnderna Skarpnäck och Bromma särskiljer sig från övriga nämnder med en högre andel sjukskrivna jämfört med de andra huvudkategorierna. Enheten för hemlösa och Östermalm har den högsta andelen biståndsmottagare med försörjningshindret sociala/medicinska skäl.

Figur 2:8 Andel vuxna biståndsmottagare fördelat på de tre vanligaste kategorierna av försörjningshinder per stadsdelsnämnd, 2020

Män har i högre grad än kvinnor arbetslöshet och sociala/medicinska skäl som försörjningshinder och kvinnor erhåller ekonomiskt bistånd till följd av sjukdom i högre grad än män.

Fördelningen mellan kvinnor och män avseende olika försörjningshinder skiljer sig något åt, där män i högre grad än kvinnor har *arbetslöshet* och *sociala/medicinska skäl* som försörjningshinder och kvinnor i högre grad än män erhåller ekonomiskt bistånd till följd av *sjukdom*.

Biståndstider

År 2020 fick hushåll med ekonomiskt bistånd i genomsnitt biståndet under 7,4 månader⁵. Året dessförinnan var den genomsnittliga biståndstiden 7,3 månader.

Den genomsnittliga biståndstiden i staden är relativt jämnt fördelad mellan stadsdelsnämnderna. Stadsdelsnämnderna Rinkeby-Kista och Hässelby-Vällingby har de högsta genomsnittliga biståndstiderna med åtta månader. Av samtliga stadsdelsnämnder har Hägersten-Älvsjö den lägsta genomsnittliga biståndstiden om 6,9 månader.

Biståndstiden har ökat jämfört med föregående år vid majoriteten av stadsdelsnämnderna. Norrmalm är den stadsdelsnämnd vars biståndstid har ökat mest mellan 2019–2020.

Över tid syns en fortsatt ökad trend med fler biståndshushåll som har ett långvarigt behov av ekonomiskt bistånd. Sett över en tjugoförårsperiod uppmättes den högsta genomsnittliga biståndstiden under 2020. Andelen vuxna personer som har ett långvarigt⁶ behov av ekonomiskt bistånd motsvarar 62 procent av samtliga vuxna som uppburit ekonomiskt bistånd under 2020. Diagrammet som följer visar hur den genomsnittliga biståndstiden förändrats under de senaste tio åren. Avbrottet år 2017 antas bero på det stora antal nyanlända som sökt ekonomiskt bistånd en kortare tid i det så kallade ”glappet” som uppstår i väntan på etableringsersättningen.

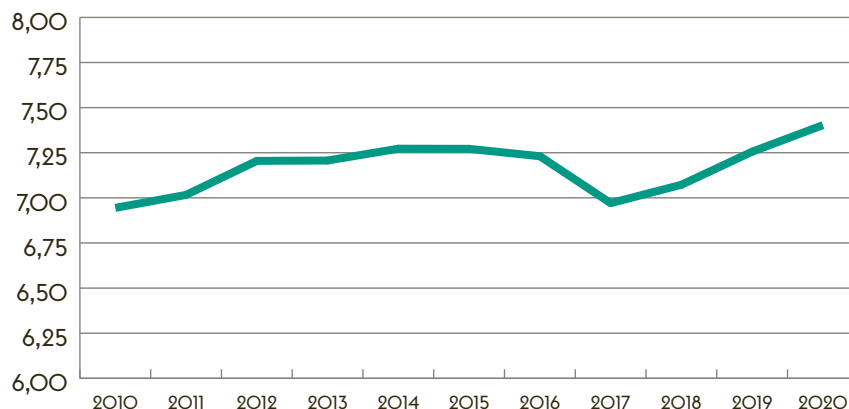
⁵ Den genomsnittliga biståndstiden beräknas på den senaste tolv månadersperioden.

⁶ Tio månader eller mer under en tolv månadersperiod.

Sett över en tjugoårsperiod uppmättes den högsta genomsnittliga biståndstiden under 2020.

Figur 2:9 Genomsnittlig biståndstid (månad/år) 2010–2020

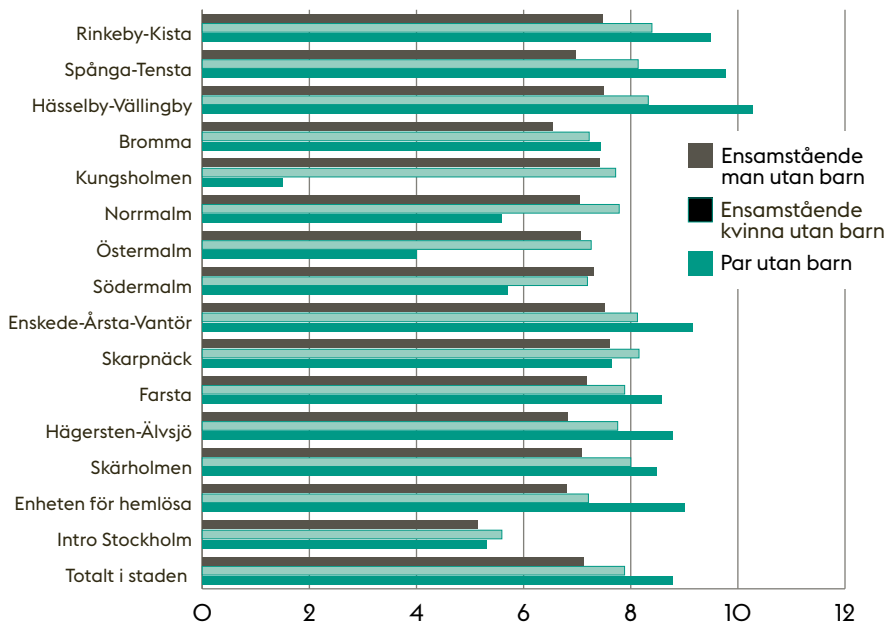

Källa: Sociala System.

Det finns en del skillnader i biståndstider mellan olika hushållstyper samt även mellan kvinnor och män. Den hushållstyp⁷ som har kortast genomsnittlig biståndstid är ensamstående män utan barn (7,1 månader) och den hushållstyp som har längst genomsnittlig biståndstid är par utan barn (8,8 månader). Kvinnor, med eller utan barn och i par, har en genomsnittlig biståndstid på 7,9 månader jämfört med män, med eller utan barn och i par, som har en genomsnittlig biståndstid på 7,3 månader. Skillnaden i biståndstiden för kvinnor respektive män har ökat något jämfört med föregående år.

I figuren som följer visas genomsnittliga biståndstider för hushållstyper utan barn, fördelat per stadsdelsnämnd.

Figur 2:10 Genomsnittlig biståndstid (mån/år) för hushållstyper utan barn per stadsdelsnämnd, 2020

Källa: Sociala System.

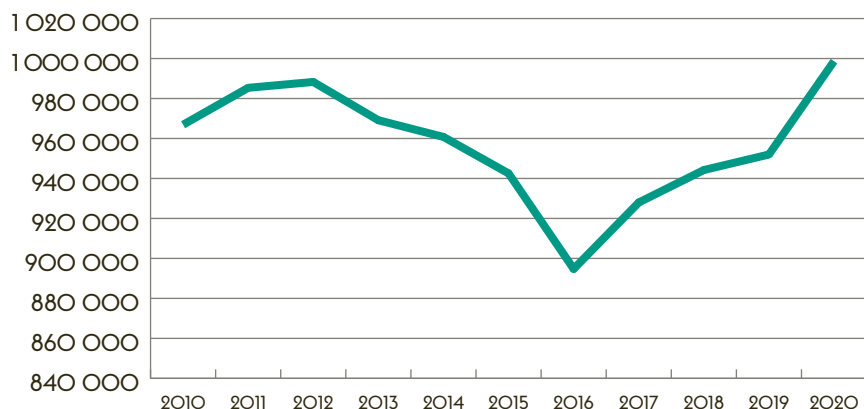
⁷ Exkluderat hushållstypen dödsbo.

Kostnader för ekonomiskt bistånd

År 2020 uppgick kostnaderna för ekonomiskt bistånd i Stockholms stad till knappt 999 miljoner kronor. Detta var en ökning med 46 miljoner kronor eller 4,9 procent jämfört med tidigare år. Om ökningen är relaterad till situationen med covid-19 eller inte är svårt att säga då en ökning har syns de senaste åren och då prognoser redan innan pandemin slog till förutspådde en ökning av kostnader för ekonomiskt bistånd.

Figur 2:11 Kostnader för ekonomiskt bistånd (tkr) 2010–2020

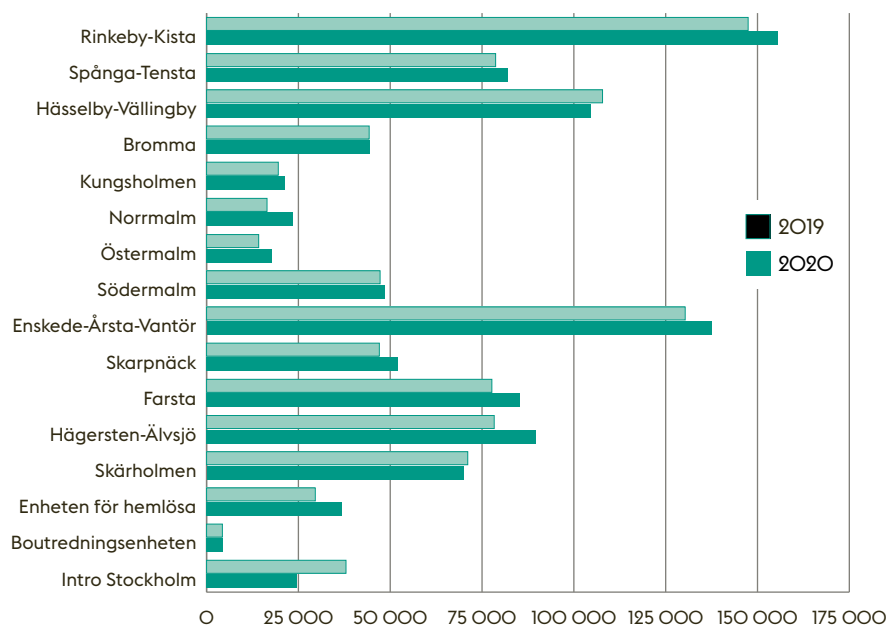

Källa: Sociala System.

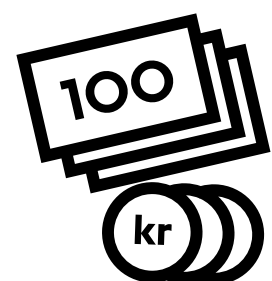
Kostnaderna för ekonomiskt bistånd i staden ökade från 925 miljoner år 2019 till nästan 999 miljoner år 2020. Det är en ökning med 4,9 procent.

Under år 2020 ökade kostnaderna av utbetalt ekonomiskt bistånd vid samtliga stadsdelsnämnder förutom vid stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby och Skärholmen. Dessa stadsdelsnämnder minskade sina kostnader med 3,2 miljoner respektive 1,1 miljon kronor. Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd ökade sina kostnader med 11,3 miljoner kronor. Norrmalms stadsdelsnämnd hade procentuellt sett den största ökningen med 43,4 procent vilket motsvarar 7,1 miljoner kronor. Vid Intro Stockholm minskade kostnaderna med 13,2 miljoner kronor, vilket motsvarar en minskning med 35 procent. Detta kan härledas till en mer restriktiv lagstiftning avseende mottagande av nyanlända i Sverige. Pågående pandemi kan också ha en inverkan på antal nyanlända som kommer till Sverige och Stockholm.

Figur 2:12 Kostnader för ekonomiskt bistånd (tkr) fördelat per nämnd, 2019–2020

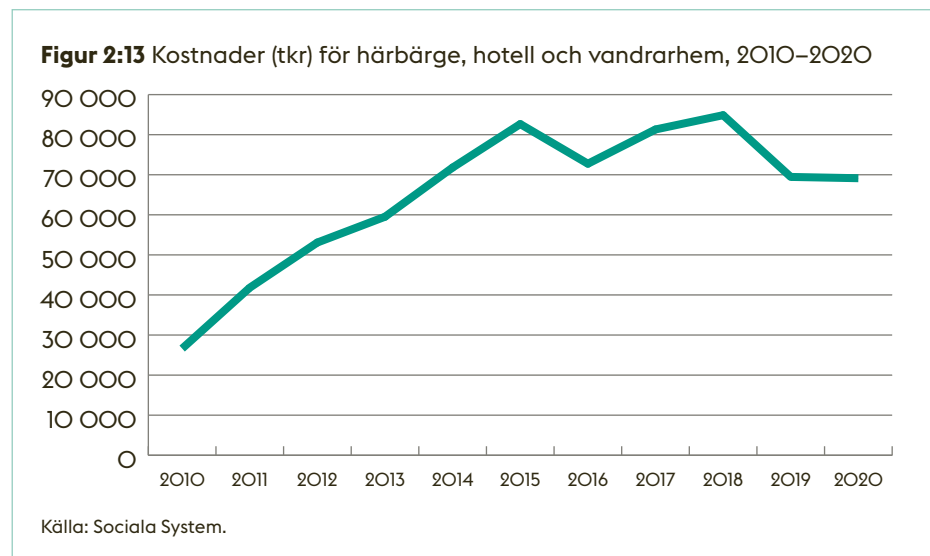
Källa: Sociala System.

Biståndets ändamål

Av den totala kostnaden för ekonomiskt bistånd avsåg 87 procent försörjningsstöd och 13 procent avsåg övrigt ekonomiskt bistånd. Vad gäller just övrigt bistånd har en successiv ökning av denna andel kostnader noterats under de senaste tio åren. Under 2019 bröts trenden och andelen började istället minska. Andelen har fortsatt att minska även under 2020. Trots detta har den faktiska kostnaden för övrigt ekonomiskt bistånd ökat med ungefär 1,3 miljoner kronor jämfört med föregående år, från 126,4 miljoner kronor under 2019 till 127,7 miljoner kronor under 2020.

Mellan 2010 och 2015 ökade kostnaderna för tillfälligt boende kraftigt. Sedan dess har kostnadsutvecklingen inte följt någon tydlig trend. År 2019 syntes en minskning av kostnaderna med 15,4 miljoner kronor och kostnaderna ligger för 2020 kvar på i stort sett samma nivå.

Antal hushåll som någon gång under året beviljats bistånd till tillfälligt boende i form av hotell, vandrarhem eller härbärke har ökat något under 2020 jämfört med föregående år. Under 2019 beviljades 2 551 hushåll tillfälligt boende och under 2020 var det 2 946 hushåll. Observera att samma hushåll kan ha haft olika boendeändamål under året.

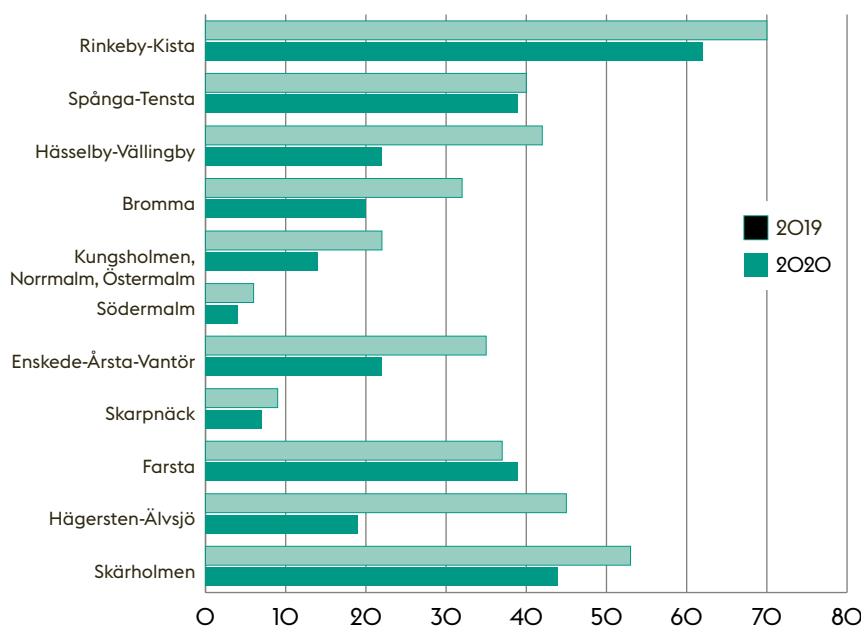

Under 2020 var det 292 barnfamiljer som beviljades bistånd till tillfälligt boende på hotell eller vandrarhem. Det var en minskning med 92 familjer jämfört med föregående år.

Att kostnaderna för härbärke, hotell och vandrarhem inte har ökat trots ett ökat antal hushåll som beviljats tillfälligt boende skulle kunna indikera ett mer kortvarigt behov av tillfälliga boendelösningar. Det kan möjligen till viss del även förklaras av att antalet hushåll med barn som har behov av tillfälliga boendelösningar har minskat, då en barnfamilj i tillfälligt boende är mer kostsamt än ett ensamhushåll.

Under 2020 var det 292 barnfamiljer som beviljades bistånd till tillfälligt boende på hotell eller vandrarhem. Det var en minskning med 92 familjer jämfört med föregående år. Diagrammet nedan visar antalet hushåll med barn som saknar stadigvarande boende och som beviljats ekonomiskt bistånd till hotell eller vandrarhem fördelat per stadsdelsnämnd. De största minskningarna sett till antal barnfamiljer som beviljats ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende återfinns i stadsdelsnämnderna Hägersten-Älvsjö och Hässelby-Vällingby med 26 respektive 20 färre hushåll under 2020 jämfört med 2019.

Figur 2:14 Antal hushåll med barn som beviljats ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende på hotell eller vandrarhem per stadsdelsnämnd, 2019–2020

Källa: Sociala System.

Vidare gällande biståndets ändamål under 2020 syns en ökning av beviljat bistånd till skuldsanering som avser hyra. Bistånd till 391 hushåll har beviljats för detta ändamål, vilket är en ökning med 30 hushåll och 833 000 kronor jämfört med föregående år.

Under 2017 infördes sommarlovspeng som är ett särskilt bistånd utöver försörjningsstödet som beviljas till alla barn som lever i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd i Stockholms stad. Under 2020 beviljades 687 hushåll sommarlovspeng jämfört med 737 hushåll under 2019. Minskningen kan sannolikt förklaras av det minskade antalet hushåll med barn som uppbär ekonomiskt bistånd.

Medelbidrag

Sett ur en tioårsperiod har medelbidraget ökat med nästan 2 000 kronor, vilket motsvarar 26 procent. Under 2020 var medelbidraget 9 543 kronor per månad och hushåll, vilket var en marginell ökning jämfört med 2019. Storleken på medelbidraget skiljer sig åt mellan stadsdelsnämnderna där Spånga-Tensta har det högsta medelbidraget på 10 263 kronor och Södermalm har det lägsta på 8 824 kronor. Norrmalm hade den procentuellt största ökningen av medelbidrag jämfört med 2019 med 4,6 procent och Kungsholmen den största minskningen med 5,5 procent. Medelbidraget vid Intro Stockholm minskade med 16,2 procent.

26%

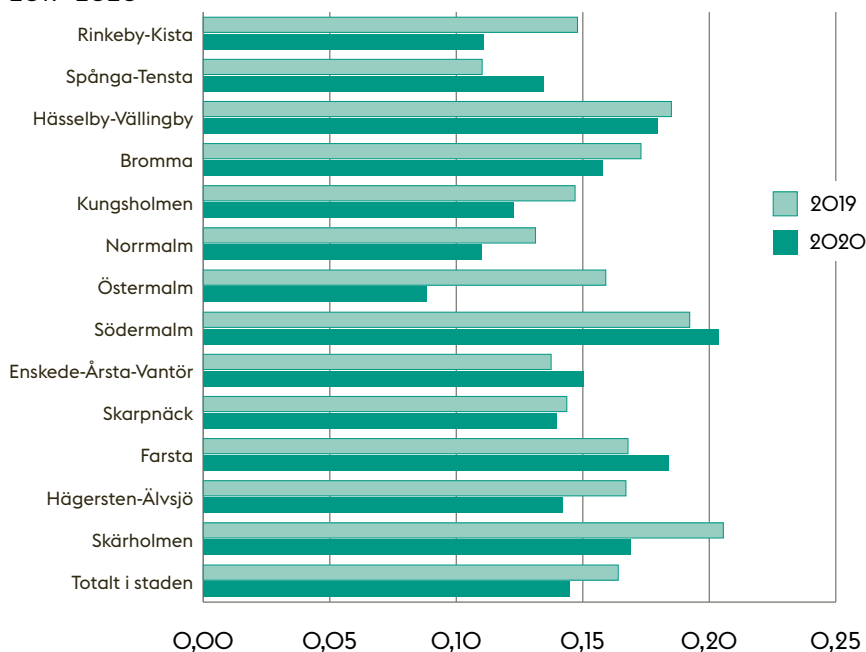
har medelbidraget ökat de senaste tio åren. Detta motsvarar en ökning på nästan 2 000 kronor.

Anledningen till att medelbidraget successivt ökar kan delvis förklaras av att den av regeringen beslutade riksnormen höjs varje år, dock kan den höjda riksnormen inte förklara den successiva ökningen av medelbidraget. Andra förklaringar kan vara att kostnaderna för att bo och leva hela tiden ökar, framförallt i Stockholm. Denna bild bekräftas av stadsdelsnämnderna som noterar höga hyreskostnader för de sökande som ofta överstiger Försäkringskassans vägledande belopp för skäliga bostadskostnader. Det kan också handla om att man inom ramen för handläggning av ekonomiskt bistånd beaktar barnperspektivet i större utsträckning än tidigare och att mer generösa biståndsbedömningar kan göras för familjer med barn.

Figur 2:15 Andel hushåll som avslutats till annan försörjning per stadsdelsnämnd, 2019–2020

Källa: Sociala System.

Effekter av covid-19

Vid pandemins start ökade arbetslösheten i Sverige och som följd av det förväntades individens behov av ekonomiskt bistånd att öka och därmed också kostnaderna. Under året har socialförvaltningen följt inflödet hos stadsdelsförvaltningarna och detta underlag visar att ungefär en fjärdedel av de ärenden som aktualiserats mellan maj och december 2020 hade en direkt koppling till pandemin. Kostnaderna för ekonomiskt bistånd har ökat under 2020 och om detta är relaterat till situationen med covid-19 eller inte är svårt att säkert säga.

På längre sikt kan betydligt fler effekter av covid-19 tänkas bli synliga. Det kan handla om att utredning och uppföljning inte har kunnat utföras som vanligt och det finns en risk att bistånd därmed har betalats ut felaktigt. Det kan även handla om risker för klienter att bli långvarigt aktuella då det sociala förändringsarbetet har fått stå tillbaka under pågående pandemi.

Brukardelaktighet

År 2013 fick socialförvaltningen i budgetuppdrag att utforma en stadsövergripande enkät till individer som uppber ekonomiskt bistånd. I samverkan med stadsdelsförvaltningarna togs en gemensam enkät fram med olika påståenden som ställs till de individer som är aktuella för ekonomiskt bistånd vid ett visst datum. Sedan 2014 genomförs denna enkätundersökning vartannat år och varje gång används samma enkät vilket möjliggör jämförelser över tid. Undersökningen syftar till att förbättra servicen i staden, bidra till verksamhetsutveckling och möjliggöra jämförelser som kan leda till högre grad av likställighet inom ekonomiskt bistånd i Stockholms stad.

Enkätundersökningen för 2020 uppvisar ett positivt resultat. Majoriteten av de som besvarat enkäten instämmer i påståendena om att de har fått ett respektfullt bemötande, att de upplever en god tillgänglighet hos handläggarna, att de känner sig delaktiga i det egna ärendet samt att de upplever en tydlighet kring beslut och ser sina handläggare som kompetenta. Bland annat uppger 76 procent att man bemöts med respekt av sin handläggare och 74 procent förstår vad som förväntas av en själv för att ha rätt till ekonomiskt bistånd.

År 2016 ställdes för första gången frågor om individens eventuella upplevelse av diskriminering i kontakten med socialtjänsten. Det året svarade 15 procent att de hade upplevt diskriminering i kontakten. År 2018 svarade 22 procent att de hade upplevt diskriminering och år 2020 låg resultatet fortsatt på 22 procent.

Budget- och skuldrådgivning

Budget- och skuldrådgivning är en obligatorisk verksamhet för kommunen och regleras i 5 kap. 12 § Socialtjänstlagen. Budget- och skuldrådgivningens främsta uppgift är att genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sin situation. Stödet som ges ska ha till syfte att hjälpa rådsökande att kunna klara sin ekonomiska situation på egen hand.

Budget- och skuldrådgivning innefattar budgetrådgivning, skuldrådgivning, stöd inför och under skuldsanering, samverkan samt utåtriktade insatser. Rådgivningen utgår från den sökandes individuella behov och förutsättningar och sker på frivillig grund. Verksamheten utgör inte myndighetsutövning.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen som avses i kapitlet är vuxna personer som är bosatta i Stockholms stad och som önskar råd och stöd kring sin ekonomiska situation. I december 2020 var drygt 1 900 personer registrerade som rådsökande i Stockholms stad. Majoriteten av de som kontaktar stadens budget- och skuldrådgivning har skulder och önskar råd och stöd för att komma till rätta med sin skuldsituation. Det kan finnas många orsaker till varför man har svårt att få sin ekonomi att gå ihop och varför man hamnar i en skuldsättning. Oförutsägbara livsförändringar som arbetslöshet, sjukdom, ekonomiskt våld eller skilsmässa kan vara anledningar till att en person hamnar i skuldsättning. Forskning visar att överskuldsatta personer har en sämre hälsa, både fysiskt och psykiskt, och är sjuka i högre grad än normalpopulationen.

Budget- och skuldrådgivningsverksamhet finns på samtliga stadsdelsnämnder samt vid enheten för hemlösa. Barn och unga i ekonomiskt utsatta familjer påverkas negativt, varför Stockholms stad särskilt prioriterar att snabbt kunna erbjuda vuxna med hemmavarande barn budget- och skuldrådgivning..

Insatser, biståndets omfattning och utformning

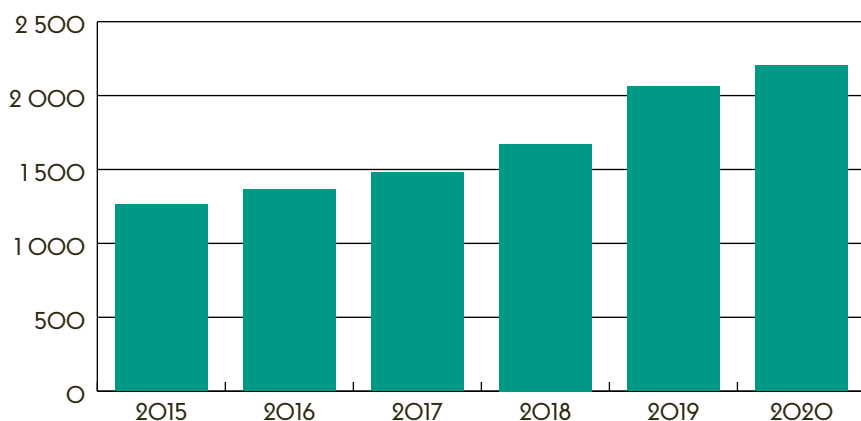
Antalet personer som söker stöd och hjälp hos en budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad har successivt ökat de senaste fem åren. Under 2020 inkom 2 202 ärenden i stadens budget- och skuldrådgivning. Detta är en ökning med 141 ärenden jämfört med 2019, vilket motsvarar en ökning med 7 procent. Sedan 2015 har antalet inkomna ärenden till budget- och skuldrådgivningen ökat med 74 procent. Nedan illustreras antalet ärenden under perioden 2015–2020⁸.

74%

har antalet inkomna ärenden till budget- och skuldrådgivningen ökat med sedan år 2015.

⁸ Budget- och skuldrådgivarna i Stockholms stad registrerar ärenden i ett journalföringssystem som tillhandahålls av Konsumentverket. Under 2020 har tidigare verksamhetssystem successivt fasats ut och ersatts med ett nytt system. Statistiköverföring från det tidigare systemet stöds inte av det nya varför statistiken för 2020 endast baseras på manuell inhämtad statistik gällande ärendantal.

Figur 2:16 Antal registrerade ärenden i budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad, 2015–2020

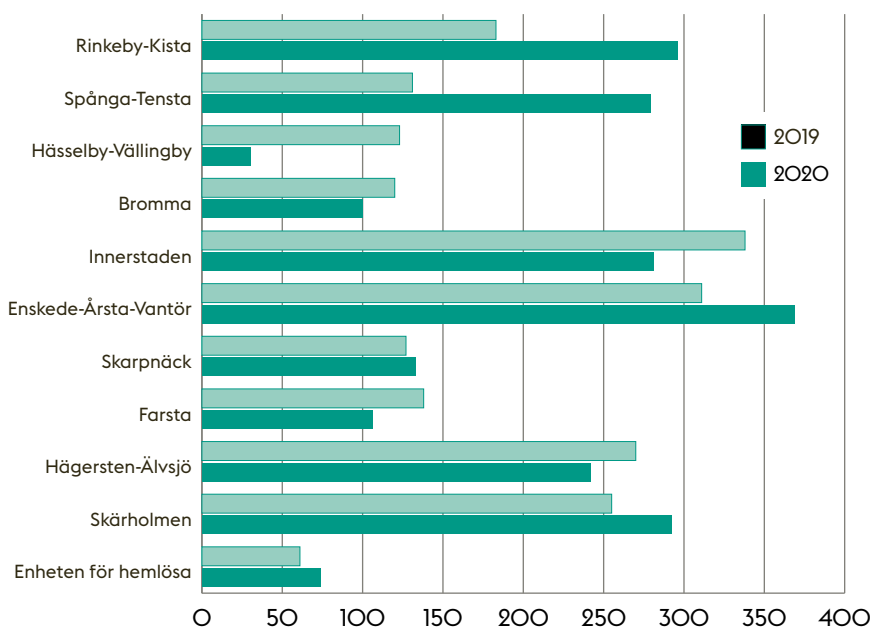
Källa: Boss samt manuellt inhämtad statistik.

Utöver inkomna ärenden tillkommer besök i stadsdelsnämndernas öppna mottagningar, en del av dessa ärenden har endast behov av en kortare rådgivningsinsats och registreras således inte i journalföringssystemet, medan en del har ett större behov och registreras som inkommit ärende efter att de har besökt den öppna rådgivningen. Under 2020 besökte ungefär 1 500 unika rådsökande stadsdelsnämndernas öppna mottagningar, av dessa hade ungefär 400 av de rådsökande hemmavarande barn.

Skillnader mellan stadsdelsnämnder

Antalet personer som söker sig till stadens budget- och skuldrådgivning skiljer sig åt mellan de olika stadsdelsnämnderna. Under 2020 hade Enskede-Årsta-Vantör flest inkomna ärenden, följt av Rinkeby-Kista. Variationerna mellan nämndernas antal ärenden kan bero på en mängd olika saker såsom stadsdelsområdets befolkningsmängd samt socioekonomiska förutsättningar. Det kan även bero på bemanningstäthet inom respektive stadsdelsnämnds budget- och skuldrådgivningsverksamhet samt arbetssätt både vad gäller vägar in till rådgivningsverksamheten och samverkan med andra delar av socialtjänsten. Diagrammet som följer visar antalet inkomna ärenden vid respektive stadsdelsnämnd samt vid enheten för hemlösa under perioden 2018–2020.

Figur 2:17 Antal registrerade ärenden i budget- och skuldrådgivningen per stadsdelsnämnd, 2019–2020

Källa: Boss samt manuellt inhämtad statistik.

*Inkluderar Kungsholm, Norrmalm, Östermalm och Södermalm.

Skuldsättningens omfattning

Under 2020 hade 3,8 procent av landets invånare som är 18 år eller äldre en skuld hos Kronofogdemyndigheten. I Stockholm hade 3,6 procent av invånarna en skuld hos Kronofogden, vilket motsvarar drygt 28 000 personer. Antalet skuldsatta hos Kronofogden i Stockholm har sjunkit något jämfört med 2019 och 2018. Medianskulden hos de stockholmare som har skulder hos Kronofogden var cirka 59 000 kronor under 2020, vilket är en ökning jämfört med året innan.

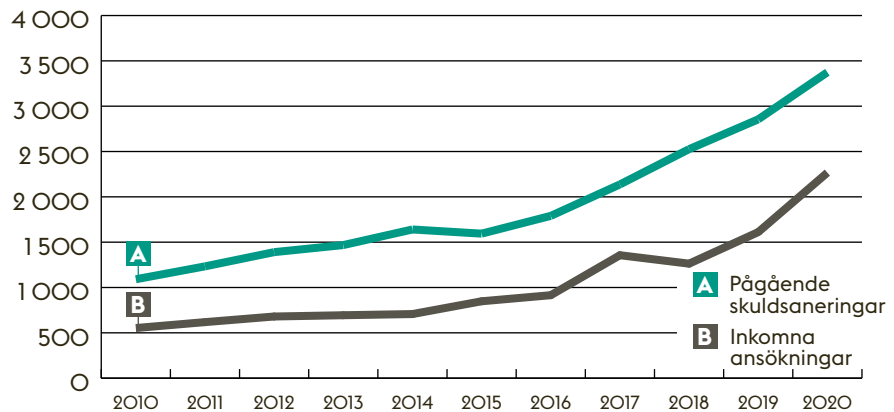
Råd- och stödinsatser

Skuldrådgivning är den vanligaste råd- och stödinsatsen inom budget- och skuldrådgivningen i Stockholms stad. Många skuldrådgivningsärenden mynnar ut i en ansökan om skuldsanering hos Kronofogden. Under 2020 ansökte 2 267 stockholmare om skuldsanering, vilket är en ökning med 40 procent jämfört med 2019. Skuldsaneringsperioden är vanligtvis på fem år, under 2020 hade 3 374 invånare i Stockholms stad en pågående skuldsanering. Nedan redovisas antalet ansökningar om skuldsanering från stockholmare hos Kronofogdemyndigheten samt antalet pågående skuldsaneringar. Sett ur ett tioårsperspektiv har ansökningarna successivt ökat, med en särskilt kraftig ökning från 2016.

Antalet skuldsatta hos Kronofogden i Stockholm har minskat något under 2020, men medianskulden ökar.

Figur 2:18 Antal inkomna skuldsaneringsansökningar till Kronofogden samt antal pågående skuldsaneringar avseende invånare i Stockholm, 2010–2020

Källa: Kronofogden.

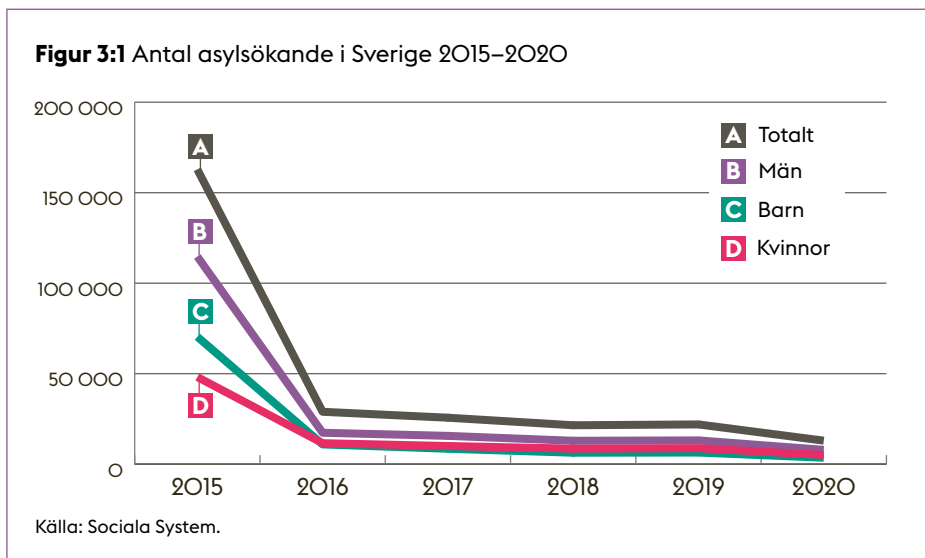
Nyanlända

Sveriges mottagande av asylsökande

Under åren 2014 och 2015 kom många asylsökande till Sverige vilket ledde till att Migrationsverket tog emot drygt 240 000 asylansökningar. Sedan dess har migrationslagstiftningen ändrats och asylmottagandet är inte längre lika omfattande. Under 2020 sökte 12 991 personer asyl i Sverige, vilket är 8 967 personer färre än år 2019 då 21 958 personer sökte asyl.

12 991

personer sökte asyl i Sverige under 2020.

Aktuell lagstiftning

Samtidigt med det omfattande asylmottagandet under hösten 2015 infördes begränsningar i migrationslagstiftningen. Den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet som slöts i januari 2019, innebär att lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, förlängs i två år och träder ur kraft den 19 juli 2021. Överenskommelsen innebär även att skyddsbehövande ges samma rätt till familjeåterförening som flyktingar.

Den 1 januari 2020 trädde en lagändring (prop. 2019/20:1) om ett socialt hållbart eget boende för asylsökande, den så kallade EBO-reformen, i kraft och det infördes begränsningar för asylsökande som väljer att bo i eget boende. 32 kommuner fick möjlighet att anmäla vilka delar i kommunen som skulle omfattas av regeländringen. Om en asylsökande på egen hand bosätter sig i något av dessa områden så ska han eller hon i regel förlora rätten till dagersättning och särskilt bidrag. Migrationsverket började tillämpa de nya reglerna den 1 juli 2020.

I Stockholms stad omfattas områden inom tre stadsdelsnämnders förvaltningsområden av begränsningarna. Statistik från Migrationsverket visar att det under perioden från den 1 juli till den 31 december 2020 var 198 asylsökande som flyttade till områden inom Stockholms stad där de förlorade sin rätt till dagersättning och särskilt bidrag. Migrationsverket kunde under 2020 inte se några tydliga effekter av EBO-reformen på nationell nivå.

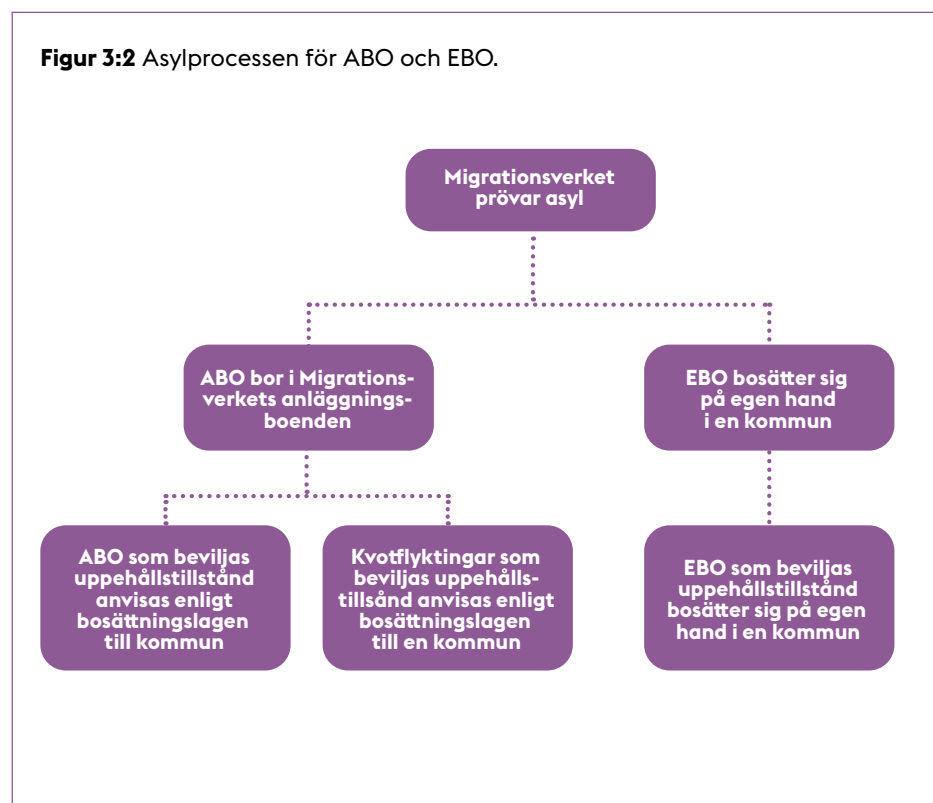
Antal och fördelning av nyanlända som ska anvisas enligt bosättningslagen under ett år beslutas av regeringen.

Överföring från Migrationsverket till kommun

Det är staten, Migrationsverket, som ansvarar för asylmottagandet. Under asyltiden kan den som är asylsökande ordna sitt boende på egen hand (EBO) eller bo på något av Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO). Asylsökande som beviljas uppehållstillstånd kallas nyanlända och omfattas av den kommunala servicen. Många nyanlända ordnar sitt boende på egen hand och folkbokför sig i en kommun (fortsatt kallade EBO). De som inte ordnar eget boende bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på att anvisas ett boende i en kommun (fortsatt kallade ABO). En konsekvens av att bo kvar på asylboende kan vara att nyanländas etablering på arbetsmarknaden och i samhället fördröjs. För att motverka detta och samtidigt ge en mer rättvis fördelning av nyanlända i landets kommuner infördes bosättningslagen (2016:38) den 1 mars 2016. Lagen omfattar kvotflyktingar och nyanlända som beviljats uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande och som inte ordnat boende på egen hand.

Antal och fördelning av nyanlända som ska anvisas enligt bosättningslagen under ett år beslutas av regeringen. Länsstyrelserna har i sin tur i uppdrag att fördela anvisningstalet mellan länets kommuner. Vid fördelningen tas hänsyn till faktorer som arbetsmarknad, befolkningsstorlek, egenbosättning, antal ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen. Stockholms stads anvisningstal för år 2020 var 856 personer.

Figur 3:2 Asylprocessen för ABO och EBO.

Stadens mottagande av nyanlända

Asylsökande som beviljats uppehållstillstånd kallas nyanlända. En person brukar definieras som nyanländ under hela etableringstiden som kan uppgå till 36 månader. Kommunernas mottagande av nyanlända som får uppehållstillstånd finansieras genom statsbidrag. Det innebär att staten ersätter kommunen för vissa kostnader kopplat till mottagandet, dels genom schablonbelopp som utgår från folkbokföringen och betalas ut automatiskt och dels genom att ersätta vissa kostnader som kommuner särskilt ansöker om.

Statistiken för mottagandet av nyanlända varierar mellan källor, vilket beror på att myndigheter använder olika mätmetoder. I avsnittet om nyanlända används både statistik från Migrationsverket och från stadens arbetsmarknadsnämnd. Dessa skiljer

sig något åt, vilket beror på att Migrationsverkets statistik baseras på faktiskt mottagande medan arbetsmarknadsnämndens statistik bygger på generalschablonen som betalas ut av Migrationsverket. Eftersom det kan dröja innan en individs personnummer och folkbokföringsadress har registrerats kan också den första utbetalningen av statsbidrag dröja. I de fall där Migrationsverkets statistik skiljer sig från arbetsmarknadsnämndens beror det alltså på att det uppstår en tidsförskjutning från det att Migrationsverket registrerat en individ som mottagen i Stockholms stad och till dess att arbetsmarknadsnämnden registrerat utbetalning av första stadsbidraget för individen.

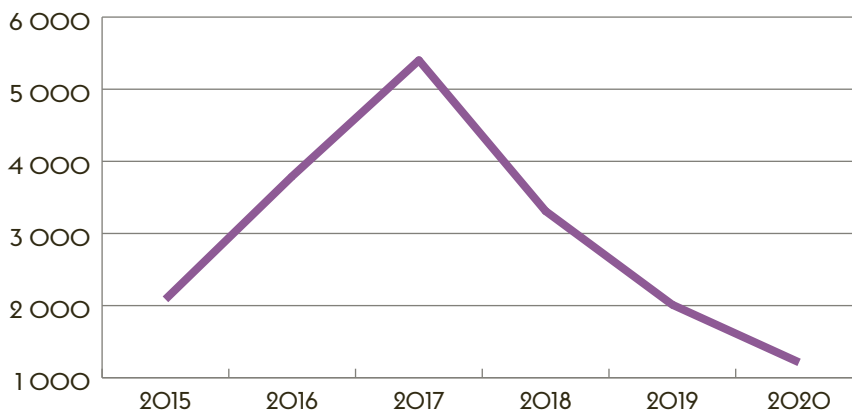
1 213

nyanlända bosatte sig i Stockholms stad under 2020.

23%

av de nyanlända i Stockholms stad 2020 var barn i grundskoleålder.

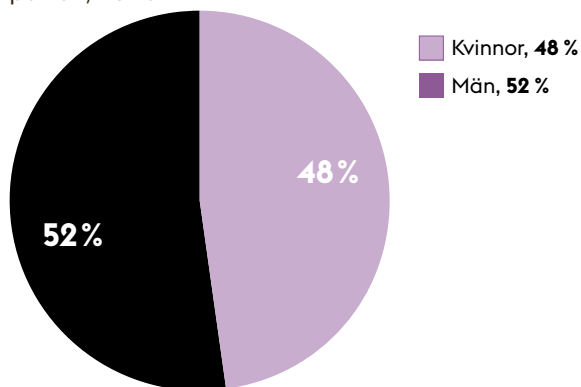
Figur 3:3 Antal nyanlända som tagits emot i Stockholm stad 2015–2020

Källa: Migrationsverket.

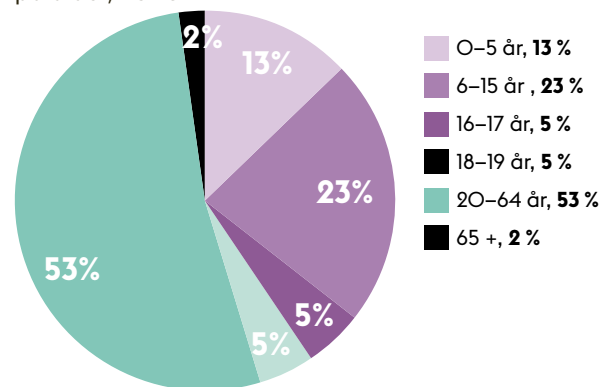
Under 2020 bosatte sig sammanlagt 1 213 nyanlända personer, inklusive ensamkommande barn, som beviljats uppehållstillstånd i Stockholms stad. Av dem är 48 procent kvinnor och 52 procent män. Bland de nyanlända är 23 procent barn i grundskoleålder och 13 procent är i åldrarna mellan 0 och 5 år. En närmare redogörelse för stadens mottagande av ensamkommande barn finns i kapitel fyra *Barn och ungdom*.

Figur 3:4 Nyanlända i Stockholm uppdelat på kön, 2020

Källa: Migrationsverket.

Figur 3:5 Nyanlända i Stockholm uppdelat på ålder, 2020

Källa: Migrationsverket.

I Stockholms stads budget för 2020 framhålls vikten av att staden ska skapa goda förutsättningar för nyanlända att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och i samhällslivet. Samhällsorientering, Svenska för Invandrare (SFI) och stadsdelsnämndernas samhällsvägledning för nyanlända lägger grunden för nyanlända individers väg in i samhället samt stärker deras förutsättningar för arbete och bostad efter etableringstidens slut.

Mottagande av nyanlända som anvisats boende i Stockholm stad

Det är socialnämndens enhet Intro Stockholm tar emot och introducerar nyanlända som anvisats boende i staden. Intro Stockholm uppdrag är att matcha nyanlända till genomgångsboenden, handlägga ekonomiskt bistånd för nyanlända i avvaktan etableringsersättning från Försäkringskassan och tillhandahålla initialt socialt stöd och praktisk hjälp i samband med bosättning. Intro Stockholm handlägger även ärenden där nyanlända erhåller etableringsersättning men har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd på grund av hög boendekostnad under etableringstiden. Vid behov av andra insatser från socialtjänsten överförs hela ärendet till aktuell stadsdelsnämnd.

Sedan bosättningslagens införande har samtliga anvisade nyanlända blivit erbjudna ett genomgångsboende i staden.

Att ha en bostad är centralt för att nyanlända ska kunna tillgodogöra sig introduktion och utbildning samt fullfölja sin etablering på ett effektivt sätt. Sedan bosättningslagen infördes har samtliga anvisade nyanlända blivit erbjudna ett genomgångsboende i staden. Majoriteten av de anvisade bor inom SHIS bostäder, stadens bostadssociala resurs. SHIS genomgångsbostäder finns i modulhus, i omvandlade servicehus samt i styckvisa lägenheter från bostadsbolag som står inför upprustning. I SHIS uppdrag ingår att stödja nyanlända i bostadssociala och praktiska frågor. Genom individuell bostadsvägledning erbjuds bland annat kunskap om hur man som nyanländ tar sig från genomgångsboendet till ett eget stadigvarande boende.

För att samtliga anvisade enligt bosättningslagen ska kunna erbjudas en genomgångsbostad har socialnämnden boendelösningar som kompletterar SHIS bostäder. De kompletterande som socialnämnden tillhandahåller är Bostadskansliet och Tillfälliga boenden. Bostadskansliet administrerar in- och uthyrning av lägenheter och rum som hyrs in av privatpersoner och bostadsbolag och hyrs ut till nyanlända vuxna och familjer. Tillfälliga boenden ansvarar för kollektiva boendelösningar för enpersonshushåll, samt upphandlade vandrarhemsplatser. Inriktningen under år 2020 var att avveckla vandrarhem som boendeform för nyanlända. För att uppnå målet förstärktes arbetet med bostadsvägledning för nyanlända som bor i samtliga socialförvaltningens boenden. Slutresultatet blev att samtliga boende på vandrarhem hade flyttat ut i slutet av år 2020.

Samtliga boenden som erbjuds nyanlända är genomgångsbostäder. Vidareflytt är inte bara en förutsättning för integration, utan även en viktig faktor för att staden ska kunna uppfylla bosättningslagen också för framtida nyanlända. Sedan bosättningslagen infördes 2016 har Stockholms stad tagit emot ungefär 9 000 anvisade nyanlända. Av dessa bor 5 722 personer kvar i något av stadens boenden, vilket innebär att ungefär 36 procent har flyttat vidare till en egen bostadslösning.

Under perioden januari 2019 till december 2020 pågick projektet *Förstärkt bostadsvägledning för nyanlända* som var ett metodutvecklingsprojekt finansierat av Länsstyrelsen. Projektets samverkanspartners var stadsdelsnämnderna Skarpnäck, Skärholmen och Södermalm. Det övergripande målet med projektet var att fler nyanlända i Stockholms stad, såväl egenbosatta som anvisningsbosatta, genom en modell för förstärkt bostadsvägledning snabbare ska få möjlighet att hitta en stadigvarande bostad. Ett ytterligare projektmål var att målgruppen efter vägledning skulle ha egenmakt i sitt bostadssökande och ha kunskaper om vad som krävs för att få och behålla en bostad.

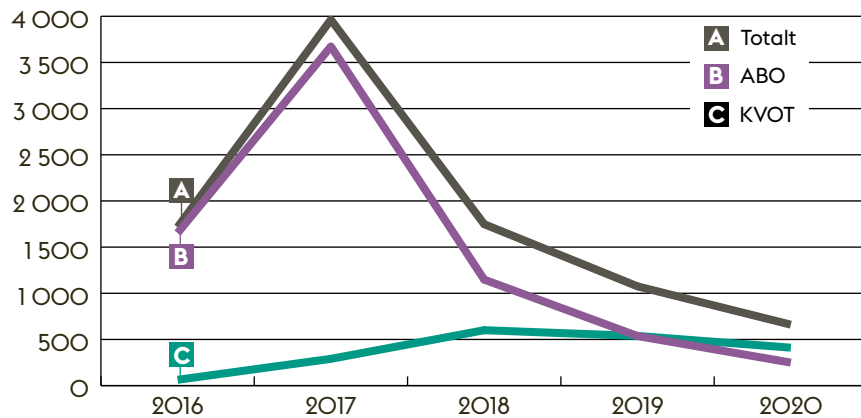

En tydlig effekt av projekt Förstärkt bostadsvägledning för nyanlända var att samverkan mellan stadens stadsdelsnämnder ökade.

En tydlig effekt av projektet var att samverkan kring bostadsväglningsfrågor ökade stadsdelsnämnderna emellan. Inom ramen för projektet och med stöd från arbetsmarknadsnämnden arbetade Skarpnäcks stadsdelsnämnd fram ett material för bostadsvägledning som kan användas av samtliga stadens stadsdelsnämnder. Materialet finns tillgängligt på den stadsövergripande samarbetsytan Samordning nyanlända.

Inom ramen för projektet har även samverkan med SHIS utvecklats och under 2020 har anställda inom SHIS boenden för nyanlända utbildats i hur man bäst stöttar ifyllandet av det kartläggningsformulär som är en viktig del av bostadsvägledningmaterialet. En egen process för hur SHIS, i egenskap av hyresvärd, ska arbeta med bostadsvägledningmaterialet har också arbetats fram under året.

Figur 3:6 Antal nyanlända som tagits emot enligt bostättningslagen i Stockholms stad 2016–2020

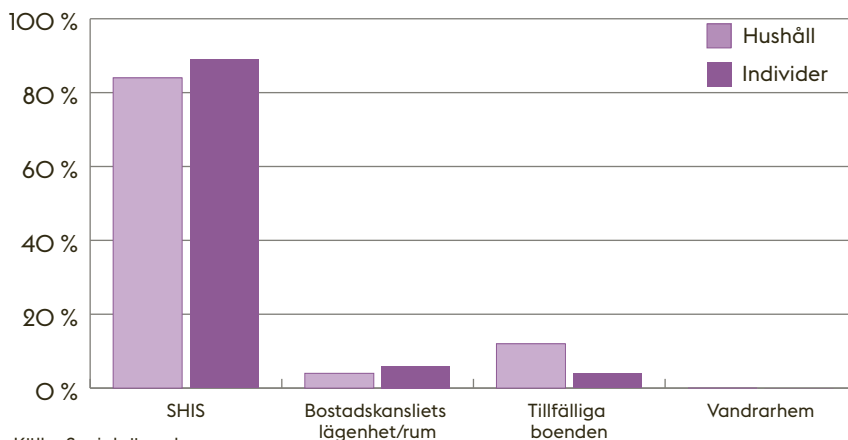

Källa: Migrationsverket.

36%

av de nyanlända som kommit till staden inom ramen för bostättningslagen har hittills flyttat vidare från genomgångsbostad till egen boendelösning.

Figur 3:7 Fördelning av nyanlända inom SHIS och socialförvaltningens genomgångsboenden december 2020

Källa: Socialnämnden.

Stadens mottagande av kvotflyktingar

En kvotflykting är en person som befinner sig på flykt utanför sitt hemland och som har blivit utvald av FN:s flyktingorgan UNHCR för vidarebosättning i ett annat land. UNHCR presenterar personer i behov av vidarebosättning för Migrationsverket som bedömer behovet av skydd i varje ärende. Migrationsverket anvisar därefter en kommun att ta emot kvotflyktingen och förbereder överföringen till Sverige. Kvotflyktingar reser direkt till sina bostättningskommuner som tillsammans med Arbetsförmedlingen och andra lokala aktörer ansvarar för att stötta individen under den första tiden i Sverige.

Kvotflyktingar ingår i anvisningstalet för Stockholms stad och Intro Stockholm ansvarar för mottagandet. Det innebär att ta emot vid ankomsten till Arlanda, bereda boende och introduktion till samhället i Sverige. Under 2020 har 411 kvotflyktingar tagits emot och erbjudits bostad.¹

¹ Migrationsverket.

Nyanlända som bor i Stockholm har rätt till stöd och service i den stadsdelsnämnd där de bor. Förutom ärenden som rör anvisade nyanlända med etableringsersättning i behov av ekonomiskt bistånd till följd av hög hyra, är det socialtjänsten i berörd stadsdel som utreder nyanländas behov av ekonomiskt bistånd eller annat stöd.

Med stöd från arbetsmarknadsnämnden har stadsdelsnämnderna under 2020 fortsatt att utveckla samhällsvägledning till nyanlända. Samhällsvägledningen kompletterar övriga kommunala arbetsmarknads- och etableringsinsatser och består av praktiskt stöd och information för att kunna hantera vardagliga uppgifter. Samhällsvägledningens utformning och tillgänglighet skiljer sig åt mellan stadsdelsnämnderna, bland annat beroende på om det finns medborgarkontor, i vilken utsträckning SHIS har bostäder för nyanlända i stadsdelen och hur utvecklad samverkan är med civilsamhället.

Effekter av covid-19

Det totala antalet asylsökande minskade under år 2020 med 8 967 personer jämfört med år 2019. Migrationsverket bedömer att detta beror på att det varit svårt att röra sig in i och igenom Europa, eftersom covid-19 medfört stängda gränser och omfattande reserestriktioner.

Covid-19 har även medfört att antalet mottagna kvotflyktingar minskat under 2020 jämfört med år 2019. Detta beror till stor del på att Migrationsverket mot bakgrund av covid-19 stoppade inflygningarna för kvotflyktingar. Detta innebär att staden under år 2021 kommer att ta emot personer som anvisades under år 2020.

Barn och unga

Stadsdelsnämndernas och socialnämndens verksamheter för barn och unga ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga.

Socialtjänstens arbete med barn och unga ska omfatta såväl uppsökande fältförlagd verksamhet som förebyggande arbete samt insatser för att förhindra att barn och unga far illa. Stadens socialtjänst ska arbeta aktivt för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkohol, droger och andra beroendeframkallande medel samt dopningsmedel. Det arbetet sker tillsammans med andra samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. I nära samarbete med barn, unga och deras föräldrar ska socialtjänsten säkerställa att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och det stöd som de behöver och om barnets eller den ungas bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.

Socialtjänstens ansvar omfattar bland annat skydd, vård, stöd och psykosocial behandling av utsatta barn och unga i enlighet med lagstiftningen i:

- socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- föräldrabalken (1949:381), FB
- lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU
- lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL
- lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, LSU

Samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa är ett gemensamt samhällsuppdrag som kräver nära samverkan mellan myndigheter och organisationer och ofta tvärprofessionella insatser. Socialtjänsten ska aktivt verka för att en samverkan kommer till stånd, ansvaret finns reglerat i SoL, skollagen (2010:800), SkoLL, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, samt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, LYHS.

För de barn och unga som har varit placerade enligt socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga eller vars verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört, ska socialtjänsten vid behov tillhandahålla behövt stöd och hjälp.

I sin omsorg om barn och unga ska socialtjänsten även tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.

Socialnämndens yttersta ansvar för stöd och skydd till barn och unga som far illa samt för att förhindra att barn och unga utvecklas ogynnsamt, frångår inte andra myndigheter som förskolan, skolan och hälso- och sjukvården deras ansvar. De har ansvar för att inom ramen för sina uppdrag uppmärksamma barn och unga som far illa och se till att deras behov tillgodoses.

Målgruppsbeskrivning

Socialnämnden (i Stockholm avser det de 13 stadsdelsnämnderna och socialnämnden) är den myndighet som i lag ålagts ett särskilt ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden samt för skydd och stöd till barn och unga i utsatta livssituationer.

Målgruppen som avses i kapitlet är barn och unga i åldern 0 till 18 år och i vissa fall upp till 21 år. I kapitlet som heter funktionsnedsättning beskrivs socialtjänstens arbete med stöd och service till barn och unga med funktionsnedsättning.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga som visar tecken på en ogynn- sam utveckling och även särskilda utredningsbefogenheter. I en utredning av barnets behov av skydd och/eller stöd utreder socialtjänsten barnets eller den unges utveckling, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familj och miljö. Om det finns behov av skydds- eller stödinsatser ges det. Utredningar av huruvida socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd genomförs med stöd av SoL. Vid en sådan utredning får nämnden, för bedömning av behov av insatser, konsultera andra huvudmän och sak- kunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Eventuella insatser beviljas med stöd av SoL eller LVU.

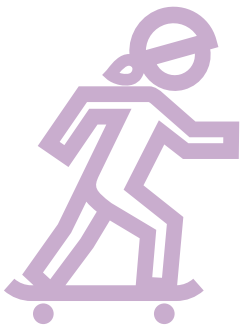
Effekter av covid-19

Det är i dagsläget svårt att dra några generella slutsatser kring hur stadens barn och unga som är i behov av eller är aktuella inom socialtjänsten har påverkats av pandemin. Det kan konstateras att mycket färre ensamkommande barn har sökt asyl i Sverige under 2020 i jämförelse med föregående år. Även anvisade kvotflyktingar har minskat kraftigt. Detta har påverkat stadens mottagande. Många ensamkommande ungdomar har haft svårt att tillgodogöra sig utbildning när gymnasieskolorna varit stängda och undervisningen genomförts digitalt på distans. Vidare har det rapporterats om en ökad oro och psykisk ohälsa inom målgruppen. För de ensamkommande barn och unga som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser har corona- pandemin inneburit försvarade möjligheter till kontakter med olika myndigheter. Många har tvingats flytta runt vilket ökat risken för smitta och exploatering.

Det framkommer i dialog med stadens enhetschefer inom barn- och unga att covid-19 pandemin kan ha påverkat kvaliteten i vissa utredningar. Detta bland annat för att barn, unga och deras familjer har fått träffa olika handläggare under en och samma utred- ning. Handläggarna har heller inte alltid kunnat följa upp ärenden som planerat och viss familjebehandling har skett via telefon. Upplevelsen är att förutsättningarna för att utföra ett fullgott arbete, upprätthålla kontinuitet samt genomföra bra samtal och möten har påverkats negativt på grund av pandemin. Även samarbetet med andra aktörer har påverkats och försvarats, då man inte har kunnat träffas som vanligt och på grund av att olika förvaltningar och andra myndigheter har olika digitala systemen, som inte alltid fungerar så väl med varandra.

I skrivelsen *Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten*,¹ från socialstyrelsen beskrivs att det under våren 2020 fanns en stor oro inom socialtjänsten för hur pandemin och dess konsekvenser skulle påverka barn och familjer, inte minst barn som redan lever i utsatthet. Ett av de största orosmolnen under våren 2020 var hur det skulle gå för barn med svåra hemsituationer om skolorna skulle behöva stänga under en längre period. Om pandemin pågår under en längre tid framkommer oro kring vilken påverkan de strukturella effekterna kan få för barn på längre sikt. Det kan handla om arbetslöshet, neddragningar och permitteringar, isolering och föräldrar som arbetar hemifrån, skola på distans, färre fritidsaktiviteter och efterföljande problem med till exempel ökat missbruk och psykisk ohälsa eller ökat försörjningsstöd. Av skrivelsen framkommer vidare att socialtjänsten ser med ökad oro på att rekommendationer om social distans på sikt kan innebära att de kommer att möta ännu fler familjer i behov av stöd då de tvingats klara sig utan avlastning och hjälp från personer utanför familjen under än längre perioder.

¹ Dnr. 5.7-21428/2020 Art.nr: 2021-1-7155. Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten.

Ytterligare en oro handlar om konsekvenserna av ökat missbruk eller psykisk ohälsa hos föräldrar i spåren av pandemin, så som ökade brister i omsorg och våld i nära relationer. I sådana ärenden har socialtjänsten tidigare erfarenhet av att ökad problematik hos föräldrarna kan leda till eskalerande problematik för barnen och även ökat våld.

Vård- och omsorgsanalys har på uppdrag av regeringen analyserat vilka konsekvenser coronapandemin fått hittills och vilka konsekvenser som kan väntas på ett års sikt för verksamheter inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. I början av 2021 släpptes rapporten *Under rådande omständigheter; konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*.² Underlaget ger en bild av att arbetet inom den sociala barn- och ungdomsvården har kunnat bedrivas utan större påverkan. I rapporten konstateras att konsekvenserna fram till och med oktober 2020 blivit mindre än befarat, både vad gäller inflödet av ärenden och verksamhetspåverkan. Dock saknas en fullständig och uppdaterad bild. I slutsatserna framkommer att pandemin sannolikt kommer att leda till ett ökat behov av stöd från socialtjänsten, särskilt i grupper och områden som redan är utsatta. De sociala och ekonomiska konsekvenserna av pandemin, till exempel ökad arbetslöshet, skolfrånvaro och isolering, utgör kända risker för barns sociala situation. Det är också troligt att möjligheten att arbeta med förebyggande och tidiga insatser minskar om resurserna blir ansträngda. Risken för att allvarlig påverkan på socialtjänstens förmåga att möta akuta behov bedöms som liten på kort sikt. Vård- och omsorgsanalys bedömer att det kan ta tid innan pandemins sociala konsekvenser tar sig uttryck som ett ökat behov av stöd och insatser från individ- och familjeomsorgen.

Vård- och omsorgsanalys har i arbetet med kartläggningen identifierat att digitaliseringen skapat en oro inom verksamheterna för hur insatsernas kvalitet kan påverkas på sikt. Distansen och digitaliseringen upplevs inte långsiktigt hållbar för alla.

Det är av stor vikt att staden fortsätter koppla rapporter som publiceras kring covid-19 till stadens arbete med barn och unga inom socialtjänsten.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Anmälningar och inledda utredningar

En förutsättning för att socialtjänsten ska kunna ingripa till ett barns skydd eller stöd och utreda barnets behov av insatser är att socialtjänsten får vetskap om förhållanden som kan innebära en risk för ogynnsam utveckling. Kännedom om missförhållanden erhålls främst genom anmälningar som kommer från andra myndigheter, organisationer samt från privatpersoner. Det kan också komma information om oro för att ett barn far illa från tjänstepersoner vid andra enheter inom socialnämnden.

Ansökningar om skydd eller stöd från barn, unga och/eller deras vårdnadshavare ska alltid föranleda utredning och är inte medräknade i tabellen på nästa sida.

² Vård- och omsorgsanalys. Under rådande omständigheter. Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ och familjeomsorg. Rapport 2021:1. Stockholm, 2021.

Antalet inkomna anmälningar ökade med nästan 10 procent under 2020 jämfört med 2019. Under 2019 var motsvarande ökning 12 procent.

Tabell 4:1 Antal inkomna anmälningar och inledda utredningar 2012–2020

År	Befolkning 0–20 år	Antal inkomna anmälningar	Antal inledda utredningar*	Flickor	Pojkar

Källa: Sociala System.

* Inklusive kopplade utredningar (det vill säga när en anmälan inkommer då en utredning redan är inledd, anmälan kopplas då till den befintliga utredningen).

Under 2020 inkom totalt 35 035 anmälningar enligt 14 kap. 1§ SoL till stadsdelsnämnderna. Motsvarande antal för 2019 var 31 957, vilket innebär att antalet anmälningar till socialtjänsten fortsätter att öka och att antalet inkomna anmälningar ökade med nästan 10 procent under 2020 jämfört med 2019. Under 2019 var motsvarande ökning 12 procent jämfört med 2018. Det bör noteras att tabellen ovan avser totalt antal inkomna anmälningar och att flera anmälningar kan beröra ett och samma barn.

Under 2020 har det funnits en allmänt utbredd farhåga att antalet anmälningar avseende oro för barn och unga skulle öka med anledning av covid-19 och pandemins konsekvenser för barn, unga och deras familjer. Socialstyrelsen lyfter i rapporten Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten fram att anmälningarna i de undersökta kommunerna ökade med fem procent under de undersökta perioderna 2020 jämfört med 2019. Enligt Socialstyrelsen finns det stora lokala variationer som gör det svårt att skapa en entydig nationell bild av utvecklingen. Socialtjänsten ser enligt rapporten generellt andra orsaker bakom ökningen än sådant som direkt kan kopplas till pandemin. Ingen ökning av andelen anmälningar från skolan kunde konstateras under våren 2020 jämfört med våren 2019. Socialstyrelsens beskrivning stämmer väl överens med stadens statistikunderlag för 2020 jämfört med 2019. Det går ännu inte att ge ett tydligt svar på pandemins betydelse för antalet anmälningar avseende oro för barn. Det kan dock konstateras att antalet anmälningar har ökat från år till år och att en kraftig ökning har skett mellan åren 2012 och 2020. Ökningen står sig även om man beaktar att befolkningen och antalet barn och unga har ökat under tidsperioden.

Orsakerna till ökningen är flera. Den 1 januari 2013 ändrades kriterierna i socialtjänstlagen för när en anmälan ska respektive bör göras. Sedan 2013 räcker det med att anmälaren misstänker att ett barn far illa för att en anmälan ska vara befogad. Den nya formuleringen syftade till att underlätta för anmälare att avgöra när en anmälan ska respektive bör göras genom att enbart utgå från anmälarens egna iakttagelser och oro för barnet. Anmälaren behöver inte längre sätta sig in i om oron kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller inte.

Den ökade medvetenheten i samhället om barns rättigheter till en god och trygg uppväxt är sannolikt också en bidragande orsak till ökningen av anmälningar till socialtjänsten.

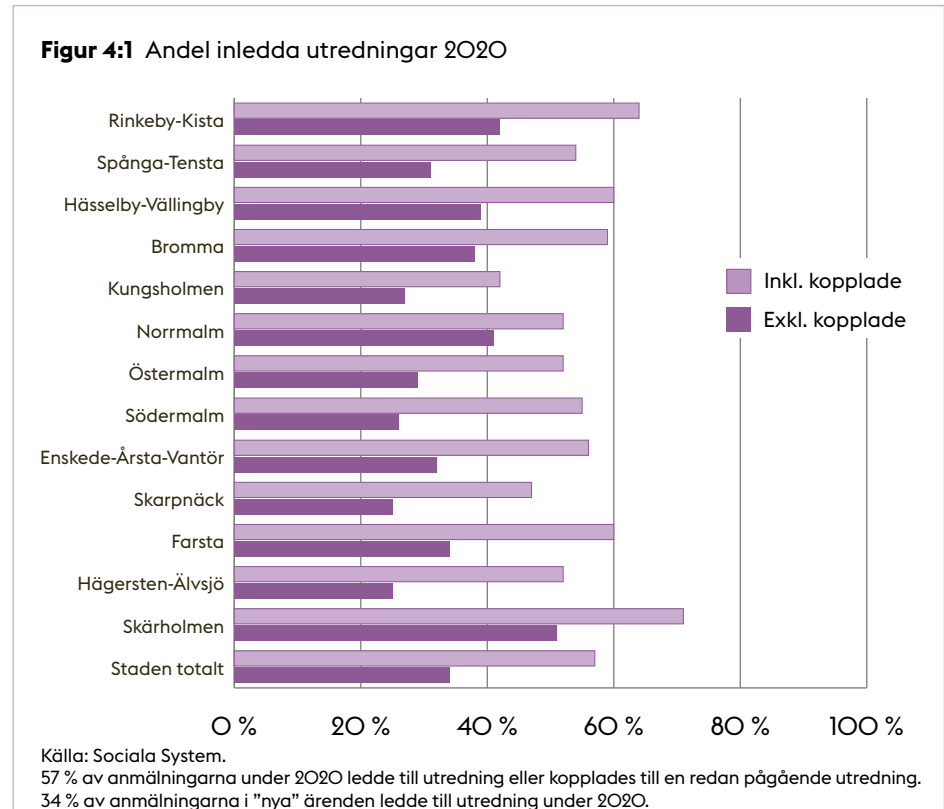
En annan bidragande förklaring till ökningen av inkomna anmälningar sedan 2012, och den stora ökningen under 2015, är det växande antalet ensamkommande barn som kommit till Sverige och sökt asyl. Socialtjänsten har ansvar för mottagandet och anvisningen från Migrationsverket registreras som en inkommen anmälan. Socialtjänstens handläggning sker på i princip samma sätt som för andra barn som är i behov av socialtjänstens insatser. Antalet nytillkomna asylsökande ensamkommande barn har minskat kraftigt sedan 2016, men motsvarande minskning av inkommande anmälningar har inte skett under de följande åren.

Av tabellen framgår antalet anmälningar som hanterats inom ramen för en utredning, antingen genom att en utredning inletts eller att anmälan har kopplats till en redan pågående utredning avseende barnet som anmälan gällde. Tabellen visar också antalet inledda utredningar i ärenden där det inte fanns en redan pågående utredning. I spalten för ”Antal inledda utredningar” har anmälningar som kopplats till en redan pågående utredning räknats bort. Av tabellen ovan kan utläsas att andelen anmälningar som hanterades inom ramen för en utredning genom att anmälan kopplats till en pågående utredning eller lett till en ny utredning under 2020 var 57 procent i staden vilket är samma siffra som under 2019. När de kopplade utredningarna exkluderats framkommer det att 34 procent av de inkomna anmälningarna i ärenden som inte redan var aktuella ledde till utredning under 2020. Figuren nedan visar andel inledda utredningar uppdelat på stadsdelsnämnd.

57 procent av anmälningarna under 2020 ledde till utredning eller kopplades till en redan pågående utredning. 34 procent av anmälningarna i ”nya” ärenden ledde till utredning under 2020.

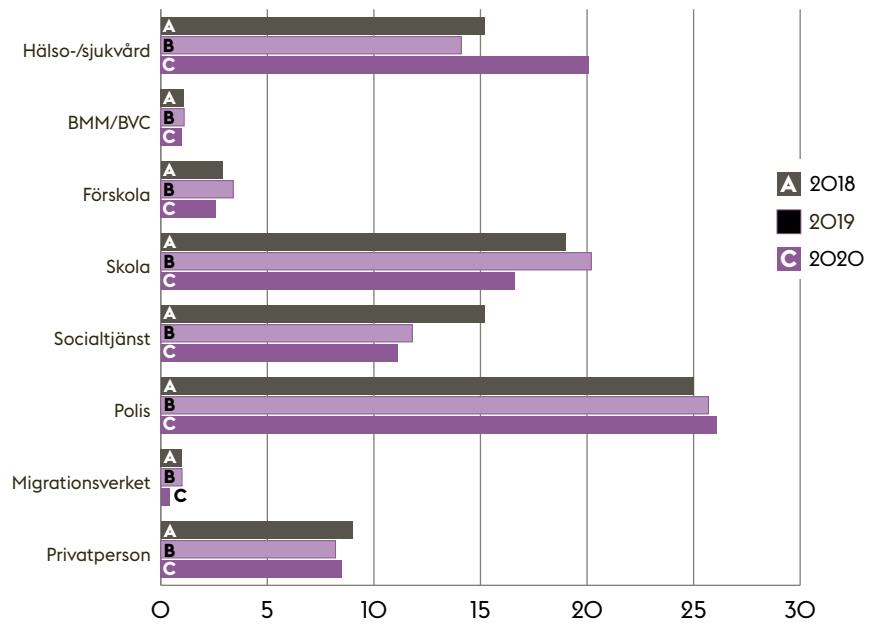

Ovanstående tabell visar varifrån anmälan kom för aktualiserade barn och unga fördelat på olika åldersgrupper under 2020. Denna tabell kan inte i sin helhet jämföras med motsvarande tabell i tidigare års Socialtjänstrapport då uppgifterna som berör kategorierna hälso- och sjukvård, socialtjänst och övrigt har fördelats något annorlunda avseende 2020. Vanligast var att uppgifterna kom till nämndens kännedom via anmälan från polis följt av skola och hälso- och sjukvård. I kategorin övrigt ryms bland annat anmälningar från hyresvärd, Migrationsverket och kriminalvård. Även anonyma anmälningar ryms här och motsvarade under 2020 drygt tre procent av alla anmälningar.

Figur 4:2 Andel inkomna anmälningar per kategori uppgiftslämnare och år 2018–2020

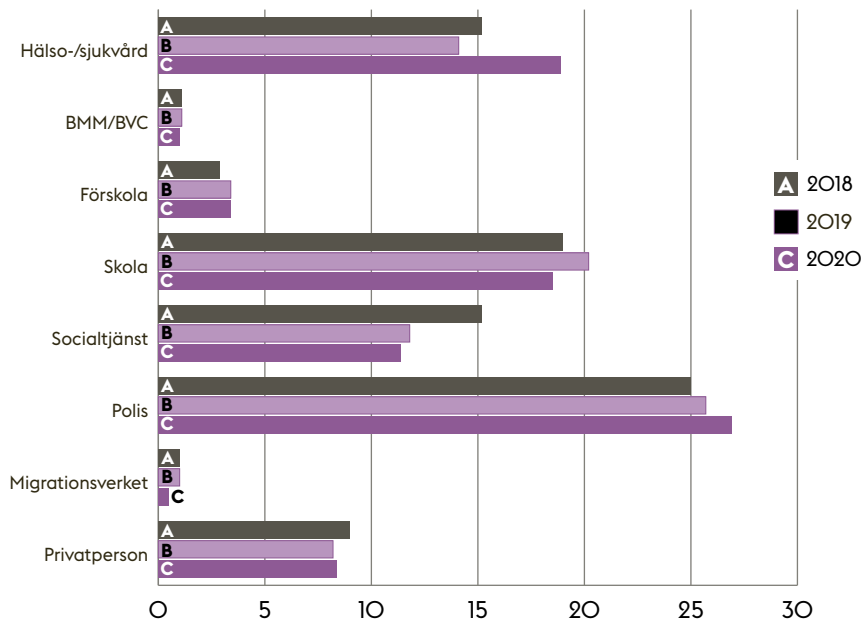

26%

av den totala andelen inkomna orosanmälningar kommer från polisen.

Liksom tidigare år inkom det under 2020 flest antal anmälningar från polisen och andelen uppgick till drygt 26 procent av det totala antalet inkomna anmälningar. Anmälningar från barnmorskemottagningar, barnavårdscentraler och Migrationsverket utgör en mycket liten del av det totala antalet inkomna anmälningar. Andelen inkomna anmälningar gällande barn och unga från socialtjänstens verksamheter har minskat från år 2018 till år 2020. I figuren ovan redovisas endast de största uppgiftslämnarna. Denna figur kan inte i sin helhet jämföras med motsvarande figur i tidigare års Socialtjänstrapport då uppgifterna som berör kategorierna hälso- och sjukvård och socialtjänst har fördelats något annorlunda avseende 2020.

Figur 4:3 Andel aktualiserade anmälningar per kategori uppgiftslämnare och år 2018–2020

Källa: Sociala System.

Av de anmälningar som leder till att ett ärende aktualiseras (en utredning inleds) inom den myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvården är det vanligast att det sker till följd av en orosanmälan från polisen, skolan eller hälso- och sjukvården. I figuren ovan redovisas endast de största uppgiftslämnarna. Denna figur kan inte i sin helhet jämföras med motsvarande figur i tidigare års Socialtjänstrapport då uppgifterna som berör kategorierna hälso- och sjukvård och socialtjänst har fördelats något annorlunda avseende 2020.

Stockholms stad har en hög ambition vad gäller att utveckla socialtjänstens samverkan med andra myndigheter som möter familjer med yngre barn i syfte att förebygga problem och tidigt upptäcka behov av stöd och erbjuda öppna insatser. Detta inkluderar samverkan mellan individ- och familjeomsorgen (IFO), förskolorna inom stadsdelsområdena samt hälso- och sjukvårdens barnmorskemottagningar och barnvårdscentraler. En möjlig förklaring till att så få anmälningar inkommer från dessa verksamhetsområden kan vara att yngre barn och deras föräldrar via Region Stockholm eller socialtjänsten får rådgivande stödinsatser i ett tidigt skede. En annan möjlig förklaring kan vara att det finns en försiktighet hos personal vid barnmorskemottagningarna och barnvårdscentralerna respektive förskolan i att uppmärksamma brister i föräldrars omsorg om sina barn och utifrån dessa göra en orosanmälan till socialtjänsten.

Ytterligare en anledning till att förhållandevis få orosanmälningar inkommer från barnmorskemottagningarna och barnvårdscentralerna kan vara de satsningar som staden och Regionen har genomfört i samverkan på senare år riktat till föräldrar med barn 0–6 år. Exempel på riktade insatser är hembesöksprogrammet i samarbete mellan barnhälsovården och socialtjänsten samt stärkt tidigt stöd i samverkan (STIS) inom socialtjänstens öppenvård, som erbjuder generellt föräldraskapsstöd enskilt eller i grupp och vägleder föräldrar till öppna förskolan. Genom dessa arbetssätt, som leder till tidig upptäckt, kan till exempel en frivillig serviceinsats från föräldrarådgivare erbjudas eller en ansökan om stöd och hjälp komma in från vårdnadshavarna till socialtjänsten. På så vis kan behovet av att göra orosanmälan i ett senare skede förebyggas.

Även när det gäller misstanke om egna svårigheter hos barnet så följer anmälningsmönstret i princip samma trend som vid misstanke om bristande omsorg hos vårdnadshavare, vilket innebär fler orosanmälningar i ytterstaden än i innerstaden.

Tabell 4:9 Antal orosanmälningar och antal dagar till beslut 2020

	Antal dagar till beslut 2020				Totalt
	1-3 dagar	4-14 dagar	15-21 dagar	22+ dagar	

Källa: Sociala System.

Majoriteten av orosanmälningarna behandlas inom lagstadgad tid, 10 arbetsdagar.

Vid anmälningar om oro för ett barn ska socialnämnden efter den omedelbara skyddsbedömningen bedöma om en utredning ska inledas eller inte, en så kallad förhandsbedömning. Beslut om att inleda utredning eller inte ska fattas skyndsamt och inom fjorton dagar från det att anmälan kom in. I årets socialtjänstrappport redovisas för första gången antal dagar till beslut från det att en orosanmälan inkommit till dess att utredning inleds, utredning inte inleds, orosanmälan kopplas till redan pågående utredning eller att informationen ännu inte har behandlats. Totalt sett inkom det drygt 35 000 orosanmälningar 2020. Majoriteten av orosanmälningarna behandlas inom 10 arbetsdagar. I undantagsfall kan även orosanmälningar behandlas under längre tid. Det ska i så fall finnas synnerliga skäl för det som ska motiveras i den skriftliga dokumentationen. Exempel på synnerliga skäl kan vara att ett polisförhör behöver hållas eller att det trots ansträngningar inte går att få tag i familjen.

Ansökningar

En ansökan om stöd kan vara muntlig eller skriftlig. För barn under 15 år kan vårdnadshavare, god man eller särskilt förordnad vårdnadshavare göra en ansökan. När det gäller unga som fyllt 15 år kan både den unge själv och vårdnadshavare eller god man ansöka. För unga som fyllt 18 år är det bara den unge själv som kan ansöka. Det går alltså inte för utomstående att ansöka om stöd för annan persons räkning.

Det finns inga formella lagkrav på hur en ansökan ska vara utformad. Ibland kan det vara otydligt om en person har gjort en ansökan, till exempel när en socialsekreterare under ett samtal får en fråga om stöd. Det är socialtjänstens ansvar att i dessa situationer ta reda på om personen avsåg att göra en ansökan eller inte. En ansökan ska alltid tas emot och utredas och någon förhandsbedömning ska därför inte göras. När en ansökan inkommer i ett ärende där det redan pågår en utredning kopplas ansökan ihop med den pågående utredningen.

Antalet utredningar som inleds efter ansökan är jämförelsevis en liten del av det totala antalet ärenden. Under 2020 inkom 665 ansökningar jämfört med 35 035 anmälningar. Under 2019 inkom 720 ansökningar vilket innebär att antalet ansökningar minskade med 8 procent under 2020. En annan skillnad är att ansökningarna i högre utsträckning avsåg flickor under 2020 jämfört med 2019. Under 2020 avsåg 46 procent av ansökningarna flickor och 54 procent avsåg pojkar. Motsvarande siffror 2019 var 41 procent ansökningar avseende flickor och 59 procent avseende pojkar.

Öppenvårdsinsatser

Ett flertal öppna insatser erbjuds av stadsdelsnämnderna och socialnämnden som service i form av rådgivande eller stödjande verksamhet utan föregående utredning och utan formellt biståndsbeslut. Detta gäller till exempel kuratorssamtal eller samtalsgrupp vid någon av stadens ungdomsmottagningar eller stödcentrum. Det gäller information, råd och stöd från föräldrarådgivare eller familjebehandlare, skolsociala team samt olika stödgruppsverksamheter som stadsdelsnämnderna erbjuder via sina lokala öppenvårdsverksamheter, och som riktar sig till barn och unga och/eller deras föräldrar.

Öppenvårdsinsatser som föregås av en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL, beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL och beslutet om bistånd gäller omedelbart.

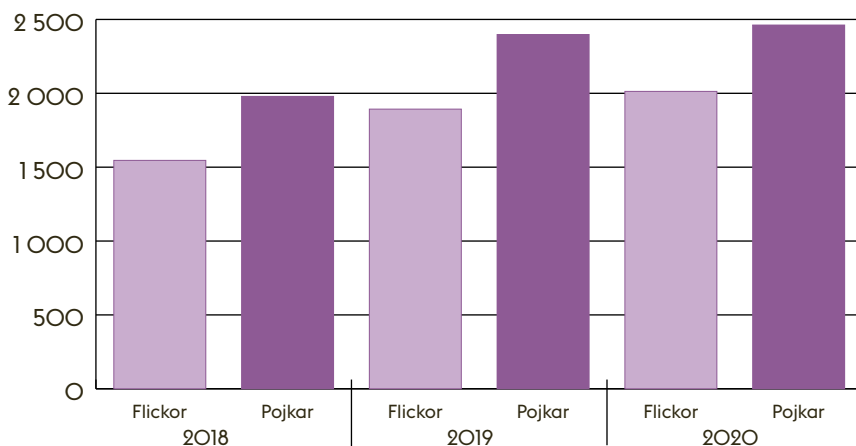
Med biståndsbeslutade öppenvårdsinsatser menas:

- *Strukturerade öppenvårdsprogram för vård/ behandling eller sysselsättning/ social träning*
Avser individuellt målinriktade program som är regelbundna, begränsade i tid och i vilka barn och unga är inskrivna och vistas under hel dag eller del av dag.
- *Personligt stöd*
Avser stöd och behandling som ges till barn och unga och som kan utföras av till exempel socialsekreterare eller familjebehandlare.
- *Kontaktperson*
Enskild person som utses av socialnämnden med uppgift att hjälpa barn och unga i hans eller hennes personliga angelägenheter.
- *Kontaktfamilj*
Enskild familj som utses av socialnämnden med uppgift att ta emot barn och unga för regelbunden vistelse och att finnas till hands i övrigt för barnet eller den unge och dennes närstående.
- *Särskilt kvalificerad kontaktperson*
Person, som utses av socialnämnden och som bedöms ha relevant utbildning och/ eller erfarenhet av arbete med barn och unga, med uppgift att ge barnet eller den unge särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka risk för missbruk, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende.

Det är överlag fler pojkar än flickor som beviljas öppenvårdsinsatser.

Figur 4:4 Antal beslutade öppenvårdsinsatser enligt 4 kap 1 § SoL 2018–2020

Källa: Sociala System.

En jämförelse av åren 2018 till 2020 visar att antalet barn och unga med beslutade öppenvårdsinsatser successivt ökat för båda könen.

Den vanligast beviljade öppenvårdsinsatsen

Antalet beslutade öppenvårdsinsatser enligt 4 kap. 1 § SoL i form av strukturerade öppenvårdsprogram har ökat för både pojkar och flickor jämfört med föregående år och är nu den vanligast beviljade öppenvårdsinsatsen. Sammanlagt 2 665 beslut fattades 2020, varav 1 226 gällde flickor och 1 439 gällde pojkar. Antalet barn och unga som beviljades insatsen personligt stöd var 625 vilket är en liten minskning mot föregående år.

Antal unga med beslutad insats om särskilt kvalificerad kontaktperson enligt 3 kap. 6 § SoL

Insatskategorin ”särskilt kvalificerad kontaktperson” (SKKP) kan ges antingen med stöd av 3 kap. 6 § SoL eller med stöd av 22 § LVU. Under år 2020 beviljades en SKKP till 17 flickor och 102 pojkar, vilket är en liten ökning jämfört med föregående år.

Minskning av insatsen kontaktfamilj och kontaktperson

Under många år var beviljandet av kontaktperson och kontaktfamilj de vanligaste öppenvårdsinsatserna. Tendensen under de senaste tio åren har varit att dessa insatser minskar i omfattning. Även på nationell nivå har det setts en nedgång för insatsen kontaktfamilj eller kontaktperson. Orsakerna till minskningen är sannolikt flera, men under de senaste åren har forskning visat på en osäkerhet kring vilka effekter dessa insatser uppnår. Statistik för år 2019 visade emellertid att den nedåtgående trenden bröts och att insatsen det året beviljades i utökad omfattning i staden. En av orsakerna till ökningen bedömdes vara att insatsen började användas i samband med utslussning till självständigt boende för ensamkommande unga som var i behov av extra stöd. Ytterligare orsaker skulle kunna vara att socialtjänsten använde insatsen kontaktperson för att stärka skyddsfaktorer, såsom att stötta barnet eller den unge att klara av skolan, att ingå i en organiserad fritidssysselsättning och/eller stärka det sociala nätverket kring den unge. Detta genom att styra innehållet i insatsen med tydliga mål för uppdraget. År 2020 minskade dock åter antalet beslut om kontaktperson eller kontaktfamilj från 653 ärenden till 611 ärenden. Minskningen gäller för både flickor och pojkar.

Fortsatt minskning av antalet kontaktperson eller kontaktfamilj.

Heldygnsvård

Tabell 4:13 Antal barn och unga som någon gång under året varit placerade i heldygnsvård fördelat på stadsdelsnämnd och placeringsform 2020

Stadsdelsnämnd	§12-hem	HVB	Jourhem	Familjehem	Skyddat boende	Stöd-boende	Totalt
Rinkeby-Kista	25	57	115	94	*	35	326
Spånga-Tensta	17	31	75	56	0	25	204
Hässelby-Vällingby	8	42	87	75	4	8	224
Bromma	*	16	47	38	0	4	105
Kungsholmen	*	9	17	16	0	4	46
Norrmalm	4	15	11	10	*	6	46
Östermalm	*	*	13	11	0	5	29
Södermalm	8	18	57	36	*	28	147
Enskede-Årsta-Vantör	14	41	138	79	*	16	288
Skarpnäck	*	12	49	48	0	9	118
Farsta	11	22	55	46	4	17	155
Hägersten-Ålvsjö	10	34	56	58	*	29	187
Skärholmen	*	10	97	55	*	7	169
Staden totalt	97	307	817	622	8	193	2 044

Källa: Nyckeltal inrapporterade till SLK från stadsdelsförvaltningarnas enheter för barn och unga.

* Antal under 4 redovisas ej. Justerade totaler för nämnd och staden.

Antalet placeringar utanför det egna hemmet av barn och unga från år 2019 till 2020 ligger i stort sett på samma nivå. Det har skett en liten ökning med totalt 39 barn och unga till år 2020. Det är framförallt placeringarna i familjehem som ökar från 553 ärenden till 622 ärenden. I tabellen ovan ingår inte ensamkommande barn då dessa redovisas separat senare i detta kapitel.

I kolumnen *skyddat boende* har stadsdelsnämnderna endast ett fåtal placeringar. Med skyddat boende avses här hem för vård eller boende (HVB) som tar emot unga som på grund av våld, hot eller förtryck är i behov av skydd. Barn vars förälder beviljas bistånd i form av skyddat boende på grund av våld, hot eller förtryck, räknas enbart som medföljande till sin vårdnadshavare. Inget placeringsbeslut fattas rörande barnet. Förslag från regeringen på ny lagstiftning för att ge socialnämnden befogenhet att kunna placera ett barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare är ute på remiss. Sista dag att svara på remissen var den 13 november 2020.

Familjehem

Familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för *stadigvarande* vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Familjehem ska utredas och godkännas av socialnämnden. Ett familjehem kan vara ett hem inom barnets sociala nätverk eller ett hem där familjehemsföräldrarna inte känner barnet sedan tidigare.

Under åren 2010–2014 låg antalet barn i familjehem stabilt mellan 800 och 900. Merparten av dessa barn var i tonåren och ytterstaden stod för större delen av antalet familjehemsplaceringar. I och med den stora ökningen av ensamkommande barn under 2015 ökade också antalet familjehemsplacerade barn under perioden 2015–2018 till cirka 1 000 för att sedan sjunka igen till under 800 barn. Under 2020 var 778 barn och unga familjehemsplacerade av staden och av dessa var 166 stycken helt nya placeringar. Under året lämnade 19 barn sina familjehem för att flytta åter till en eller båda föräldrarna.

Jourhem är ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för *tillfällig* vård och fostran på uppdrag av socialnämnden.

Under 2020 var 817 barn och unga placerade i jourhem, vilket är en liten ökning från 2019 då antalet jourhemsplacerade barn och unga var 786. Ensamkommande barn är inte medräknade i dessa siffror.

Konsulentstödda familjehem och *jourhem* är enskilda hem som är kopplade till en verksamhet som tillhandahåller stöd och handledning från en konsulent. Även om socialtjänsten anlitar en sådan verksamhet för att få tillgång till ett familjehem eller ett jourhem, måste socialtjänsten utreda hemmet innan placering och socialtjänsten har samma ansvar för det placerade barnet även om hemmet rekryterats av och får stöd från en enskild verksamhet.

I Stockholms stad är familjehemsvården på stadsdelsnämnderna organiserad i egna arbetsgrupper. Arbetet med barn som är placerade i jourhem bedrivs som regel i barn- och ungdomsenheternas utredningsgrupper.

Socialförvaltningen har i uppdrag att stötta stadsdelsförvaltningarna i arbetet med att rekrytera, utbilda och ge stöd till jour- och familjehem. Ansvaret för de enskilda barn och unga som placeras i jour- och familjehem åvilar stadsdelsnämnderna. För att komplettera stadens egna resurser för jourhem finns ramavtal med 43 utförare av jourhemsvård. Det finns inget centralt ramavtal för enskilda familjehem, endast för konsulentstödd familjehemsvård, men familjehemskonsulterna vid socialförvaltningen stödjer stadsdelsnämnderna genom att rekrytera och utbilda nya familjehem.

Vårdnadsöverflyttningar

Efter tre års placering i samma familjehem ska socialtjänsten särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning hos tingsrätten enligt 6 kap. 8 § FB. Därefter ska frågan övervägas årligen. Vid en vårdnadsöverflyttning blir familjehemsföräldrarna särskilt förordnade vårdnadshavare för barnet. Under 2020 genomfördes 14 vårdnadsöverflyttningar i staden. Under 2019 och 2018 gjordes 20 respektive 21 vårdnadsöverflyttningar i staden. Syftet med vårdnadsöverflyttning är att stärka barnets rättsliga ställning och skapa bättre möjligheter för kontinuitet, trygghet och känslomässig förankring för barnet i familjehemmet. Barnet ska ha en så stark bindning till familjehemmet att en återförening mellan barn och biologiska föräldrar ter sig realistisk och det är uppenbart bäst för barnet att det rådande förhållandet i familjehemmet får bestå. Familjehemsplaceringen upphör när vårdnaden har överflyttats till familjehemsföräldrarna, men socialtjänsten ska erbjuda de särskilt förordnade vårdnadshavarna fortsatt råd och stöd om de begär det. Särskilt förordnade vårdnadshavare är inte försörjningspliktiga gentemot barnet, som inte heller har arvsrätt. Placeringskommunen kan erbjuda fortsatt skälig ersättning för barnets omkostnader till de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Om behov av stöd till barnet uppstår vid en senare tidpunkt efter att familjehemsplaceringen har upphört, ska hjälp och stöd sökas i den kommun eller stadsdelsförvaltning där barnet och de särskilt förordnade vårdnadshavarna är folkbokförda.

Barn och unga med LVU-beslut

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga handlar om tvångsvård av barn och unga och syftar till, som skyddslag, att samhället ska kunna fullgöra sin skyldighet att tillgodose barns och ungas behov av skydd, stöd och behandling. Vård enligt LVU kan beslutas på grund av missförhållanden i barnets hem (2 § LVU) eller på grund av den unges eget beteende (3 § LVU).

Tabell 4:14 Antal barn och unga med LVU-beslut under åren 2018–2020

	2018	2019	2020

Källa: Sociala System.

Totalt hade 670 barn och unga något form av beslut enligt LVU under 2020. Motsvarande antal var 708 under 2019. Respektive andel flickor och pojkar med beslut enligt LVU har varit relativt konstant under de senaste åren och uppgått till drygt 40 procent flickor och knappt 60 procent pojkar. År 2020 uppgick andelen flickor till 44 procent och andelen pojkar till 56 procent.

Tabell 4:15 Antal beslut enligt LVU och antal barn och unga i åldersgruppen 0–20 år

Beslutsgrund LVU	2020	2019	2018

Källa: Sociala System.

Beslut enligt 14 § 1 punkten LVU om umgängesbegränsning, 14 § 2 punkten LVU om hemlighållande av vistelseort, 14-31 §§ LVU om flyttningsförbud samt 22 § LVU om förebyggande insatser enligt LVU redovisas för första gången i tabellen ovan.

I tabellen ovan redovisas de vanligaste beslutsgrunderna enligt LVU under åren 2018, 2019 och 2020. Av uppgifterna i tabellen kan utläsas att 540 beslut har fattats som gäller placering av barn och unga med stöd av LVU någon gång under året. Detta innebär en minskning i jämförelse med föregående år. En minskning har skett av antalet placerade barn och unga som vårdas med stöd av LVU både enligt 2 § (miljö) och 3 § (eget beteende) samt vid beslut enligt 6 § (omedelbart omhändertagande) LVU. Ansökan om vård med stöd av LVU med hänvisning till missförhållanden i hemmet (2 § LVU) är fortsatt vanligare än ansökan med hänvisning till barnets eller den unges eget beteende (3 § LVU).

En jämförelse mellan åren 2020 och 2019 visar att antalet inlämnade ansökningar till förvaltningsrätten avseende vård enligt 2 § LVU minskar något. Under 2020 uppgick antalet ansökningar till 144 och under 2019 var antalet 166. Antalet ansökningar om vård enligt 3 § LVU minskar också något, men är i stort sett oförändrat. Antalet var 75 under 2020 respektive 79 under 2019. Antalet ansökningar om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU minskar från 337 under 2019 till 246 ansökningar under 2020.

Ansökan om vård på grund av missförhållanden i hemmet gjordes under 2020 oftare för flickor (78) än för pojkar (66). Motsvarande antal för 2019 var 83 flickor och 83 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende var betydligt vanligare för pojkar (62) än för flickor (13). Motsvarande antal under 2019 var 22 flickor och 57 pojkar. Ansökan om vård på grund av eget beteende gjordes främst för pojkar i de äldre åldersgrupperna, från 15 år upp till 20 år. Ansökningar om omedelbart omhändertagande var vanligare

Ansökan om vård enligt LVU har minskat något under år 2020.

för pojkar (130) än för flickor (116). Inom åldersgruppen 15–17 år gjordes flest ansökningar om omedelbart omhändertagande (87) och minst antal ansökningar gjordes inom åldersgruppen 18–20 år (21).

De vanligaste placeringsformerna vid vård enligt LVU under 2020 var jourhem följt av familjehem.

Samhällsförändringarna till följd av covid-19 kan få konsekvenser för antalet anmälda brott.

Unga lagöverträdare

Lagföringsbeslut mot unga (15–20 år) utgör 20 procent av samtliga lagföringsbeslut, trots att denna åldersgrupp endast utgör 8 procent av den straffbara befolkningen. Det innebär att antalet lagföringsbeslut i relation till medelbefolkningen är större i de yngre åldersgrupperna än i de äldre.⁴

Den pågående coronapandemin och dess konsekvenser med regler och rekommendationer om social distansering har lett till minskad rörelse och aktivitet i samhället. De samhällsförändringar som följer av pandemin kan komma att påverka brottsligheten, liksom polisens och andra myndigheters resurser och arbetssätt, vilket kan få konsekvenser för antalet anmälda brott.⁵

Inom staden pågår sedan flera år ett utvecklingsarbete gällande arbetet med unga lagöverträdare. Staden har antagit en strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet. Strategin syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat, kontinuerligt och långsiktigt arbete för att motverka att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Medarbetarnas kunskap ska öka gällande riskfaktorer, skyddsfaktorer och vilket stöd som staden erbjuder målgrupperna. Utgångspunkten för olika insatser för målgruppen ska vara den kunskap som i forskning och praktik visat sig mest framgångsrik för att förebygga återfall i kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende.

Socialförvaltningen har också under år 2020 initierat ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte gällande handläggningen av ärenden unga lagöverträdare mellan Stockholms stad, Göteborgs stad och Malmö stad. Ett forum för systematiskt kunskapsutbyte och samverkan om LVU och slutna ungdomsvård har etablerats mellan staden och Statens institutionsstyrelse (SiS).

Under åren 2018 till 2020 genomförde socialförvaltningen en stadsövergripande utbildningsinsats för stadens medarbetare som arbetar med målgruppen unga lagöverträdare. Närmare 200 medarbetare fick möjlighet att genomgå utbildningen som handlade om socialtjänstens handläggning av ärenden gällande unga lagöverträdare. Under samma tidsperiod genomförde socialförvaltningen också en utbildning i SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth), som är ett beslutsstöd för att bedöma risken för återfall i våldsbrott eller annan allvarlig kriminalitet. Utbildningen innehåller kunskap om risk- och skyddsfaktorer och behandlingsplanering utifrån risk- behov- och responsivitetsprinciperna. Drygt 190 medarbetare genomgick utbildningen.

Socialförvaltningen har i samarbete med Kriminalvården vidare utbildat närmare 200 medarbetare inom den myndighetsutövande ungdomsvården om den nya påföljden ungdomsövervakning⁶. Ett PM med information om ungdomsövervakning och hur socialtjänsten ska handlägga dessa individärenden har tagits fram till stöd för stadsdelsnämnderna.

⁴ Kriminalstatistik 2019, personer lagförda för brott, slutgiltig statistik, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.

⁵ Kriminalstatistik 2020, preliminär statistik anmälda brott, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.

⁶ Ungdomsövervakning är en ny påföljd från 1/1-2021 för unga som innebär att kriminalvården övervakar den unge genom elektronisk kontroll, så kallad fotboja och att socialtjänsten ger den unge vård- och behandlingsinsatser.

Yttranden enligt LUL

I socialtjänstrapporten redovisas årligen antalet beslut om att avge yttranden enligt 11 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Det är polis, åklagare eller tingsrätt som kan besluta om att inhämta yttrande från socialnämnden för unga som inte har fyllt 18 år som är misstänkta för brott.

Figur 4:5 Beslut om att avge yttrande enligt LUL. Antal beslut per år och stadsdelsområde 2019–2020

Källa: Sociala System.

Likt tidigare år har stadsdelsnämnderna i innerstaden avsevärt färre beslut om LUL-yttranden jämfört med stadsdelsnämnder i ytterstaden. En sannolik förklaring till det är att ungdomsbrottsligheten är högre i socioekonomiskt utsatta områden. Unga i dessa områden har sannolikt en högre andel kända riskfaktorer både historiskt, individuellt och kontextuellt samt högre frånvaro av skyddsfaktorer. Från år 2019 till år 2020 har besluten om yttrande enligt LUL kraftfullt ökat i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde.

Från år 2019 till år 2020 har besluten om yttrande enligt LUL kraftigt ökat i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde.

Unga som vårdas inom SiS

Figur 4:6 Antal inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem enligt LVU 2020

Källa: SiS.

* Stadsdelsförvaltningar med värden under fem redovisas ej utifrån den statistik SiS levererat.

Under år 2020 genomfördes 111 inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem, vilket är det högsta antalet sedan 2010.

Den dominerande trenden under de senaste åren avseende antalet genomförda LVU-placeringar av unga Stockholmare, på något av SiS särskilda ungdomshem (§ 12-hem), på grund av beteendeproblem (missbruk, kriminalitet eller annat socialt nedbrytande beteende), har varierat mellan 62 till 111 inskrivningar. Mellan år 2010–2012 minskade antalet inskrivningar för att sedan öka från år 2012–2015. Därefter skedde en minskning mellan åren 2015–2017. Den lägsta noteringen på 62 inskrivningar gjordes år 2017. År 2020 stod Stockholms stad för 111 inskrivningar på SiS särskilda ungdomshem. Motsvarande siffror är 95 inskrivningar från Göteborgs stad och 66 inskrivningar från Malmö stad.

Unga som begår mycket allvarliga brott när de är i åldern 15–17 år blir oftast dömda till sluten ungdomsvård i stället för fängelse. Det är ett tidsbestämt straff som den unge avtjänar på avdelningar inom SiS särskilda ungdomshem. Majoriteten av alla domar har avsett pojkar. Unga som dömts till sluten ungdomsvård har begått allvarliga brott såsom rån, grov misshandel, mord, dråp, narkotikabrott eller sexualbrott. År 2020 dömdes 20 unga från Stockholms stad till sluten ungdomsvård. Motsvarande antal för Göteborgs stad var 14 unga och i Malmö stad understiger antalet unga fem varför det exakta antalet inte kan redovisas. I sin statistik redovisar SiS ej antal under fem.

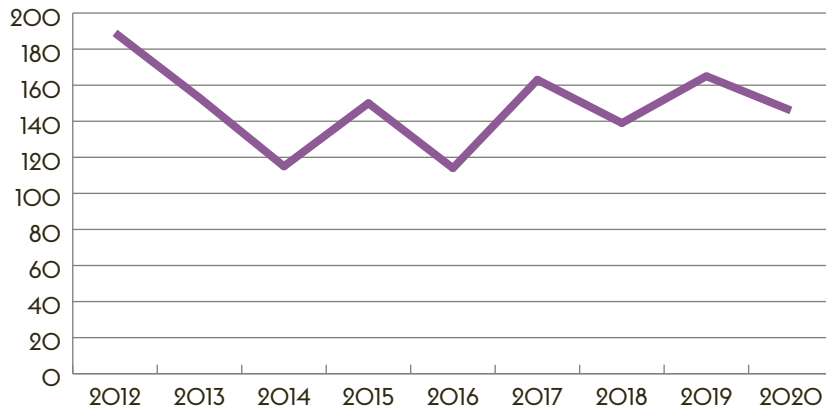
Forskning har visat att de unga som döms till sluten ungdomsvård har likartade problem som övriga unga som vårdas inom SiS med stöd av LVU. Det innebär att oavsett om de unga vårdas enligt LVU eller är dömda till sluten ungdomsvård, behöver de sannolikt samma typ av behandlingsinsatser för missbruk, kriminalitet, relations- och/eller skolproblem.

Ungdomstjänst

Påföljden ungdomstjänst är en fristående påföljd för unga lagöverträdare och en obligatorisk uppgift för kommunerna att administrera. Stockholms ungdomstjänst är den enhet inom socialförvaltningen som i sitt uppdrag har att verkställa alla Stockholms stads domar om ungdomstjänst. Ungdomstjänsten är tänkt som ett påföljdsalternativ framför allt för unga som begått brott men saknar eller har ett begränsat vårdbehov. De unga som har ett större vårdbehov bör i stället dömas till påföljden ungdomsvård.

Antalet domar med ungdomstjänst innan år 2007, då en lagändring trädde i kraft som innebar att ungdomstjänst blev en fristående påföljd, uppgick till mellan 50 och 70 domar per år avseende unga boende i Stockholms stad. Under perioden 2012 till 2020 har antalet domar med ungdomstjänst varierat mellan 146 till 189 domar. Från år 2019 minskade antalet domar på ungdomstjänst från 165 till 146 domar år 2020.

Figur 4:7 Antal domar om ungdomstjänst vid Stockholms ungdomstjänst 2012–2020

Källa: Stockholms ungdomstjänst.

Pojkarna utgör en majoritet av de unga som döms till ungdomstjänst och andelen var 73 procent under 2020. Medelåldern för de unga som är inskrivna vid Stockholms ungdomstjänst är 16,9 år. Ungdomstjänst ska huvudsakligen bestå av oavlönat arbete. Stockholms ungdomstjänst har kontakt med olika verksamheter som regelbundet används som praktikplatser. Verksamheterna finns både inom offentlig förvaltning, privata företag och ideella föreningar och finns i alla delar av Stockholms stad. En dom till ungdomstjänst är som lägst 20 timmar och som högst 150 timmar.

Intentionerna i lagstiftningen är att ungdomstjänst framförallt ska utgöra en pedagogisk gränssättning för unga som saknar vårdbehov. Uppföljning av ungdomstjänst har visat att påföljden genom sin tydlighet kan anses vara en meningsfull påföljd för unga som har begått ett brott. Den vanligaste brottstypen för både flickor och pojkar som dömts till ungdomstjänst år 2020 var misshandel.

Särskild kvalificerad kontaktperson (SKKP)

Framtid Stockholm kan erbjuda insatsen SKKP antingen på frivillig basis eller om den unge dömts till insatsen i form av ungdomsvård. Under år 2020 var det 82 inskrivningar varav 84 procent var pojkar och 16 procent flickor. Det var 43 pojkar som var dömda till insatsen och 26 pojkar som genomförde den på frivillig basis. Motsvarande siffror för flickorna var 9 respektive 4. Medelåldern för flickorna var 17 år och medelåldern för pojkarna var något yngre.

Vissa stadsdelsförvaltningar erbjuder också intensivare kontaktpersonuppdrag som benämns som SKKP men dessa skiljer sig åt i innehåll i relation till SKKP inom Framtid Stockholm. Lagstiftarens intentioner med så kallat mellantvång enligt 22 § LVU är att insatsen i öppenvård till exempel kan vara SKKP. Socialstyrelsen har 2020 presenterat en vägledning och en film om mellantvång som socialförvaltningen spridit genom berörda chefsnätverk och BBIC/metodnätverket. Detta i syfte att öka tillämpningen av 22 § LVU. År 2020 fattades det fyra beslut om mellantvång och samtliga beslut avsåg pojkar, vilket är en ökning mot tidigare år.

Misshandel är den vanligaste brottstypen för både flickor och pojkar som dömts till ungdomstjänst år 2020.

82

inskrivningar för insatsen SKKP på Framtid Stockholm.

Ensamkommande barn och unga som söker asyl

Den 1 juli 2006 fick kommunerna ansvaret för mottagande och tillhandahållande av boenden för gruppen ensamkommande barn och unga under 18 år som sökt asyl i Sverige. Med ensamkommande barn menas ”barn som vistas i Sverige utan sina vårdnadshavare”.

Stockholm stad är en så kallad *anvisningskommun*. För att ha beredskap för att kunna ta emot barn efter anvisning från Migrationsverket, hade Stockholms stad fram till 2016 överenskommelser om ett antal boendeplatser för asylsökande ensamkommande barn och för ensamkommande barn och unga som beviljats uppehållstillstånd. Från och med den 1 april 2016 ändrades anvisningsmodellen. Den nu gällande anvisningsmodellen innebär att alla Sveriges kommuner tilldelas en andel (vilken anges i promille). Andelen bygger sammanfattningsvis på följande variabler: folkmängd, tidigare mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt hur länge personerna varit inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem. Anvisning sker till den kommun som för tillfället har lägst måluppfyllelse av sin andel. Andelarna räknas om årligen och de justerade andelarna börjar gälla den 1 mars varje år. Hittills har andelarna förändrats när Migrationsverkets prognoser för mottagandet har ändrats.

Ensamkommande barn som har för avsikt att söka asyl i Sverige, ger sig ibland till känna hos socialtjänsten, polisen eller hos någon ideell organisation, *innan* de är kända av Migrationsverket. För dessa barn utgör Stockholms stad en *ankomstkommun* vilket innebär att staden tillhandahåller ett tillfälligt boende i avvaktan på att Migrationsverket anvisar en kommun som ansvarig för att ordna barnets boende.

Nya bestämmelser som föreslagits under 2020

Den parlamentariskt sammansatta kommittén om Sveriges migrationspolitik har under året överlämnat sitt betänkande *En långsiktigt hållbar migrationspolitik* (SOU 2020:54) till regeringen. Kommittén har haft i uppdrag att ta ställning till utformningen av den framtida svenska migrationspolitiken efter det att den tillfälliga lagen löper ut den 19 juli 2021. I betänkandet föreslås bland annat att tidsbegränsade uppehållstillstånd blir huvudregel vid första beslutstillfället. Permanenta uppehållstillstånd föreslås kunna beviljas efter tre år och endast om vissa krav uppfylls, till exempel att man kan försörja sig (gäller inte ensamkommande barn) och har kunskaper i svenska språket. En möjlighet föreslås också om uppehållstillstånd vid synnerligen ömmande omständigheter. Försörjningskrav föreslås som huvudregel vid anhöriginvandring, men ensamkommande barn föreslås även undantas från detta krav.

Under de senaste sex åren har flera nya bestämmelser trätt i kraft inom migrationsområdet, vilket har inneburit en osäkerhet i handläggningen av ärenden gällande de ensamkommande barn och unga som staden har tagit emot. Genom periodvis mycket intensivt samarbete mellan länets kommuner, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Migrationsverket har mycket arbete gått till att förstå innebörden av bestämmelserna och skapa gemensamma arbetssätt.

Ersättningssystemet från Migrationsverket som infördes år 2017 och minskningen av nytillkomna asylsökande ensamkommande barn har inneburit en omfattande omställning av boenden i stadens egen regi för målgruppen.

Antal ensamkommande barn har förändrats över tid

Antalet ensamkommande barn som kommer till Sverige och söker asyl ökade stadigt under flera år efter det att kommunerna fick ansvaret för mottagandet 2006. Under sommaren och hösten 2015 ökade antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige mycket kraftigt. Totalt sökte 35 369 ensamkommande barn asyl i Sverige under 2015. Av dessa var cirka åtta procent flickor.

Med anledning av det stora antalet flyktingar som sökte sig till Sverige infördes mer restriktiva bestämmelser under 2016 genom lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd. Under 2016 minskade antalet flyktingar som sökte sig till Sverige och totalt ansökte 2 199 ensamkommande barn om asyl

Andelen flickor av nytillkomna asylsökande ensamkommande barn forsatte att öka under år 2020.

möjligt tillse att barnen får en ställföreträdande vårdnadshavare. Ensamkommande kvotflyktingar är i genomsnitt lite äldre än asylsökande ensamkommande barn och de har oftare ett mer omfattande vårdbehov.

Tabell 4:17 Antal aktuella ensamkommande barn och unga under 2020 uppdelat på kön och åldersgrupper

Åldersgrupp	Flickor	Pojkar	Alla

Källa: Sociala System.

Antalet aktuella ensamkommande barn och unga under 2020 var 669 varav 15 procent var flickor.

Placeringsformer för ensamkommande barn och unga

Majoriteten av placeringarna av ensamkommande barn och unga under 2020 gjordes hos privata utförare. De vanligaste placeringsformerna för både flickor och pojkar under tiden för asylprövningen var liksom tidigare år jourhem och näst vanligast var placering i familjehem. Färre ensamkommande barn har placerats i ett HVB-hem under tiden för asylprövningen. För barn och unga som fått uppehållstillstånd, tillfälligt eller permanent, TUT/PUT, var stödboende och familjehem de vanligaste placeringsformerna.

I jämförelse mellan föregående år har antalet barn och unga per placeringsform fortsatt minska under 2020. Den stora minskningen beror både på att antalet nytillkomna barn har varit färre än tidigare år och att aktuella unga har blivit äldre och därför har avslutats inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Tabell 4:18 Antal ensamkommande barn och unga per placeringsform

Placeringsformer	2020		2019		2018		2017	
	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT	Asyl	TUT/PUT

Källa: Sociala System.

Ensamkommande barn och unga är en utsatt grupp

De mottagna ensamkommande barnen bedöms ha behov av stöd under flera år framöver för att komma in i samhället. Ungdomstiden sträcker sig för alla unga förbi myndighetsåldern och ungdomarna behöver i de flesta fall bo kvar i ett tryggt boende med ekonomiskt och personligt stöd, även efter att de har fyllt 18 år. Detta gäller också för ensamkommande ungdomar. Behov finns både av psykosocialt stöd i vardagen och stöd kopplat till utbildning. Under 2020 har, liksom föregående år, ett stort antal ensamkommande unga påbörjat en utslussning till självständigt boende. Ensamkommande unga utgör fortsatt en dominerande grupp av boende hos Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS). Erfarenheter har visat att målgruppen som bor på SHIS i de flesta fall har behov av ett fortsatt socialt stöd i varierande omfattning för att så småningom klara av ett självständigt liv på egen hand.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Socialnämnden gav i augusti 2017 socialförvaltningen i uppdrag att teckna ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fyra idéburna organisationer (Rädda Barnen, Svenska Röda korset, Stockholms Stadsmission och Barnrättsbyrån) om verksamhet för ensamkommande barn och unga som helt eller delvis står, eller riskerar att hamna, utanför samhällets insatser. En förlängning av partnerskapet har beslutats till och med 31 augusti 2021. Huvudfokus i arbetet har varit att förebygga att ensamkommande barn och unga hamnar i ett utanförskap och i förekommande fall, när risk finns för ett utanförskap, återskapa kontakter med samhället. Målsättningen är att skapa social trygghet och ökad framtidstro för målgruppen.

Under den senaste avtalsperioden har partnerorganisationerna träffat cirka 600 unika individer. Majoriteten har varit pojkar och endast cirka 6 procent har varit flickor. Totalt 117 individer har fått stöd och hjälp i sjukvårdsfrågor. Trots ibland svåra livssituationer har 105 ungdomar fått nya hållbara långsiktiga lösningar. Under perioden har organisationerna genomfört gemensamma insatser med stöd kring förlängningsansökningar med anledning av tidigare beviljat uppehållstillstånd enligt den så kallade gymnasielagen. Partnerskapet erbjöd hjälp vid fem tillfällen då även representanter från utbildningsförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen närvarade.

Partnerorganisationerna uttrycker att de genom partnerskapet har utvecklat en gemensam kompetens och ny kunskap vilket har skapat möjligheter till mer flexibla och snabba lösningar för målgruppen. En gemensam omvärldsbevakning fångar också fler aspekter av det utanförskap som målgruppen befinner sig i.

Effekter av covid-19 för det idéburna offentliga partnerskapets målgrupp

Pandemin har generellt inneburit försvårade möjligheter till kontakter med myndigheter och med vården för målgruppen. Till exempel har planerade vårdbesök ställts in. Ungdomar har återfallit i missbruk när de har fått lämna boenden som stängt och de därmed har hamnat i akut hemlöshet. Många av de tillfälliga boenden som hållit öppna under pandemin är trångbodda och målgruppen har inte haft möjlighet att skydda sig själva mot smitta.

Ungdomarna har flyttat runt vilket ytterligare har ökat risken för smitta. Digitaliseringen av vården med krav på mobilt bank-id har lett till svårigheter för målgruppen att nå och få vård. Vidare har organisationerna kunnat konstatera att det har funnits en kunskapsbrist hos målgruppen kring smittspridningen och anpassad information på olika språk har saknats. Under året har målgruppens redan osäkra boendeförhållanden blivit än mer osäkra. Bland annat har flera ungdomar som tidigare varit inneboende inte längre kunnat bo kvar på grund av rädsla för smitta hos värdfamiljerna.

Partnerorganisationerna har sett en oroande tendens med exploatering av individer tillhörande målgruppen. Ungdomarna riskerar i hög grad att bli utnyttjade på arbetsmarknaden men också för sexuell exploatering.

Familjerätten

En stor del av familjerättens ärenden inkommer som en begäran om upplysning, samarbetsamtal eller utredning från tingsrätten rörande vårdnad, boende eller umgänge. Familjerätten erbjuder även frivilliga samarbetsamtal till föräldrar som ska eller har separerat, eller som inte har levt tillsammans och som vill ha stöd i att komma överens när det gäller frågor om vårdnad, boende, umgänge och barnets försörjning. I familjerättens uppgifter ingår också att göra adoptionsutredningar, yttra sig i namnfrågor till domstol och i passfrågor till Polismyndigheten samt att bekräfta faderskap och föräldraskap och utreda faderskap och föräldraskap där detta krävs.

Området regleras bland annat av:

- lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
- lag (2012:318) om 1996 års Haagkonvention
- föräldrabalken (1949:381), FB
- socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- lagen (1984:1140) om insemination
- lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor
- lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen
- lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap
- lag (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Målgruppsbeskrivning

Socialnämnden (i Stockholm avser detta de 13 stadsdelsnämnderna) ansvarar för att på uppdrag av tingsrätten erbjuda samarbetsamtal och utredningar rörande vårdnad, boende och umgänge. Socialnämnden ansvarar också för adoptionsutredningar samt att utreda faderskap och föräldraskap. Målgruppen som avses i kapitlet är barn och unga i åldern 0–18 år och deras föräldrar samt vuxna som önskar adoptera barn.

Stadsdelsnämnderna erbjuder även frivilliga samarbetsamtal via familjerätten.

Effekter av covid-19

Det är i dagsläget svårt att dra några generella slutsatser kring hur stadens barn och unga som är i behov av eller är aktuella inom socialtjänsten har påverkats av pandemin.

I skrivelsen från socialstyrelsen *Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten*,¹ beskrivs att det under våren 2020 fanns en stor oro inom socialtjänsten för hur pandemin och dess konsekvenser skulle påverka barn och familjer, inte minst barn som redan lever i utsatthet. Ett av de största orosmolnen under våren 2020 var hur det skulle gå för barn med svåra hemsituationer om skolorna skulle behöva stänga under en längre period. Om pandemin pågår under en längre tid framkommer oro kring vilken påverkan de strukturella effekterna kan få för barn på längre sikt.

¹ Dnr. 5.7-21428/2020 Art.nr: 2021-1-7155. Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten.

Det kan handla om arbetslöshet, neddragningar och permitteringar, isolering och föräldrar som arbetar hemifrån, skola på distans, färre fritidsaktiviteter och efterföljande problem med till exempel ökat missbruk och psykisk ohälsa eller ökat försörjningsstöd. Av skrivelsen framkommer vidare att socialtjänsten ser med ökad oro på att rekommendationer om social distans på sikt kan innebära att de kommer att möta ännu fler familjer i behov av stöd då de tvingats klara sig utan avlastning och hjälp från personer utanför familjen under än längre perioder.

Ytterligare en oro handlar om konsekvenserna av ökat missbruk eller psykisk ohälsa hos föräldrar i spåren av pandemin, så som ökade brister i omsorg och våld i nära relationer. I sådana ärenden har socialtjänsten tidigare erfarenhet av att ökad problematik hos föräldrarna kan leda till eskalerande problematik för barnen och även ökat våld.

Vård- och omsorgsanalys har på uppdrag av regeringen analyserat vilka konsekvenser coronapandemin fått hittills och vilka konsekvenser som kan väntas på ett års sikt för verksamheter inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. I början av 2021 släpptes rapporten *Under rådande omständigheter; konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*.² Underlaget ger en bild av att arbetet inom den sociala barn- och ungdomsvården har kunnat bedrivas utan större påverkan. I rapporten konstateras att konsekvenserna fram till och med oktober 2020 blivit mindre än befarat, både vad gäller inflödet av ärenden och verksamhetspåverkan. Dock saknas en fullständig och uppdaterad bild. I slutsatserna framkommer att pandemin sannolikt kommer att leda till ett ökat behov av stöd från socialtjänsten, särskilt i grupper och områden som redan är utsatta. De sociala och ekonomiska konsekvenserna av pandemin, till exempel ökad arbetslöshet, skolfrånvaro och isolering, utgör kända risker för barns sociala situation. Det är också troligt att möjligheten att arbeta med förebyggande och tidiga insatser minskar om resurserna blir ansträngda. Risken för att allvarlig påverkan på socialtjänstens förmåga att möta akuta behov bedöms som liten på kort sikt. Vård – och omsorgsanalys bedömer att det kan ta tid innan pandemins sociala konsekvenser tar sig uttryck som ett ökat behov av stöd och insatser från individ- och familjeomsorgen.

Vård- och omsorgsanalys har i arbetet med kartläggningen identifierat att digitaliseringen skapat en oro inom verksamheterna för hur insatsernas kvalitet kan påverkas på sikt. Distansen och digitaliseringen upplevs inte långsiktigt hållbar för alla.

Det är av stor vikt att staden fortsätter koppla rapporter som publiceras kring covid-19 till stadens arbete med barn och unga inom socialtjänsten.

Utredning inom familjerätten

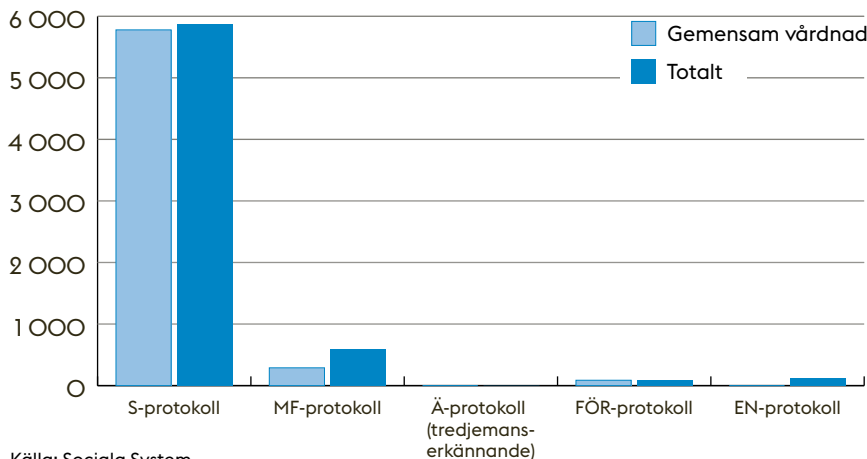
Faderskap och föräldraskap

Om en ogift kvinna föder ett barn ska det fastställas vem som är den andra föräldern. Det gäller också när två kvinnor får barn tillsammans. När faderskapet/föräldraskapet är fastställt, antingen via bekräftelse vid familjerätten eller via dom i domstol, har barnet samma rättsliga status som barn till gifta föräldrar.

---

² Vård- och omsorgsanalys. Under rådande omständigheter. Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ och familjeomsorg. Rapport 2021:1. Stockholm, 2021.

Figur 5:1 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställts genom bekräftelse 2020. Varav fastställande har skett med stöd av:

Källa: Sociala System.

* Inga uppgifter finns rörande Ä-protokoll då dessa inte registreras i sociala system.

När faderskap och föräldraskap fastställs genom bekräftelse används olika protokoll i olika situationer enligt nedan. I figur 5:1 redovisas antalet barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställs genom bekräftelse enligt respektive protokoll under 2020. Det i särklass vanligaste sättet att fastställa faderskap på är via S-protokoll.

- S-protokoll används om parterna är sambor och övertygade om att barnet är deras gemensamma eller kommit till genom en assisterad befruktning och inga omständigheter har kommit fram som ifrågasätter faderskapet.
- MF-protokoll används om parterna inte är sambor, eller om de är sambor och omständigheter kommit fram som ifrågasätter faderskapet.
- Ä-protokoll används om faderskapspresumtionen för mannen i äktenskapet ifrågasätts.
- FÖR-protokoll används om ett barn har kommit till genom en assisterad befruktning enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet med samtycke från den kvinna som var moderns maka, registrerade partner eller sambo vid befruktningstillfället.
- EN-protokoll används om ett barn kommit till genom assisterad befruktning om modern vid behandlingen var en ensamstående kvinna.

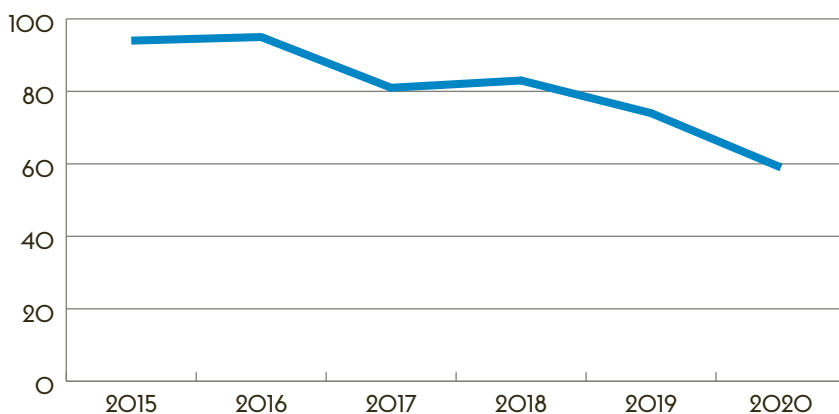
Talerätt i mål om fastställande av faderskap och i mål om hävande av faderskapspresumtionen

Barnet har möjlighet att väcka talan om fastställande av faderskap. Det omyndiga barnet har dock alltid modern eller socialnämnden som ställföreträdare i dessa mål. Barnets talan kan föras av modern om hon är vårdnadshavare. Barnet har också rätt att väcka talan om att häva faderskapspresumtionen. En man som anser sig vara ett barns far har ingen rätt att väcka talan om fastställande av faderskapet. I de fall då socialnämnden är skyldig att utreda och om möjligt fastställa faderskapet för ett barn för nämnden barnets talan. När modern till ett barn är gift förutsätts maken vara far till barnet, så kallad faderskapspresumtion. Om så inte är fallet kan faderskapet hävas genom dom. Det är möjligt att i en och samma rättegång pröva frågan om att häva makens faderskap och att fastställa en annan man som barnets far. En situation som förekommer inom familjerätten idag är att modern är gift i sitt ursprungsland och får barn med en annan man i Sverige. Faderskapspresumtionen har till följd att maken i ursprungslandet juridiskt anses vara barnets far, varför det faderskapet måste hävas, för att barnets biologiske far ska kunna registreras som barnets far.

59

barn fick faderskapet fastställt genom dom under 2020 vilket är en minskning med 20 procent jämfört med 2019.

Figur 5:2 Antal barn för vilka faderskap/föräldraskap fastställts genom dom 2015–2020

Källa: Sociala System.

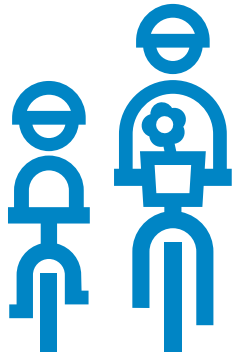
Adoption

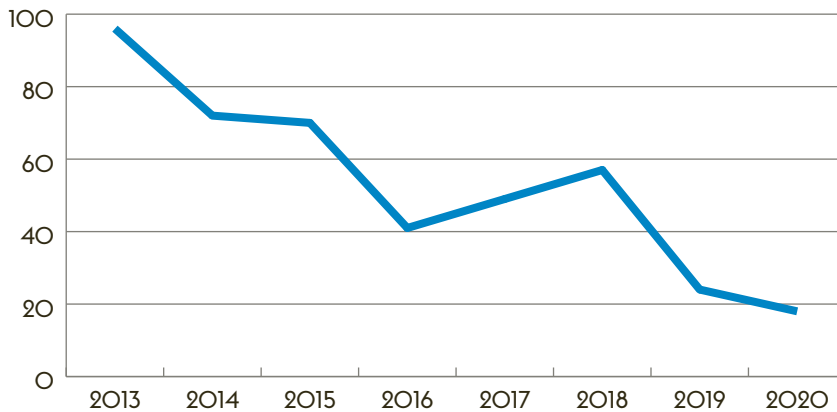
Beslut om adoption fattas av domstol och innebär att barnet anses som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Ett krav är att inga andra intressen får gå före barnets bästa när beslut om adoption fattas. En adoption går inte att häva. I Sverige har socialnämnden ansvar för att utreda dem som önskar adoptera. Ett annat ansvar är att erbjuda obligatorisk föräldrautbildning. Detta gäller såväl nationella som internationella adoptioner.

Internationella adoptioner

Vid internationella adoptioner förmedlas kontakt med givarlandet genom en av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) auktoriserade adoptionsorganisationer. Den som vill adoptera ett barn med hemvist utomlands måste ha socialnämndens medgivande innan barnet lämnar sitt hemvistland. Innan ett medgivande ges ska socialnämnden utreda och bedöma om den som vill adoptera ett barn har tillräckliga kunskaper och insikter om adopterade barn och deras behov samt goda förutsättningar för att bli adoptivförälder. MFoF kan i vissa särskilda fall bevilja undantag från huvudregeln om att adoptionen måste göras via en auktoriserad adoptionsorganisation. Den enskilde får då tillåtelse att genomföra adoptionen utan att gå genom en adoptionsorganisation i Sverige. En sådan adoption brukar kallas "enskild adoption." Då ska MFoF, innan barnet lämnar ursprungslandet, pröva om förfarandet är godtagbart, det vill säga om det finns särskilda skäl och om förmedlingssättet är tillförlitligt.

Antalet medgivandeutredningar varierar mycket mellan stadsdelsförvaltningarna och har inget tydligt samband med befolkningsmängden i respektive stadsdelsförvaltning. Däremot finns en viss socioekonomisk koppling då fler ansökningar om att få adoptera görs i mer socioekonomiskt starka områden.

Figur 5:3 Antal medgivandeutredningar 2013–2020

Källa: Sociala System.

44%av stadens medgivande-
utredningar genomfördes
på Södermalm under 2020.

Trenden de senaste åren är att antalet internationella adoptioner minskar och minskningen har pågått en längre tid. Det gäller inte bara i Stockholms stad utan i hela landet och är inte heller unikt för Sverige. Det finns flera anledningar till detta, den ökande välfärden i världen är en av dem. Färre barn är i behov av en ny familj utomlands. På många håll har kunskapen om och tillgången till preventivmedel ökat samtidigt som det har blivit mer accepterat att vara ensamstående mamma. I de fall barn ändå behöver en ny familj har länderna blivit bättre på att hitta lösningar inom det egna landet. Det är också tänkbart att andra vägar till föräldraskap, till exempel assisterad befruktning, har bidragit till att behovet av adoption har minskat.

Nationella adoptioner

Det finns olika situationer där nationell adoption är aktuellt:

- Styvbarnsadoption: Ärenden där den ena maken/sambon önskar adoptera den andre makens/sambons barn.
- Adoption av familjehemsplacerat barn: Familjehemsföräldrarna önskar adoptera ett barn som är stadigvarande placerat hos dem.
- Adoption av barn födda i Sverige som har övergivits eller lämnats till adoption efter önskemål från vårdnadshavaren/vårdnadshavarna.

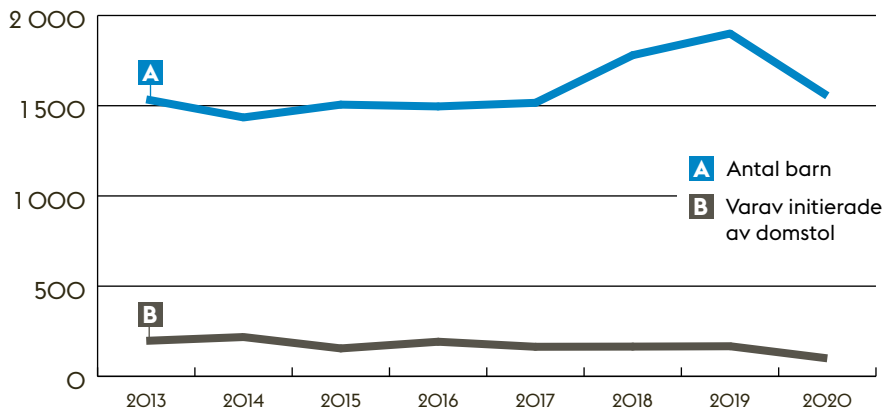
Medan antalet internationella adoptioner har minskat så har antalet nationella adoptioner kopplat till surrogatarrangemang och assisterad befruktning utomlands ökat under senare år (ingår i siffrorna för styvbarnsadoptioner). Totalt genomfördes i Stockholms stad 64 nationella adoptioner under 2020 varav 60 var styvbarnsadoptioner. Antalet nationella adoptioner låg ungefär på samma nivå 2019 då det genomfördes 62 nationella adoptioner och samtliga var styvbarnsadoptioner.

Vårdnad, boende och umgänge

Om det inte är möjligt för föräldrarna att själva, eller med hjälp av frivilliga samarbetsamtal, hitta en lösning efter separation för sitt barns vårdnad, boende eller umgänge, kan domstolen besluta hur barnets framtid ska se ut. I dessa fall gör stadsdelsnämnden på uppdrag av tingsrätten en utredning om vårdnad, boende eller umgänge.

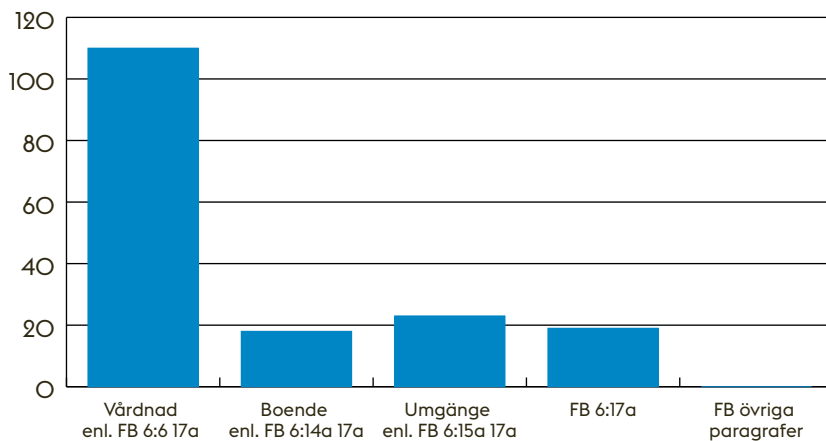

Figur 5:4 Antal barn vars föräldrardeltagit i samarbetsamtal 2013–2020

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

Avtal om vårdnad, boende och umgänge

Enligt föräldrabalken (FB) är socialnämnden (i Stockholms stad stadsdelsnämnderna) skyldig att ge föräldrar hjälp med att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge inklusive fördelningen av eventuella resekostnader vid umgänge med barnet. Ett avtal blir juridiskt bindande och kan precis som en dom verkställas enligt 21 kap. FB. Detta under förutsättning att avtalet är skriftligt, undertecknat av båda föräldrarna och att stadsdelsnämnden prövat att avtalet är förenligt med barnets bästa och godkänt det. Ett sådant avtal kommer ofta till stånd som ett resultat av samarbetsamtalen. Figur 5.5 nedan visar antalet avtal som träffats mellan föräldrar under 2020 och hur dessa är fördelade mellan avtal kring vårdnad, boende respektive umgänge.

Figur 5:5 Antal avtal om vårdnad, boende och umgänge 2020

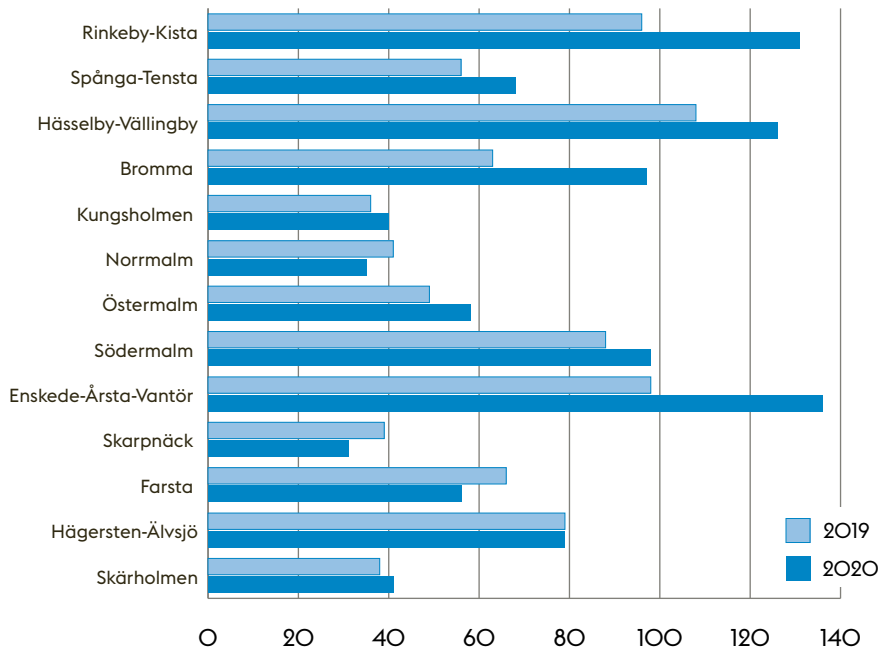
Källa: Sociala System.

Utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Om föräldrarna inte kan komma överens utan väljer att gå till tvist om frågor rörande vårdnad, boende och umgänge har domstolen en skyldighet att se till att frågan vid behov utreds innan den avgörs av domstolen. Uppdraget om sådan utredning ställs till stadsdelsnämnden där barnet är folkbokfört. Om den andra föräldern bor i en annan stadsdelsförvaltning eller kommun skrivs det in i uppdraget att samråd ska ske med familjerätten i den stadsdelsförvaltningen eller kommunen.

Figur 5:7 Antal barn som var aktuella i upplysningar per stadsdelsförvaltning 2020 jämfört med 2019

Källa: Sociala System.

*Fram till år 2020 har Älvsjö sdn och Hägersten-Liljeholmen sdn redovisats var för sig. Efter sammanslagning av stadsdelsnämnderna 2020 heter den nya stadsdelsnämnden Hägersten-Älvsjö.

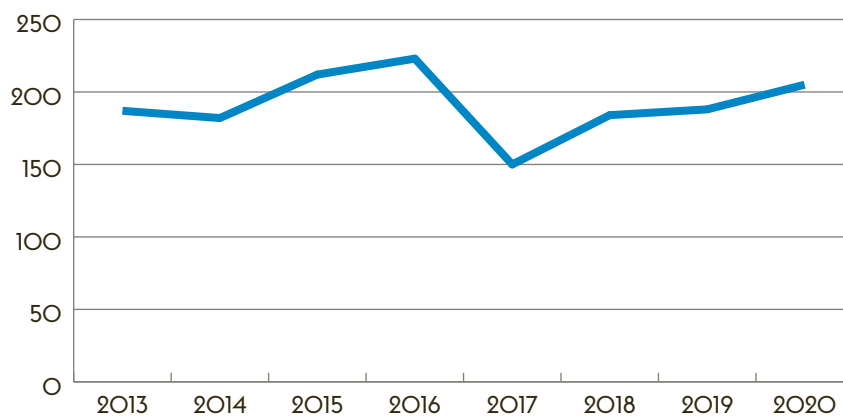
996

barn var aktuella i upplysningar under 2020 vilket är en ökning med 16 procent jämfört med 2019.

Umgängesstöd

Umgängesstöd innebär att barnet och umgängesföräldern umgås några timmar, vanligtvis varannan eller varje helg, i en lokal som stadsdelsförvaltningarnas familjerätt har tillgång till. Umgängesstöd är till för att barnet och umgängesföräldern under en begränsad tid och under trygga former ska kunna bygga upp en trygg relation så att de sedan kan umgås utan umgängesstöd. Domstolen har, när den fattar ett beslut om umgänge med en förälder som barnet inte bor med, möjlighet att besluta om att det vid umgänget ska närvara en person som socialnämnden utser. Föräldrar kan inte avtala om umgängesstöd, utan det är endast domstolen som kan besluta om detta.

Figur 5:8 Antal beslut om umgängesstöd 2013–2020

Källa: Enkät till stadsdelsförvaltningarna.

När det gäller umgängesstöd finns skillnader både mellan olika stadsdelsnämnder och inom olika stadsdelsnämnder över tid. I Rinkeby-Kista har exempelvis antalet beslut om umgängesstöd fördubblats sedan 2019 (från 15 till 30) medan de har halverats i Kungsholmen (från 16 till 8).

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Kommunernas skyldigheter att ge stöd till personer som utsätts för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck som brottsoffer regleras i socialtjänstlagen 5 kapitel 11 §.

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsätts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Lag (2012:776) om ändring i socialtjänstlagen.

Arbetet syftar till att personer som varit utsatta för våld ska få stöd och skydd för att ta sig ur den situationen och leva ett liv utan våld. Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck gäller för samtliga nämnder och bolag i staden. Programperioden är 2017–2020. En stor och viktig del i programmet har fokus på kompetensutveckling för att uppmärksamma dessa frågor vilket leder till att fler våldsutsatta upptäcks och kan få stöd och hjälp. På grund av covid-19-pandemin gavs utbildningar under 2020 i stor utsträckning digitalt.

Staden har under året genomfört kampanjer med information till medborgarna om vilken hjälp som finns att få som våldsutsatt eller våldsutövare. Förebyggande arbete är en viktig del av programmet och det bedrivs bland annat i skolan. Socialförvaltningen stöttar utbildningsförvaltningen i genomförandet av programmet Mentor i våldsprevention (MVP). Från och med 2021 finns en ny version av programmet, som gäller till och med 2025, och där har målgruppen utökats med personer utsatta för prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.

Under 2020 har stadens första boendeplan för våldsutsatta tagits fram av socialförvaltningen. Rapporten ger en överblick över de boendeantern som finns vid akuta respektive långsiktiga boendebehov hos våldsutsatta, samt en bild av hur utbudet möter efterfrågan och förslag på fortsatt arbete. Under mätperioden september–oktober 2020 kunde 81 procent av boendebehoven hos våldsutsatta som var aktuella hos relationsvårdsteamerna tillgodoseas.

Stadens relationsvårdsteam (RVT) har inte kunnat se större förändringar i antal ärenden eller karaktär på ärendena kopplat till covid-19-pandemin som pågått under större delen av år 2020.

Målgruppsbeskrivning

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett stort och allvarligt samhällsproblem där de våldsutsattas mänskliga rättigheter upprepat kränks. Våldet sker ofta i hemmet, den plats där individen ska kunna känna sig som tryggast. Våldet och förtrycket tar sig många olika uttryck, från verbala kränkningar, kontroll och isolering till grovt fysiskt och sexuellt våld. I majoriteten av fallen är det en man som utsätter en kvinna för våld och det sambandet blir alltmer tydligt ju grövre våldet är. Begreppet ”närstående” är könsneutralt och syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om makar, partners, sambor, pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till som personlig assistent eller hemtjänst.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har kartlagt brott i nära relationer¹ och visar att ålder, familjerelation, utbildning, boendeform och ekonomiska förutsättningar är de bakgrundsfaktorer som har starkast relevans för utsatthet för våld i nära relation. Utsattheten är enligt kartläggningen högst bland yngre personer (16–34 år), ensamstående föräldrar, personer med högst gymnasial utbildning och personer boende i flerfamiljshus. Utsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än andra. Det verkar enligt kartläggningen inte finnas några tydliga skillnader i utsatthet mellan personer som är födda i Sverige och utrikesfödda. Flera av de bakgrundsfaktorerna gäller även för risken att utsättas för hedersrelaterat våld, framförallt för grövre fysiskt våld. Stadens kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck² visar att familjers erfarenhet av fattigdom, låg utbildningsnivå, stark religiositet, rurala miljöer, minoritetskap, statslöshet och väpnade konflikter såsom inbördeskrig och krig mellan nationer är relevanta bakgrundsfaktorer.

Det saknas till stor del statistik om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck för vuxna i det verksamhetssystem som används i staden. Den statistik som ligger till grund för detta kapitel kommer från staden internt och är främst manuellt insamlad och ska därför beaktas med viss försiktighet. Se gärna demografikapitlet i rapportens början för uppgifter om befolkningens mängd, utbildningsnivå med mera i de olika stadsdelarna.

Inför budget 2019 gjordes stadens tidigare indikator ”*Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten*” om till ett nyckeltal. I budget för 2020 var det fortsatt ett nyckeltal. Nyckeltalet avser vuxna personer över 20 år. Totalt var det 2 954 våldsutsatta personer under 2020 som var kända av socialtjänsten, varav närmare 90 procent var kvinnor och cirka tio procent var män, se tabell 6:1. Antalet våldsutsatta som är kända av socialtjänsten har ökat med 14 procent sedan 2019. Antalet kända våldsutsatta män har ökat med 26 procent.

¹ Brå, (2014) *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning.*

² i Baianstovu, Rûna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*

I Hässelby-Vällingby, Hägersten-Älvsjö och Farsta har antalet orosanmälningar med anledning av hedersrelaterad problematik ökat väsentligt mellan 2019 och 2020. Orsaken till ökningen är inte klar, men bidragande delar kan enligt stadsdelsnämnderna vara att kompetensen om hedersvåld och förtryck har ökat både inom socialtjänsten och hos skolans personal. Det ökar möjligheten att upptäcka våldet och att se att det sker i en hederskontext.

Skydd och stöd till våldsutsatta vuxna

Staden driver i egen regi ett antal verksamheter som vänder sig till våldsutsatta vuxna och deras medföljande barn. Verksamheterna erbjuder stöd och skydd, på kort och lång sikt. Det handlar huvudsakligen om samtalsstöd men också visst praktiskt stöd. De verksamheter som erbjuder skyddat boende nämns mer ingående längre ned.

De verksamheter som erbjuder stöd och som inte innefattar skyddat boende är stadens fyra RVC samt Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. RVC erbjuder stöd till våldsutsatta och våldsutövande vuxna.

Origo, som drivs tillsammans med polisen, Region Stockholm och övriga kommuner i länet, ger stöd och rådgivning till unga personer mellan 13–26 år utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt till yrkesverksamma som skolsköterskor, kuratorer och socialsekreterare. Statistik för Origo kommer att redovisas längre fram i kapitlet.

Även ideella kvinnojourer och andra frivilligorganisationer erbjuder stöd till våldsutsatta och deras barn, exempelvis samtalsstöd och gruppverksamheter.

Relationsvåldscentrum

Relationsvåldscentrum (RVC) erbjuder stöd och behandling till personer som är eller har varit utsatta för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd och behandling kan ges individuellt eller i grupp. RVC kan ge stöd under rättsprocessen och har ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningarnas RVT och familjerätten.

Verksamheterna ger också insatser till våldsutövare som vill bryta sitt beteende. Information om insatser till våldsutövare redovisas längre fram i kapitlet. Nedan presenteras antal våldsutsatta kvinnor och män som har haft kontakt med RVC under 2020. Värt att notera är att befolkningmängden för respektive RVC och dess upptagningsområden skiljer sig åt.

Under år 2020 är det totalt 981 våldsutsatta kvinnor och 53 våldsutsatta män som varit i kontakt med RVC, vilket presenteras i tabell 6:5 nedan. Förutom detta antal våldsutsatta personer är det nio personer som RVC inte har fyllt i något kön på. Enligt RVC beror det på en tillfällig bugg i det statistiksystem som de använder.

Tabell 6:5 Antal våldsutsatta, uppdelat på kön, RVC 2020

RVC	Kvinnor	Män

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

981

våldsutsatta kvinnor och 53 våldsutsatta män var i kontakt med RVC under 2020.

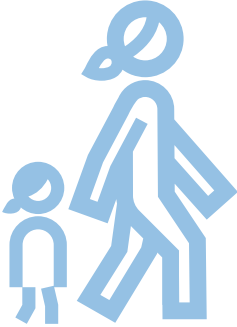

Skyddat boende och jourlägenhet

Definition av skyddat boende: Boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.⁴

Staden driver i egen regi fyra skyddade boenden: Hvilan, Kriscentrum för kvinnor och barn, Kruton och Syrenen.

- Hvilans målgrupp är hemlösa kvinnor, med eller utan missbruk. Det är inte bara ett skyddat boende med förstärkt skalskydd, utan också ett akut- och planeringsboende för hemlösa kvinnor, med eller utan aktivt missbruk. Alla kvinnor som bor på Hvilan har inte kommit dit på grund av våldsutsatthet, men en stor andel är våldsutsatta.
- Kriscentrum tar emot våldsutsatta kvinnor och deras barn.
- Kruton vänder sig till unga personer, både flickor och kvinnor, pojkar och män samt par, som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld.
- Syrenen är ett skyddat stödboende för kvinnor i socialt utsatta situationer som tar emot vuxna kvinnor över 18 år. Boendet är anpassat för personer med funktionsnedsättning och missbruk.

De fyra verksamheterna har tillsammans 76 platser. Majoriteten av platserna tillfaller klienter från staden förutom för Kruton. Under 2020 var den totala beläggningen på Hvilan 88 procent, vilket innebär en minskning med sex procentenheter från 2019. På Kriscentrum för kvinnor och barn var den totala beläggningen 74 procent, vilket är en minskning med nio procentenheter. Med anledning av pandemin var sjukfrånvaron stor i april–maj och Kriscentrum tvingades tacka nej till placeringar på grund av personalbrist. Krutons totala beläggning på Hem för vård eller boende (HVB) och skyddslägenheter var 66 procent vilket var en ökning med 24 procentenheter, jämfört med 2019 då beläggningen var 42 procent. På Syrenen var den totala beläggningen 92 procent, en ökning med tre procentenheter.

Det finns ett flertal skyddade boenden i staden som drivs av andra aktörer, som ideella kvinnojourer, företag och stiftelser. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete på området och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Stadsdelsnämnderna köper vid behov platser i skyddat boende av andra aktörer. Våldsutsatta har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

I tabellen nedan redovisas antal beslut om placering i skyddat boende respektive antal individer. De två måtten skiljer sig åt då en individ kan ha fått insatsen flera gånger under ett år. Antalet beslut om placering är därför fler än antalet individer.

---

⁴ Socialstyrelsens termbank.

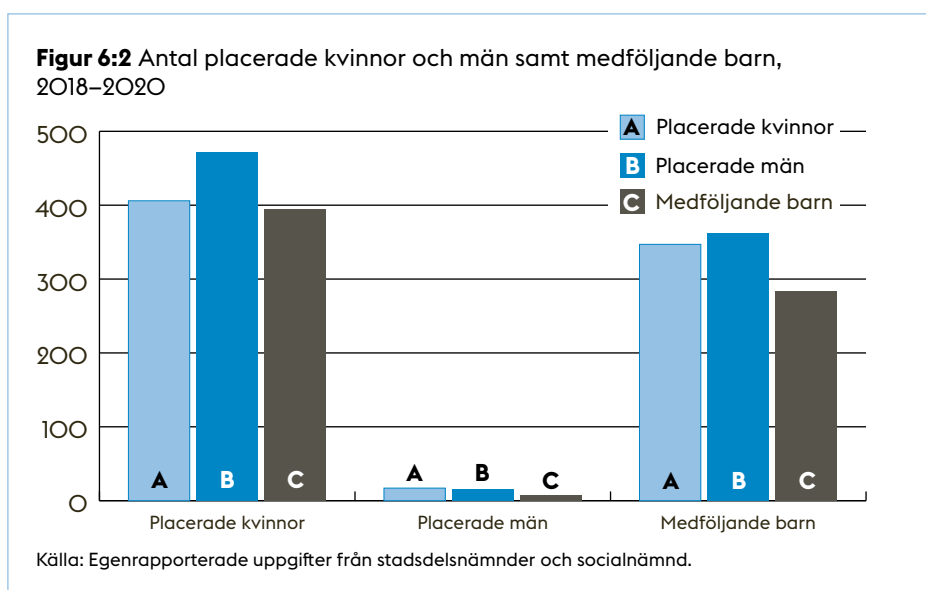
i fokus och kvinnans ärende hamnar då hos socialtjänstens missbruksenheter. Socialstyrelsen menar också att det behövs fler typer av boende för denna målgrupp, exempelvis med enbart kvinnliga boende och där kompetens om både missbruk och våld finns.

Våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är givetvis en heterogen grupp bland annat utifrån att typen av funktionsnedsättning varierar, den kan vara fysisk eller psykisk, lättare eller grav och det kan handla om en eller flera funktionsnedsättningar för en och samma person. Kompetensen hos personal om olika funktionsnedsättningar varierar och många boenden uppger att de inte får så många förfrågningar om plats för personer med fysiska funktionsnedsättningar. Däremot är det vanligare med förfrågningar gällande kvinnor med psykisk ohälsa. Boendena uppger att de ofta får säga nej när det handlar om allvarlig psykisk problematik, eftersom de kvinnorna ofta är personalkrävande samtidigt som det ofta inte fungerar så bra för dem (eller för de andra kvinnorna på boendet) med kollektivt boende. Tre av stadens egna boenden samt vissa av de ideella och privata jourerna kan ta emot kvinnor som är rullstolsburna.

I den boendeplan för våldsutsatta som togs fram 2020 visade det sig att 90 procent av dem med behov av en akut boendelösning och 68 procent av dem som hade behov av en mer långsiktig lösning, fick sitt behov tillgodosett under de två månader mätningen pågick. Socialnämnden gav sedan förvaltningen i uppdrag att följa upp de ärenden där behoven inte kunde tillgodoses närmare, för att se vad detta beror på. Syftet är att i än större utsträckning kunna tillgodo se boendebehoven hos våldsutsatta i Stockholm.

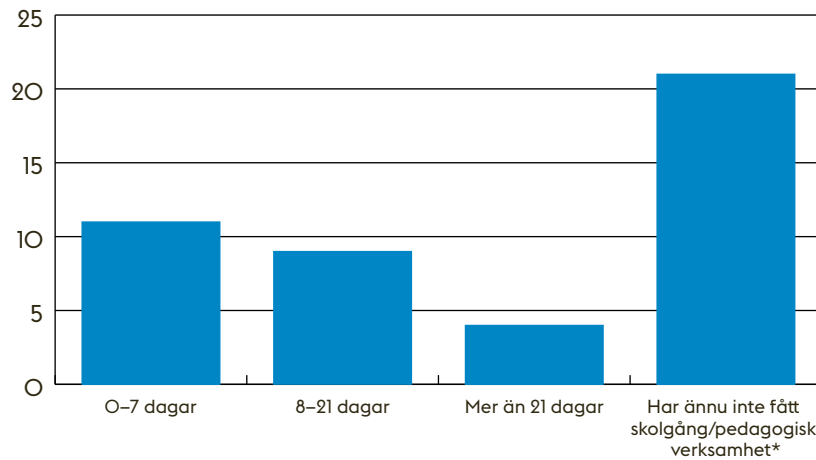
Medföljande barn

I enkäten om antal beslut om placering i skyddat boende och jourlägenhet svarar också stadsdelsförvaltningarna på följande frågor: *Hur många barn bodde på skyddat boende tillsammans med sin förälder/vårdnadshavare under 2020?* respektive *Hur många barn bodde i jourlägenhet tillsammans med sin förälder/vårdnadshavare under 2020?* Antalet barn som följer med en förälder, oftast modern, till skyddat boende har ökat markant vid jämförelser i ett längre perspektiv. År 2010 var antalet barn 176 och år 2020 var det 286 barn. Faktorer som skulle kunna bidra till att fler barn följer med till skyddat boende är att det idag finns fler boenden som tar emot söner över tolv år. Jämfört med år 2019 har antalet barn som följer med till skyddat boende minskat från 362 till 283. Antalet vuxna har emellertid också minskat under samma period och andelen barn i förhållande till de vuxna är ungefär densamma båda åren, det vill säga att det är ungefär lika många barn per vuxen år 2019 som 2020. Figur 6:2 nedan visar antalet placeringar av vuxna kvinnor, män och medföljande barn i skyddat boende under åren 2018–2020.

Figur 6:3 Visar hur många dagar som gått från att barnet kom till skyddat boende tills det fått påbörja skolgång eller pedagogisk verksamhet. Antal, avser hela staden

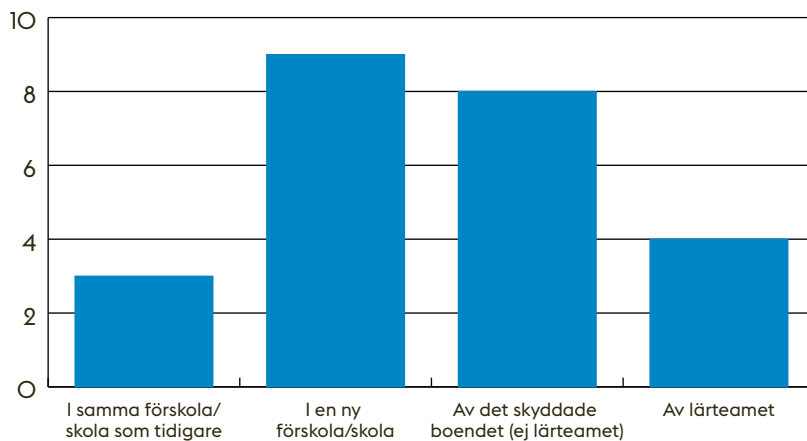

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnderna.

*Dessa barn har vistats på boendet mindre än 21 dagar vid registrering och ännu inte fått skolgång eller pedagogisk verksamhet. Handläggaren vet därmed inte hur många dagar det kommer att ta innan det är ordnat.

I figur 6:4 nedan visas hur barnet får skolgång eller pedagogisk verksamhet under vistelsen. De barn som ännu inte fått någon skolgång eller pedagogisk verksamhet samt de barn där vårdnadshavaren har tackat nej till pedagogisk verksamhet finns inte med i figuren.

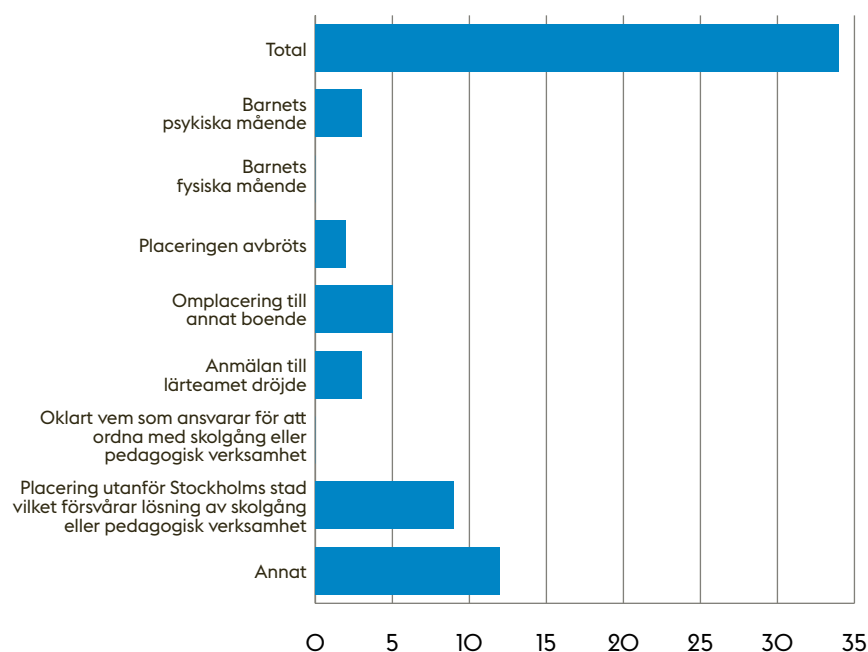
Figur 6:4 Visar hur barnet får sin skolgång eller pedagogisk verksamhet tillgodosedd under vistelsen på det skyddade boendet. Antal, avser hela staden

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnderna.

Majoriteten av barnen går i en ny förskola eller skola, och nästan lika många får undervisning av personal på det skyddade boendet. Tre barn går kvar i samma förskola eller skola som innan vistelsen på skyddat boende och fyra barn får undervisning av lärteamet på boendet.

Figur 6:5 Visar orsak till att barnet inte fick skolgång eller pedagogisk verksamhet inom 7 dagar från ankomst till det skyddade boendet. Antal, avser hela staden

Källa: Egenrapporterade uppgifter från stadsdelsnämnderna.

Ovan visas i figur 6:5 orsaker till att barnet inte fått skolgång eller pedagogisk verksamhet inom sju dagar från ankomst till boendet. Barn som ännu inte fått skolgång eller pedagogisk verksamhet under mätperioden samt barn vars vårdnadshavare inte önskar pedagogisk verksamhet för barnet är inte med i figuren. Den enskilt vanligaste orsaken är att placeringen sker på ett boende utanför Stockholms stad. Den näst vanligaste enskilda orsaken var att vårdnadshavaren hann omplaceras till ett annat boende inom sju dagar. I kategorin ”Annat”, som rör 12 barn, var den vanligaste orsaken (fem barn) att vårdnadshavaren inte vet om hon vill stanna på boendet.

Socialnämndens bidrag till kvinnojourer

I Stockholm finns flera kvinnojourer som är ideella organisationer eller stiftelser. Kvinnojourerna står för ett omfattande stödarbete på området och utgör ett komplement till socialtjänstens stöd. Jourerna är viktiga samarbetspartners för socialtjänsten och arbetet för att skydda, stödja och hjälpa våldsutsatta personer och deras barn. Detta görs genom skyddat boende, stödsamtal och olika gruppverksamheter. Stadsdelsnämnderna kan vid behov av insatser för våldsutsatta kvinnor och barn köpa platser från kvinnojourer. Våldsutsatta kvinnor har även möjlighet att vända sig direkt till ideella kvinnojourer eller andra frivilligorganisationer för att få hjälp.

Förutom att staden köper insatser direkt från kvinnojourerna beviljar också socialnämnden bidrag till några av jourerna i Stockholm, dock endast jourer som drivs av ideella organisationer. Inriktningen är att verksamhetsbidraget ska uppfattas som långsiktigt, bidraget är utformat för att underlätta kontinuitet och långsiktighet i föreningarnas planering. Socialnämnden har för 2020 beviljat sammanlagt 5,9 miljoner kronor i bidrag till tre kvinnojourer med skyddat boende. Socialnämnden har även för 2020 beviljat sammanlagt 3,9 miljoner kronor i bidrag till sju kvinno- och tjejjourer som bedriver öppenvårdsinsatser för våldsutsatta.

Grunden för bidraget till kvinnojourerna är densamma som för övriga bidrag till ideella föreningar, det vill säga att de lever upp till de förutsättningar och krav som ställs i nämndens riktlinjer. Kraven handlar bland annat om att jourens verksamhet ska anses komplettera och tillföra ett mervärde till den verksamhet som socialnämnden bedriver i egen regi, har upphandlat eller ger bidrag till. Vidare ska verksamheten ha god kvalitet

Av det totala antalet våldsutövare som varit i kontakt med RVC är det 60 procent som har minderåriga barn. De nio personer där kön inte är registrerat, är inräknade i denna totala summa. På RVC Innerstad är det störst andel våldsutövare med minderåriga barn, 88 procent. Lägst andel våldsutövare med minderåriga barn är det på RVC Sydväst, 19 procent, se tabell 6:13 nedan.

Tabell 6:13 Totalt antal våldsutövare och andel av dessa med minderåriga barn, RVC 2020

RVC	Antal våldsutövare	Andel med barn

Källa: Egenrapporterade uppgifter från respektive RVC.

Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld

Stockholms stad driver i samverkan med samtliga kommuner i Stockholms län, Region Stockholm och Polisregion Stockholm, Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Till Origo kan ungdomar (13–26 år) som lever i en hederskontext och yrkesverksamma som arbetar med målgruppen vända sig. Origo erbjuder stöd och rådgivande samtal till ungdomar via telefon, nätet och i sina lokaler för de som vill komma på besök. Förutom stöd till unga erbjuder de konsultativt stöd och vägledning i enskilda ärenden till yrkesverksamma inom exempelvis polis, skola och fritid, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt till frivilliga aktörer.

Statistiken i detta stycke avser främst ungdomar respektive yrkesverksamma i Stockholms stad.

Under 2020 hade Origo kontakt med något färre ungdomar som tog kontakt för första gången, jämfört med 2019. För hela länet var det 218 stycken och av dessa hade 25 ungdomar inte uppgett geografiskt område. Under 2020 var 86 stycken ungdomar från Stockholms stad. Motsvarande siffra för Stockholms stad för år 2019 var 73 stycken. Bland de ungdomar som varit i kontakt med Origo finns alla stadsdelsnämnder representerade. Flest antal ungdomar inom Stockholms stad kom från Spånga-Tensta (15) och Enskede-Årsta-Vantör (12) stadsdelsnämnder.

Det går endast att få könsuppdelad statistik för hela länet. Av de 218 ungdomar som varit i kontakt med Origo var 189 flickor eller unga kvinnor, 28 pojkar eller unga män och en som inte identifierade sig som pojke eller flicka. Motsvarande siffror för länet 2019 var 205 flickor och 29 pojkar.

För hela länet var det 455 yrkesverksamma personer som fick konsultativt stöd i nya ärenden, vilket är en minskning med 5 procent (22 personer). Av dessa var 121 personer från Stockholms stad. För Stockholms stad är det en minskning med 21 procent (33 personer). Av det totala antalet yrkesverksamma i länet, var 13 procent av dessa konsultationer om ungdomar som identifierar sig som pojkar eller unga män. Motsvarande siffra för 2019 var 16 procent. De yrkesverksamma kom från alla stadsdelsnämnder utom två. Det var flest nya ärenden från Enskede-Årsta-Vantör (24). Det har inte varit några nya ärenden från Skarpnäck och Östermalm stadsdelsnämnder under 2020.

Brottsstatistik om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Socialnämnden har som nämndes i inledningen av detta kapitel ansvar för brottsoffer enligt Socialtjänstlagen 5 kap. 11 § och ska särskilt beakta kvinnor och barn som blivit utsatta för våld av närstående. Det finns i nuläget ett förslag från regeringen att socialtjänstlagen ska utökas med en bestämmelse som gör socialnämnden skyldig att även verka för att våldsutövare i nära relation ska upphöra med våldet.

Origo hade kontakt med 86 nya ungdomar från Stockholms stad under 2020, vilket är en ökning med 13 unga jämfört med 2019.

Forskning visar att det finns en viss överlappning mellan att våld utövas av en vuxen mot en annan vuxen i familjen, och våld som utövas av en vuxen mot ett barn. Det vill säga att om en vuxen är utsatt för våld är barnen i samma familj i vissa fall också det⁸. Av de fem stadsdelsnämnder med flest antal anmälda misshandelsbrott mot kvinnor i parrelation, ligger fyra också i topp avseende antal anmälda misshandelsbrott mot barn (Enskede-Årsta-Vantör, Hässelby-Vällingby, Rinkeby-Kista och Hägersten-Älvsjö). Siffrorna säger dock inte något om de våldsutsatta vuxna respektive barnen ingår i samma familjer. Det är viktigt att också ha i åtanke att Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö är två av de tre största stadsdelarna avseende befolkningens mängd.

Effekter av covid-19

RVT i Stockholms stad har inte rapporterat någon tydlig förändring i antal ärenden eller karaktären på ärendena kopplat till covid-19-pandemin, när denna rapport skrivs. Vissa ideella aktörer uppger att de har kontakt med fler stödsökande och internationellt rapporteras i media om en ökning av våld i nära relationer som en konsekvens av pandemin och restriktionerna, som tvingar människor att vara hemma i mycket stor utsträckning. Under perioden mars–augusti 2020 uppgav cirka 25 procent av det hundratal ungdomar Origo hade regelbunden kontakt med att den sociala kontrollen och det psykiska våldet i hemmet hade ökat under pandemin. Många ungdomar som Origo har haft kontakt med under året har mått sämre och har fått mer stöd, jämfört med tidigare år. Origo har haft möjlighet att erbjuda mer individriktat stöd än vanligt eftersom deras utåtriktade verksamhet till viss del inte har kunnat genomföras som den brukar.

---

⁸ Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar.

Missbruk och beroende

Kommunen har det yttersta ansvaret för att personer med missbruk och beroende får den hjälp och vård som de behöver för att komma ifrån missbruket. Det innebär ett aktivt ansvar inkluderat information om skadeverkan och uppsökande verksamhet. Sedan första januari 2018 är missbruk av spel om pengar likställt med missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel enligt *socialtjänstlagen (2001:453)*, SoL. De i portalparagrafen SoL angivna målen för samhällets socialtjänst ska vara vägledande för all vård som syftar till att hjälpa enskilda personer att komma ifrån ett missbruk och beroende. Vården ska bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet och ska så långt det är möjligt utformas och genomföras i samverkan med den enskilde. En person med ett missbruk kan dock beredas vård oberoende av eget samtycke under de förutsättningar som anges i *lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall*, LVM. Arbetet med missbruk och beroende regleras främst i SoL, LVM, och *offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)*, OSL.

Ansvar för missbruks- och beroendevården är fördelat mellan kommun och region. Av *hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)*, HSL, framgår regionens ansvar för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador, i vilket missbruk och beroende är inkluderat. Kommunens yttersta ansvar inskränker inte det ansvar som åvilar andra huvudmän. Det delade huvudmannskapet ställer höga krav på samverkan och enligt lag ska kommun och region ingå överenskommelse om samarbete kring personer med missbruk. Region Stockholm och kommunerna i Stockholms län har överenskommelsen *Samverkan kring personer med missbruk/beroende* och tilläggsöverenskommelsen *Samverkan kring personer med missbruk/beroende av spel om pengar*. Vidare finns det en *Regional överenskommelse om samverkan vid utskrivning från hälso- och sjukvård (LUS)*. För att underlätta samverkan mellan kommun och region kommer ett nytt IT-stöd att införas för utskrivning från slutenvården. Storsthlm har tagit fram en kommunrutin för avvikelshantering (samverkansbrister) som bland annat gäller dessa överenskommelser.

När en person har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen enligt SoL och HSL upprätta en individuell plan. *Samordnad individuell plan (SIP)* är ett verktyg som beskriver det samordnade stöd och de insatser som den enskilde har behov av från både socialtjänsten och regionen.

Utgångspunkten för stadens arbete med målgruppen fastställs av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Dessa anges i *Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopning och tobakspolitiken (ANDT)* som gäller mellan 2018 och 2021 och utgår från Regeringens strategi för ANDT¹-politiken. Staden har även riktlinjer för verksamhetsområdet, bland annat *Riktlinjer för vuxna med missbruks- beroendeproblem*. Staden har en kvalitetsgaranti för vuxna som söker vård och behandling för missbruks- och beroendeproblem. Kvalitetsgarantin avser utredning, bedömning och uppföljning gällande vård- och behandling av alkohol- och narkotikamissbruk. Den gäller inte om det föreligger behov av akuta insatser och inte heller LVM-utredningar.

Det delade huvudmannskapet ställer höga krav på samverkan och enligt lag ska kommun och region ingå överenskommelse om samarbete kring personer med missbruk.

¹ Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

Forskning om återhämtning från beroendeproblematik visar att det inte bara handlar om att ta sig ur eller hantera missbruk utan även att återintegreras i samhällslivet.

Forskning om återhämtning från beroendeproblematik visar att det inte bara handlar om att ta sig ur eller hantera missbruk utan även att återintegreras i samhällslivet. Ofta har personerna i målgruppen problem som sträcker sig utanför själva beroendeproblematiken, men som kan vara en konsekvens av denna, såsom hemlöshet, arbetslöshet, fattigdom, skulder, sysslöshet och ensamhet. Begreppet återhämtningskapital, från engelskans *recovery capital*, används för att beskriva förutsättningar som påverkar en persons återhämtningsprocess. För personer som är i socialt utsatta positioner och därmed saknar resurser för återhämtning tar återhämtningsprocessen längre tid än för personer som är i en mer integrerad social position.²

Insatser som erbjuds inom staden ska utgå från Socialstyrelsens *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk- och beroende*, som bygger på evidens. Vid bedömning av stödbehov, planering och val av insatser bör hänsyn tas till den enskildes särskilda behov och omständigheter. Det är viktigt att kartlägga personens missbruks- och beroendeproblematik och livssituation i övrigt för att kunna bistå med adekvat stöd och behandling. I enlighet med Socialstyrelsens rekommendation använder Stockholm stads missbruksenheter bedömningsmetoden *Addiction Severity Index (ASI)* samt strukturerade bedömningsmetoder kopplat till missbruk av spel om pengar. Utöver att ASI fyller en viktig funktion vid kartläggning, planering av insatser och uppföljning på individnivå, fyller ASI även en viktig funktion för systematisk uppföljning på grupp-nivå. *Motiverande samtal (MI)* används som samtalsmetod för att främja motivation och beteendeförändring.

Målgruppsbeskrivning

Merparten av socialtjänstens missbruksenheter inom staden tar emot personer från 20 år och uppåt med en missbruks- och beroendeproblematik, men det förekommer även att vissa stadsdelsnämnder tar emot personer från 18 år. På uppdrag av socialnämnden genomför socialförvaltningen vartannat år i oktober månad en strukturerad kartläggning över antalet vuxna personer, 20 år och äldre, med missbruksproblem som är aktuella inom stadens socialtjänst och deras situation. Den senaste kartläggningen genomfördes 2020 och redovisas i helhet i *Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020*³. I kapitlet hänvisas härnäst till kartläggningen som missbrukskartläggningen 2020.

Inom verksamhetsområdet missbruk och beroende ingår anhöriga som målgrupp. I SoL framgår socialnämndens ansvar att erbjuda stöd till personer som vårdar en närstående, i vilket anhöriga till personer med missbruk och beroende inkluderas. Anhöriga kan ansöka om biståndsbedömt stöd och flera stadsdelsnämnder erbjuder stöd i form av service via öppenvård och anhängkonsulenter. Även barn som anhöriga utgör en viktig målgrupp för stadens missbruksenheter och barnrättsperspektivet är ett prioriterat område.

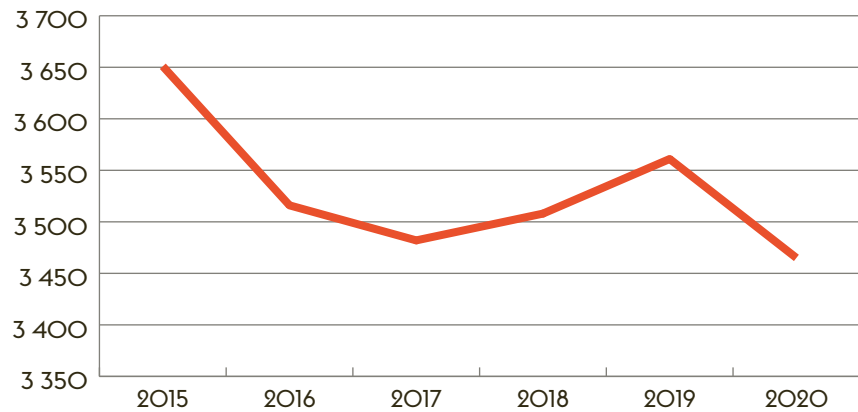
Den statistik som redovisas i detta kapitel är hämtad från stadens verksamhetssystem Sociala system, missbrukskartläggningen 2020, och andra huvudmän. Den statistik som är hämtad från Sociala system redovisar antal unika personer som varit aktuella för utredning eller insats inom stadens missbruksenheter under hela 2020. Statistik om personer med missbruk av spel om pengar ingår i övrig statistik. Statistiken från missbrukskartläggningen 2020 är begränsad till en månad, oktober 2020, och representerar därmed inte hela året. Antal mellan 1–3 redovisas i regel inte. Anhöriga redovisas inte utöver barn som anhöriga, vilka fångats upp genom statistik från missbrukskartläggningen 2020.

² Forsknings- och utvecklingsenhet (FoU) Södertörn (2020). *Blir det bättre om vi samverkar. En studie av tillämpningen av SIP för personer med psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. FoU Södertörns skriftserie nr 176/20.

³ Dnr 3.1.1-337/2020.

Figur 7:1 Antal unika personer aktuella för utredning eller insats registrerad med utredningstyp Vuxna missbruk, 2015–2020

Källa: Migrationsverket.

Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har konsumtionen av alkohol i den svenska befolkningen minskat sedan mitten av 2000-talet. Bland tonåringar är dagens konsumtionsnivåer historiskt låga medan personer 65 år och äldre dricker mer än tidigare. Män dricker mer alkohol än kvinnor men över tid har könsskillnaderna minskat. Jämfört med 1990-talet är användningen av narkotika högre under 2000-talet och under den senaste femårsperioden har narkotikaanvändningen ökat ytterligare. Framst rör ökningarna användning av cannabis och narkotikaklassade läkemedel. När det gäller mer problematisk narkotikaanvändning är män i majoritet. Även sjuklighet och dödsfall relaterad till narkotikaanvändning är vanligare bland män, där könsskillnaderna har ökat ytterligare under 2000-talet. Inrapporteringen av nya fall gällande HIV och hepatit-C som är skador relaterade till injektionsanvändning har minskat.⁴

Beroendecentrum Stockholm som är regionens beroendevård har ökat sitt unika besökarantal under de senaste åren. Under 2019 hade Beroendecentrum Stockholm ett unikt besökarantal om 23 808 personer (7 506 kvinnor och 16 302 män). Det ökande besökarantalet har fortsatt även under 2020, då Beroendecentrum Stockholm tog emot 24 859 unika patienter (8 155 kvinnor och 16 704 män)⁵, vilket är en ökning med 1 051 personer jämfört med 2019. Utöver Beroendecentrum Stockholm finns det mottagningar i privat regi, men i detta kapitel redovisas enbart siffror från Beroendecentrum Stockholm. Hur trenderna gällande antalet aktuella personer inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten hör ihop är svårt att säga. Socialtjänsten utgör samhällets yttersta skyddsnät, vilket innebär att andra möjligheter till stöd ska uttömmas innan insats beviljas av socialtjänsten. Personer med ett missbruk och beroende kan därför välja att vända sig till regionen i första hand.

⁴ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2019). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. CAN rapport 180.
⁵ Beroendecentrum Stockholm. Stockholm: 2021.

Studier visar att personer med missbruk och beroende löper dubbelt så stor risk att drabbas av psykisk sjukdom jämfört med personer utan missbruk och beroende. Bland personer som vårdas för missbruk har 30 till 50 procent en samtidig psykisk sjukdom, där vanligast är ångest- och depressionssjukdomar och personlighetsstörningar. Vidare har drygt 20 procent också ADHD. I jämförelse med befolkningen i övrigt är missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa. Bland de personer som är aktuella inom vården på grund av psykisk ohälsa har omkring 20 till 30 procent ett samtidigt missbruk och beroende.⁸

Tabell 7:6 Kvinnor och män som bedöms ha känd psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriskt tillstånd bland inrapporterade personer med missbruksproblematik aktuella inom stadens socialtjänst under oktober 2020, redovisat i antal personer och andel procent. Hela staden

	Totalt	Kvinnor		Män	
		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)

Källa: Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020.

63%

bedöms ha en känd psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriskt tillstånd.

Av de 2 433 personer som ingår i missbrukskartläggningen under oktober 2020 uppges totalt 1 521 personer, tillika 63 procent, ha en känd psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriskt tillstånd. Antalet kvinnor är 481 och antalet män 1 040. Andelen 63 procent ligger över nationell statistik av förekomsten av psykisk sjukdom bland personer som vårdas för missbruk och beroende. Till antal är det fler män som bedöms ha en känd psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller neuropsykiatriskt tillstånd bland inrapporterade personer med missbruksproblematik, men andelen kvinnor är högre. Andelen kvinnor är 74 procent och andelen män 58 procent.

Missbruk och samtidig fysisk sjukdom

I avsnittet redovisas statistik avseende missbruk och samtidigt kända kroppsliga skador eller sjukdomar, så kallad samsjuklighet, bland inrapporterade personer i missbrukskartläggningen 2020. Med samsjuklighet menas att en person uppfyller diagnostiska kriterier för flera sjukdomar. Ett långvarigt missbruk kan leda till kroppsliga sjukdomar och nedsatt funktionsförmåga och personer i målgruppen kan även vara äldre. Att beakta är att siffrorna baseras på respondenterna i missbrukskartläggningens bedömning.

Tabell 7:7 Kvinnor och män som bedöms ha några kända långvariga kroppsliga skador eller sjukdomar bland inrapporterade personer med missbruksproblematik aktuella inom stadens socialtjänst under oktober 2020, redovisat i antal personer och andel procent. Hela staden

	Totalt	Kvinnor		Män	
		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)

Källa: Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020.

⁸ Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2019-1-16.

Av de 2 433 personer som ingår i missbrukskartläggningen 2020 uppges totalt 909 personer, tillika 37 procent, ha kända långvariga kroppsliga skador eller sjukdomar. Antalet kvinnor är 253 och antalet män 656. Till antal är det fler män än kvinnor som bedöms ha kända långvariga kroppsliga skador eller sjukdomar bland inrapporterade personer med missbruksproblematik, men andelen kvinnor är högre. Andelen kvinnor är 39 procent och andelen män 37 procent.

37%

bedöms ha kända långvariga kroppsliga skador eller sjukdomar.

Familjesituation

Att uppmärksamma barn är en viktig uppgift för socialtjänsten för att barns rättigheter och behov av information, råd och stöd ska kunna säkerställas. I vuxenutredningar ska det kartläggas om det finns barn och hur barnen är berörda. Barnets bästa ska särskilt beaktas när beslut rör dem och barnkonsekvensanalyser ska genomföras innan beslut fattas. Det förekommer att barn tar ansvar och utövar omsorg i familjer där en förälder är fysiskt eller psykiskt sjuk, har en funktionsnedsättning, missbruksproblematik eller andra svårigheter. *Unga omsorgsgivare* är en översättning av det engelska begreppet Young Carers. Begreppet avser barn och unga under 18 år (i vissa sammanhang 25 år) som ger stöd, vård och hjälp åt en person som står dem nära. Dessa barn är en riskgrupp för psykisk och fysisk ohälsa, försämrade skolresultat och andra svårigheter längre fram i livet.⁹

Tabell 7:8 Inrapporterade kvinnor och män med missbruksproblematik aktuella inom stadens socialtjänst under oktober 2020 som har barn under 18 år, redovisat i antal personer och andel procent. Hela staden

Barn under 18 år	Totalt	Kvinnor		Män	
		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)

Källa: Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2020.

Av de 2 433 personer som ingår i missbrukskartläggningen 2020 uppges totalt 570 personer, tillika 23 procent, ha egna barn under 18 år. Antalet kvinnor är 182 och antalet män 388. Sett till den totala andelen kvinnor respektive män som ingår i missbrukskartläggningen är det 28 procent av kvinnorna respektive 22 procent av männen som har barn under 18 år. Totalt rör det sig om 908 barn som har en förälder med missbruksproblematik.

Totalt rör det sig om 908 barn som har en förälder med missbruksproblematik.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

För att möta målgruppens behov av stöd krävs ett varierat utbud av insatser inom socialtjänsten. Förutom psykosociala stödinsatser likt behandling av missbruket, motivationshöjande och återfallspreventiva insatser finns behov av sociala stödinsatser likt boende, boendestöd och case management (CM), samordningsfunktioner och arbetsinriktade insatser. Samtliga insatser utgör en viktig del i att öka målgruppens autonomi och möjlighet till återhämtning. Insatserna kan ges i öppen- och heldygnsvård och kombineras som delar av en vårdkedja. Majoriteten insatser beviljas enligt SoL, medan en del insatser ges som service, vilket inte är biståndsbedömt, eller som tvångsvård enligt LVM. Staden upphandlar både öppen- och heldygnsvård.

Statistiken för insatser i detta avsnitt redovisas i regel för personer från 21 år och äldre, då det i Sociala system inte går att urskilja om personer med beslut om insats tillhör en missbruks- eller barn- och ungdomsenhet vilket kan vara fallet för dem mellan 18 och 20 år.

⁹ Nationellt kompetenscentrum anhöriga (NKA) (2016). *Barn och unga som utövar omsorg*. Barn som anhöriga 2016:6.

Tabell 7:10 Antal unika personer med beslut om individuellt behovsbeprövade öppna insatser under 2020 i egen eller extern regi, fördelat på ålder och kön

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
–1955	21	60	81
1956–1970	116	307	423
1971–1985	110	288	398
1986–1995	76	214	290
1996–1999	21	58	79
Totalt antal	344	927	1 271

Källa: Sociala System.

Under 2020 har 1 271 personer, 344 kvinnor och 927 män, beviljats biståndsbedömda insatser i öppenvård. Andelen kvinnor är 27 procent och andelen män 73 procent. De flesta av kvinnorna och männen är födda mellan 1956–1970. Till årets rapport har inhämtningen av statistiken till dessa tabeller förändrats, vilket troligtvis ökar tillförlitligheten i de siffror som redovisas, men i och med denna förändring är det inte möjligt att göra en jämförelse med 2019 års siffror.

Sätts siffrorna i relation till tabell 7:2 som redovisade att 857 kvinnor och 2 608 män var aktuella för utredning eller beviljad insats under 2020 framkommer att det är en högre andel kvinnor än män som mottagit öppenvård. Ett stabilt boende är ofta en förutsättning för tillgodogörande av en behandling i öppenvård. När förutsättningarna för öppenvård finns är det i regel en resurseffektiv vårdform och stadsdelsnämnderna med intern öppenvård arbetar målinriktat för att skapa tillgängliga insatser av hög kvalitet. I missbrukskartläggningen 2020 framkommer att andelen med eget boende är högre bland kvinnor än män. Andelen kvinnor med eget boende är 34 procent och andelen män 22 procent. En förklaring till att en högre andel kvinnor beviljats vård inom öppna former kan således vara att det är fler kvinnor som har ett eget boende.

Biståndsbedömda boendeinsatser

I missbrukskartläggningen 2020 framkommer att den huvudsakliga boendeformen under de senaste sex månaderna bland inrapporterade personer är egen bostad. Endast 25 procent av personerna har en egen bostad. Det är därmed en stor andel personer i målgruppen som inte har kommit in på den reguljära bostadsmarknaden. Utöver målgruppens utsatthet på bostadsmarknaden finns ofta ett omfattande stödbehov i vardagen för att behålla ett boende. Den näst vanligaste boendeformen är träningslägenhet med en andel på 13 procent. Den tredje vanligaste boendeformen är stödboende inom vuxen/missbruk med åtta procent. Kartläggningen visar att det är förhållandevis vanligt att personer med missbruksproblematik också lever i hemlöshet. I missbrukskartläggningen 2020 framkommer att 44 procent lever i hemlöshet. Andelen kvinnor som lever i hemlöshet är 38 procent och andelen män 45 procent. Enligt Socialstyrelsens rekommendation bör hälso- och sjukvården och socialtjänsten erbjuda boendeinsatser i form av vårdkedja eller Bostad Först till personer med missbruk eller beroende av alkohol och narkotika som är hemlösa.¹¹

44%

bedöms leva i hemlöshet.

Inom missbruksenheter beviljas boenden primärt för att öka personens möjlighet att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket. För att möta målgruppens stödbehov tillhandahåller staden olika typer av boendeformer, både drogfria och med drogtolerans. Utöver de boenden som finns att tillgå inom staden upphandlar staden privata utförare och samverkar med SHIS¹² vilka utgör stadens bostadssociala resurs.

I statistiken nedan ingår inte hem för vård eller boende (HVB). Exempel på boendeformer som ingår i statistiken är övriga placeringar vid institution (ej HVB), försöks- och träningslägenheter inklusive Bostad först och akutboenden.

¹¹ Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*. Art.nr. 2019-1-16.

¹² Stiftelsen hotellhem i Stockholm.

Tabell 7:11 Antal personer med beslut om bistånd som avser boende någon gång under 2020, fördelat på födelseår och kön

Födelseår	Kvinnor	Män	Totalt
–1955	13	61	74
1956–1970	73	303	376
1971–1985	86	306	392
1986–1995	92	212	304
1996–1999	23	62	85
Totalt antal	287	944	1 231

Källa: Sociala System.

Tabell 7:12 Antal personer som beviljats boendedygn och antal beviljade boendedygn, 2016–2020

År	Antal personer	Antal boendedygn

Källa: Sociala System.

Under 2020 har 1 231 personer, 287 kvinnor tillika 23 procent, och 944 män tillika 77 procent, beviljats 190 482 boendedygn. Det är således betydligt fler män än kvinnor har bedömts vara i behov av biståndsbedömt boende under 2020. Totalt är flest personer födda mellan 1971–1985, men könsuppdelat är de flesta kvinnorna födda mellan 1986–1995 medan de flesta männen är födda mellan 1971–1985.

Under 2019 beviljades 254 kvinnor, tillika 21 procent, och 938 män, tillika 79 procent, 195 805 boendedygn. Antalet personer med beslut om boende har ökat mellan åren 2019 och 2020 med 39 personer. Antalet kvinnor har ökat med 33 personer, tillika 13 procent, och antalet män har ökat med sex personer, tillika 1 procent. Trots ökningen av antal personer som beviljats biståndsbedömt boende har antalet beviljade boendedygn minskat mellan 2019 och 2020 med 5 323 boendedygn. En förklaring till att antalet boendedygn minskat kan vara att socialtjänsten redan vid placeringstillfället har en planering för en sammanhållen vårdkedja med tydliga uppdrag till utförarna och målsättning med insatsen, vilket genererar kortare placeringstider. Det strukturerade arbetssättet möjliggör för personer att gå vidare till mer självständiga boendeformer och långsiktiga lösningar.

Institutionsvård

Institutionsvård inbegriper vård eller rehabiliteringsinsatser som sker dygnet runt på någon institution med stöd av SoL eller LVM. I insatsen HVB ingår såväl behandlingshem som stöd- och omvårdnadsboende med HVB-tillstånd. De HVB-hem som är upphandlade av staden återfinns både inom Stockholms län och i landet i övrigt.

Trots ökningen av antal personer som beviljats biståndsbedömt boende har antalet beviljade boendedygn minskat mellan 2019 och 2020 med 5 323 boendedygn.

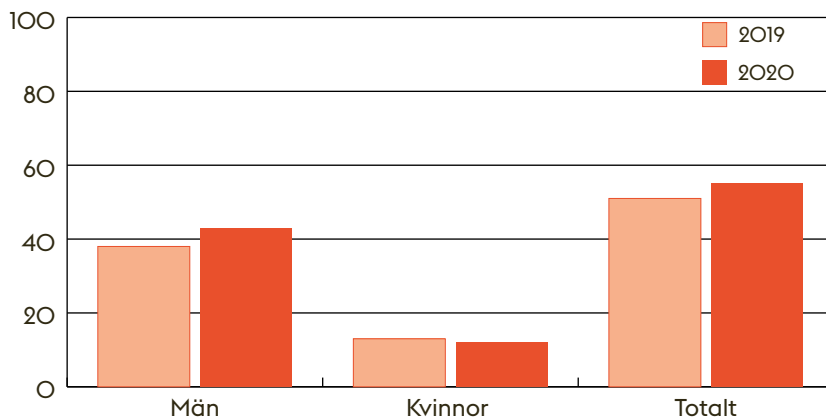

Vården inleds ofta på sjukhus och övergår därefter till en institution inom Statens institutionsstyrelse (SiS). SiS har elva LVM-hem med 400 platser för abstinensbehandling, motivationsarbete eller utslussning. Varje år blir drygt tusen kvinnor och män tvångsomhändertagna med stöd av LVM och placerade på något av SiS LVM-hem.¹³ Syftet med tvångsvården är att avbryta ett destruktivt missbruk och genom behövliga insatser motivera personen till att frivilligt medverka till fortsatt behandling och stöd för att komma ifrån missbruket. Socialtjänsten ska aktivt verka för att den enskilde efter vårdtiden får bostad och arbete eller utbildning samt se till att personen får personligt stöd eller behandling för att varaktigt komma ifrån sitt missbruk. Vården får högst pågå i sex månader och så snart det bedöms möjligt ska personen beredas vård inom mer öppna former enligt 27 § LVM.

Figur 7:2 Antal intagningar i LVM-vård 2019 och 2020, redovisat per kön och totalt

Källa: Statens institutionsstyrelse (SiS).

Under 2020 har 51 personer, 13 kvinnor och 38 män, varit intagna för vård enligt LVM inom SiS-institutioner. Andelen kvinnor är 25 procent och andelen män 75 procent. Av de 51 intagningarna har 40 intagningar skett enligt 13 § LVM¹⁴ och 11 enligt 4 § LVM¹⁵. Av de 40 intagningar som skedde enligt 13 § LVM har 19 stycken blivit intagningar enligt 4 § LVM. Under 2019 var det 55 intagningar, 2018 var det 42 intagningar, 2017 och 2016 var det 44 intagningar per år och 2015 var det 49 intagningar. Jämfört med 2019 har antalet intagna personer under 2020 minskat med fyra personer. Antalet kvinnor har ökat med en person medan antalet män har minskat med fem personer. Det totala antalet omedelbart omhändertagna personer under 2020 är 40 stycken. Detta i likhet med antalet omedelbart omhändertagna personer 2019.

Ett missbruk kan föranleda flera negativa konsekvenser såsom bostadslöshet, ekonomiska problem och fysisk och psykisk ohälsa. Kvinnor i missbruk löper även ökad risk för övergrepp genom fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Frivillighet är en viktig grundpelare i socialtjänstens arbete och stadens missbruksenheter arbetar aktivt och strukturerat för att motivera personer med missbruk och beroende att ta emot nödvändigt stöd och behandling på frivillig väg. Inom Stockholms stad finns ett brett utbud av insatser och en geografisk närhet till regionens hälso- och sjukvård med en välutvecklad beroendevård. Dessutom finns närheten till andra huvudmän och civilsamhället med brukar- och intresseorganisationer som erbjuder stöd till målgruppen. Samtidigt som frivillig vård är att föredra ansöker socialtjänsten i staden om LVM hos förvaltningsrätten när så är nödvändigt och kriterierna i lagstiftningen är uppfyllda. Tvångsvården kan utgöra en livräddande funktion, bistå med drogfri tid och på så vis möjliggöra en positiv utveckling som genom frivillig vård inte varit möjlig.

¹³ Läs mer på Statens institutionsstyrelsens hemsida, under vår verksamhet, missbruksvård på LVM-hem.

¹⁴ Omedelbart omhändertagande enligt 13§ lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

¹⁵ Vård enligt 4§ lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Siffrorna för både 2019 och 2020 visar att varje person i regel mottagit cirka två insatser. Att personer mottar fler än en insats kan förklaras med att det ofta krävs ett långtgående stöd och samtidiga insatser för att möta individens behov av stöd inom flera livsområden. Utöver stöd och behandling kopplat till missbruket är bland annat stöd kopplat till boende, ekonomi, sysselsättning och psykisk ohälsa viktiga livsområden att fokusera på för att stödja den enskilde i sin återhämtningsprocess.¹⁶

Brukardelaktighet

Staden har en stadsövergripande brukarreferensgrupp inom verksamhetsområdet missbruk och beroende. I brukarreferensgruppen ingår representanter från brukar- och intresseorganisationer. Stadsdelsnämnderna och Enheten för hemlösa representeras i referensgruppen av enhetschefer från chefsnätverket inom missbruk och beroende. Forumet möjliggör ett informationsutbyte och inhämtande av synpunkter ur ett brukarperspektiv. Brukardelaktighet möjliggör kunskap om målgruppens behov och erfarenheter. Genom delaktighet och dialog ger det professionen och beslutsfattare bättre underlag för att skapa god kvalitet och service.¹⁷

Effekter av covid-19

Stadsdelsnämnderna har till följd av covid-19 pandemin vidtagit åtgärder för att minska smittspridning. Missbruksenheterna har haft en minimibemanning på kontoren och medarbetare har schemalagt arbetat hemifrån. Planerade insatser har genomförts, men vid behov i anpassade digitala former. I utrednings- och uppföljningsarbetet har fysiska besök genomförts med personer där det bedömts vara nödvändigt. Öppenvården har i likhet med missbruksenheterna genomfört anpassningar för att minska risken för smittspridning. Detta exempelvis genom mindre antal personer som deltar i gruppbehandling, individuell behandling istället för gruppbehandling och digitala lösningar. En utmaning har varit att stödja personer vidare till arbetslivsrehabilitering. Staden har under pandemin haft en rekommendation om att personer i hemlöshet ska beviljas minst två veckors sammanhängande period avseende akutboende.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har på uppdrag av regeringen analyserat covid-19 pandemin i storstäderna och näraliggande kommuner. Rapportens huvudsakliga fokus är de konsekvenser som covid-19 pandemin föranlett men också analys kring konsekvenser som på sikt kan väntas för verksamheter inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Samverkan mellan region och kommun har försvårats till följd av covid-19 pandemin. För personer med missbruk och beroende har det varit utmanande, och i vissa fall omöjligt att upprätta SIP eller genomföra samverkansmöten. Personer med missbruk och beroende har påverkats på flera sätt, bland annat visar rapporten att målgruppen haft svårare än vanligt att få tider till öppenvården, det har funnits färre platser inom slutenvården och sämre tillgänglighet till beroendeakuter. Detta har fått konsekvenser både för missbruks- och beroendevården i kommunerna och för klienterna. Under covid-19 pandemin väntas fler personer ha utvecklat ett missbruk av alkohol, narkotika och spel om pengar. Rapportens rekommendation är att kommunerna tar höjd och planerar för en ökad utsatthet genom att ha beredskap att erbjuda stöd till fler personer än tidigare. Fortsatt är rekommendationen att satsa på det förebyggande och uppsökande arbetet. Under covid-19 pandemin har verksamheter tenderat att prioritera kärnverksamheterna medan utvecklingsarbetet stannat av eller skjutits upp. På längre sikt kan det sannolikt bidra till en viss tillgänglighets- och kvalitetsförsämring.¹⁸

16 Forsknings- och utvecklingsenhet (FoU) Södertörn (2020). *Blir det bättre om vi samverkar. En studie av tillämpningen av SIP för personer med psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. FoU Södertörns skriftserie nr 176/20.

17 Socialstyrelsen (2013). *Att ge ordet och lämna plats. Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevården*. Art.nr. 2013-5-5.

18 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2021). *Under rådande omständigheter. Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*. Rapport 2021:1.

I nuläget är det inte möjligt att se några tendenser av covid-19 pandemins eventuella effekter på den statistik som presenteras i kapitlet. I staden finns det en medvetenhet kring målgruppens utsatthet och vikten av ett förebyggande perspektiv. De anpassade arbetsätt som covid-19 pandemin föranlett kan generera att en så kallad vårdskuld byggs upp. Såväl kommun som region behöver ta höjd för att fler personer kan ha utvecklat ett missbruk av alkohol, narkotika och spel om pengar under covid-19 pandemin. I nuläget går det inte att uttala sig om omfattningen på antalet personer som det kan komma att handla om. Det kan vara så att personer som har utvecklat ett riskbruk kan komma att vända sig till vårdcentralerna och livsstilsmottagningarna. Personer som utvecklat ett missbruk kan komma att vara i behov av socialtjänstens insatser både för sitt missbruk men även för problem som sträcker sig utanför själva beroendeproblematiken. Att beakta är att personer som söker stöd från eller har pågående insatser genom andra verksamhetsområden, såsom ekonomiskt bistånd, socialpsykiatri och äldreomsorgen, kan ha utvecklat ett missbruk under covid-19 pandemin. För att tillgodose målgruppens mångfasetterade behov är det av vikt med en välfungerande intern samverkan och samordning av insatser. Covid-19 pandemin är fortgående varpå det är viktigt för staden att bevaka och följa utvecklingen inom verksamhetsområdet.

Hemlöshet

Hemlöshet kan ses som ett resultat av en kombination av många olika risk- eller sårbarhetsfaktorer. De olika faktorerna i sig behöver inte orsaka hemlöshet utan det är en fråga om ett mångdimensionellt problem¹. Faktorer som läget på bostads- och arbetsmarknaden och ekonomisk konjunktur tillhör den strukturella dimensionen, medan en persons familj och sociala nätverk är faktorer inom en relationell dimension. I den individuella dimensionen återfinns faktorer som missbruk, beroende, kriminalitet, psykisk och fysisk ohälsa. En del forskare² belyser även en institutionell dimension, inom vilken faktorer som till exempel tillgång till välfärdstjänster och kommunala boendialternativ spelar in.

Stockholms stad använder följande definition av hemlöshet:

- Som personer i hemlöshet räknas de som saknar egen eller förhyrd bostad och som inte bor i något stadigvarande inneboendeförhållande samt är hänvisade till tillfälliga boendialternativ eller som sover utomhus.
- Personer som bor på institutioner, i familjehem, annan vårdinrättning eller akuta boendelösningar och som inte har någon bostad ordnad vid en eventuell utskrivning räknas också som levande i hemlöshet.
- Som personer i hemlöshet räknas också de som tillfälligt bor hos olika kamrater eller bekanta (max tre månader).

Däremot räknas inte personer som bor i andra hand eller hos någon anhörig som hemlösa. Inte heller personer som bor i en försökslägenhet, inom Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS) eller i Bostad först.

Socialförvaltningen genomför sedan år 2004 regelbundna strukturerade kartläggningar av antalet personer som befinner sig i någon hemlöshetssituation i Stockholms stad. Enligt dessa kartläggningar utgör kvinnor ungefär en tredjedel av dessa. Resultaten ligger i linje med såväl resultaten av Socialstyrelsens nationella kartläggningar som olika internationella studier. Faktorerna bakom hemlöshet kan skilja sig något åt mellan kvinnor som grupp respektive män som grupp. Kvinnor tenderar exempelvis att vara överrepresenterade i strukturellt orsakade hemlöshetssituationer och lever i betydligt högre utsträckning än män i hemlöshet tillsammans med sina minderåriga barn, medan män tenderar att vara överrepresenterade bland de personer i hemlöshet som har någon form av individuell social problematik som exempelvis långvarigt missbruk eller beroende.

Socialtjänstens ansvar för bostadsanskaffning

Situationen på bostadsmarknaden är i de flesta av Sveriges kommuner mycket ansträngd och många människor, framförallt personer utan fast arbete, med låg inkomst och avsaknad av boenderefereanser, har svårt att hitta en bostad. Enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383) ska varje kommun planera för bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla kommuninvånare att leva i goda bostäder.

¹ Swärd, Hans. 2004. Att förklara hemlöshet. *Socialmedicinsk tidskrift* nr 1/2004:8-13.

² Se exempelvis Nordfeldt, Marie. 2012. A Dynamic Perspective on Homelessness: Homeless Families in Stockholm. *European Journal of Homelessness* 6 (1): 105-123.

Socialtjänstlagen³, fortsättningsvis kallad SoL, saknar däremot bestämmelser som ger bostadslösa en allmän rätt att få en bostad av socialtjänsten. Av praxis från Högsta förvaltningsdomstolen⁴ framgår att två kriterier ska vara uppfyllda för att rätt till bistånd till stadigvarande självständigt boende ska föreligga, dels ska den enskilde vara helt bostadslös och dels ska hon eller han ha speciella svårigheter att på egen hand skaffa en bostad. Det är inte tillräckligt att man har allmänna svårigheter, exempelvis på grund av en ansträngd situation på den lokala bostadsmarknaden, utan det ska vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp.

Något förenklat kan detta förstås som att de personer som kan komma ifråga för bistånd i form av en fast bostad är personer som skulle behöva bistånd från socialtjänsten för att tillgodose sitt behov av bostad även om tillgången på prisöverkomliga bostäder var god. De personer som då skulle komma ifråga är personer som till följd av missbruk/beroende och/eller psykisk ohälsa har behov av individuellt stöd för att såväl få som att behålla en bostad samt personer som till följd av exempelvis en vräkningshistorik har svårt att bli godkända som hyresgäster. För att en person enligt aktuell rättspraxis ska anses ha rätt till bistånd till egen fast bostad krävs i allmänhet att personen behöver stöd både för att bli godkänd som hyresgäst och för att kunna behålla en bostad.

Det är alltså inte socialtjänstens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet. I akuta situationer träder dock socialtjänstens yttersta ansvar in. Högsta förvaltningsdomstolen har i RÅ 1990 ref 119 uttryckt att: *"I sådana fall, där den biståndssökande står helt utan tak över huvudet och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, är socialnämnden skyldig att ordna logi. Detta kan innebära att socialnämnden försäkras sig om att den enskilde verkligen blir inhytt någonstans och/eller bistår med kostnaden."*

Medan rätten till bistånd till stadigvarande bostad enligt rättspraxis endast omfattar personer som hör till särskilt utsatta grupper gäller rätten till akut bistånd alla personer som bor eller vistas i en kommun som står utan tak över huvudet och som inte själva kan tillgodose sitt behov. Stadens ställningstagande kring rätten till akut bistånd till tak över huvudet uttrycks genom Tak över huvudet-garantin.

Tak över huvudet-garantin

Tak över huvudet-garantin (TÖG) har funnits i Stockholms stad sedan 1999 och innebär att kommuninvånare i Stockholms stad som lever i akut hemlöshet alltid ska kunna erbjudas tak över huvudet. TÖG utgår ifrån följande:

- TÖG kan förstås som en lokal tillämpning i Stockholms stad för nödprövning av akut bistånd enligt SoL till tak över huvudet utanför kontorstid.
- TÖG ersätter inte sedvanlig nödprövning enligt SoL som görs av respektive stadsdelsnämnd under dagtid.
- Eftersom TÖG till sin utformning är en akut insats i syfte att avvärja nöd kan logi enligt TÖG endast beviljas för en eller maximalt några enstaka nätter i taget. Det är inte möjligt att bevilja mer stadigvarande boendeformer inom ramen för TÖG.

I dokumentet *Tak över huvudet-garantin i Stockholms stad. Stöd för tillämpning*⁵ beskrivs vilka insatser som inom ramen för garantin är tillgängliga för olika grupper av personer som kan befinna sig i akut hemlöshet.

³ Socialtjänstlag (2001:453).

⁴ RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130.

⁵ Socialförvaltningen, dnr: 3.1.1-528/2019.

Beläggning på stadens akutboenden

För vuxna personer över 20 år med missbruks/beroendeproblematik som inte har medföljande barn förverkligas tak över huvudet-garantin oftast på något av stadens akutboenden. Stadsdelsnämnder och socialförvaltningens enhet för hemlösa kan bevilja personer bistånd i form av placering på akutboende utan att det sker inom ramen för TÖG. I december 2020 fanns totalt sex akutboenden varav tre drivs av staden. Två verksamheter får bidrag från staden och ytterligare en verksamhet är upphandlad.

Två akutboenden, Hvilan och BoKlara, tar enbart emot kvinnor. Ytterligare två akutboenden, Aspudden och H-huset, har inga fasta platser reserverade för varken kvinnor eller män utan anpassar utbud efter efterfrågan. De resterande tre akutboendena tar enbart emot män.

Tabell 8:1 Beläggning på stadens akutboenden fördelat på verksamhet åren 2018–2020

Verksamhet	Platsantal	Beläggning 2018 (%)	Beläggning 2019 (%)	Beläggning 2020 (%)

Källa: egenrapporterade uppgifter.

Anledningen till att akutboendena BoKlara och BoCenter redovisar en årsbeläggning som överstiger 100 procent är att de byggt om sina lokaler och därmed har fått ett par extra enkelrum, vilka periodvis har belagts under året med anledning av covid-19.

Covid-19 medförde även att akutboendet H-huset på socialförvaltningens förfrågan i mars månad öppnade upp sju akutboendeplatser i en separat byggnad för att kunna ta emot personer med misstänkt eller konstaterad smitta. Platserna finns på en egen avdelning med separata in- och utgångar. I anslutning till avdelningen finns en mobil enhet med dusch och toalett i syfte att undvika smitta i gemensamma duschutrymmen.

Majoriteten av de särskilda covid-platserna har under året varit avsatta för socialjourens behov av att under jourtid kunna placera personer med misstänkt eller konstaterad smitta, men också stadsdelsnämnders behov har kunnat tillgodoses.

TÖG för personer utan behov av det personalstöd som finns på akutboenden förverkligas oftast på hotell- eller vandrarhemsboenden. I kapitlet *Ekonomiskt bistånd* beskrivs omfattning och utveckling av bistånd till hotell- och vandrarhemsboenden närmare.

Försöks- och träningslägenheter

Insatsen försöks- och träningslägenhet är en resurs avsedd för personer som på grund av olika sociala problem behöver stöd från socialtjänsten för att kunna få, klara och behålla ett eget boende och som på egen hand inte blir godkända som förstahandshyresgäster. Försöks- och träningslägenheter är biståndsinsatser enligt SoL.

Lägenheterna förmedlas av Bostadsförmedlingen i Stockholm AB efter förfrågan från stadsdelsnämnder eller socialförvaltningens boende- och behandlingsenhet. Stadsdelsnämnderna hyr lägenheterna av bostadsbolagen med förstahandskontrakt och hyr i sin tur ut lägenheterna med tidsbegränsade andrahandskontrakt till enskilda i målgruppen.

Covid-19 medförde att akutboendet H-huset öppnade upp sju akutboendeplatser i en separat byggnad för att kunna ta emot personer med misstänkt eller konstaterad smitta.

Syftet med försökslägenhet är att förstahandskontraktet, under förutsättning att boendet har fungerat, ska kunna överlåtas på den boende efter tidigast ett år. Träningslägenhet är i första hand tänkt att vara en förberedelse inför boende i försökslägenhet eller någon annan mer permanent form av boende.

Insatsen Bostad Först innebär ett försökslägenhetskontrakt samt tillgång till en case manager som såväl samordnar som ger stödinsatser. Bostad Först har ingått i socialförvaltningens boende- och behandlingsenhetens ordinarie utbud sedan 2016⁶. Bostad Först riktar sig till personer med svår psykiatrisk problematik och missbruk som långvarigt levt i hemlöshet, och syftar till att ge denna målgrupp möjlighet till förbättrad livskvalitet genom ökad boendestabilitet.

Antalet försöks- och träningslägenheter som Bostadsförmedlingen i Stockholm ska förmedla beslutas i Stockholms stads budget varje år. Målet för 2020 var 500 lägenheter, varav 100 var avsedda som genomgångsbostäder via SHIS för målgruppen barnfamiljer i osäkra boendeförhållanden. Vid årets slut hade 455 lägenheter förmedlats. Av dessa förmedlades 227 stycken som försökslägenheter, 53 som Bostad Först-lägenheter, 128 som träningslägenheter samt 47 stycken via SHIS som genomgångsbostäder för barnfamiljer.

Boendeformen genomgångsbostad för barnfamilj innebär ett tidsbegränsat kontrakt om maximalt fem år. Målgruppen för dessa lägenheter är barnfamiljer som under lång tid levt i osäkra boendeförhållanden och som varit folkbokförda i Stockholms stad två år eller längre. Genomgångsbostad förmedlas av Bostadsförmedlingen efter framställan från SHIS, som ansvarar för administrationen av och stödet kopplat till denna boendeform. Stadsdelsnämnderna remitterar barnfamiljer till genomgångsbostad och ansvarar för uppföljning under boendetiden. De genomgångsbostäder som förmedlas av Bostadsförmedlingen är ett komplement till de genomgångsbostäder som finns i SHIS Bostäders anläggningar. Utöver de 47 genomgångsbostäder som förmedlades av Bostadsförmedlingen fick 156 barnfamiljer under året genomgångsbostad i SHIS anläggningar.

Tabell 8:2 Antal av Bostadsförmedlingen förmedlade försöks- och träningslägenheter, Bostad Först-lägenheter samt genomgångsbostäder via SHIS 2020

Typ av lägenhet	Antal

Källa: Bostadsförmedlingen i Stockholm AB.

I slutet av december år 2020 fanns totalt 1 040 pågående insatser i form av försöks-, tränings- eller jourlägenheter i staden. Av dessa var 362 försökslägenheter, 622 träningslägenheter och 56 var jourlägenheter. Utöver dessa 1 040 insatser pågick 94 insatser i form av Bostad Först.

203

barnfamiljer fick under året genomgångsbostad inom SHIS.

Vid 2020 års slut fanns totalt 94 insatser i form av Bostad Först.

⁶ Bostad Först bedrevs under åren 2010 till juni 2016 som ett metodutvecklingsprojekt mellan socialförvaltningen, Stockholms stadsmision och Svenska Bostäder och övergick i permanent drift i socialförvaltningens regi i juni 2016.

121

lägenheter övergick under 2020 från försöks- till förstahandskontrakt.

I slutet av december 2020 hyrde SHIS ut sammanlagt 2 414 lägenheter inom ramen för sin bostadssociala verksamhet.

Under 2020 övergick 121 lägenheter från försöks- till förstahandskontrakt. Kvinnor utgjorde 37 procent av de personer som fick överta förstahandskontrakt medan män utgjorde 63 procent. Könsfördelningen överensstämmer med andelarna kvinnor respektive män som vid årets slut hade insatsen försökslägenhet.

Stiftelsen Hotellhem i Stockholm

SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs. SHIS tillhandahåller socialtjänsten i Stockholms stad olika boendelösningar med eller utan kompletterande biståndsbedömd stödinsats, vilket möjliggör för socialtjänsten att remittera hushåll som inte uppfyller kriterierna för rätt till bistånd enligt SoL till bostadsanskaffning.

För att få en genomgångsbostad via SHIS krävs en remiss från en stadsdelsnämnd. Grundkraven är att den sökande ska vara folkbokförd i Stockholms stad, vara aktuell inom stadens socialtjänst samt ha uppehållstillstånd.

Målet är att den boende snarast möjligt ska komma vidare till ett mer permanent boende. Boendetiden på SHIS är, oavsett boendeform, maximalt fem år. Det beror på att fem år är den tid som hyresnämnden maximalt kan medge avstående av besittningsskydd⁷. De olika boendeformer som SHIS tillhandahåller är:

- Avtalat boende för ungdom, vuxen och familj
- Boende för personer med erfarenhet av relationsvåld
- Boende med stöd för unga vuxna och vuxna.

I slutet av december 2020 hyrde SHIS ut sammanlagt 2 414 lägenheter i dessa boendeformer. Av dessa hyrdes 457 lägenheter av barnfamiljer, vilket motsvarar 19 procent av alla lägenheter. Den boendeform som efterfrågades mest av stadsdelsnämnderna under året var avtalat boende för ungdom.

Personer som bor hos SHIS räknas inte som att de lever i hemlöshet enligt stadens definition, och ingår därför inte i stadens kartläggningar av antalet personer som lever i hemlöshet.

Socialförvaltningens stadsövergripande verksamheter för personer som lever i hemlöshet

Enheten för hemlösa

Personer som lever i hemlöshet och som inte har haft kontakt med en stadsdelsnämnd under de senaste två åren ska vända sig till socialförvaltningens enhet för hemlösa. Enheten ger stöd i frågor som rör logi och olika former av boendestöd och behandling. Uppdraget är att tillhandahålla olika former av insatser som syftar till ett varaktigt boende och medverka i klientens process ut ur hemlöshet. Enheten för hemlösa är organiserad i sektioner: en mottagningssektion, en försörjningsstödssektion, en sektion för vuxna, en sektion för vård och omsorg samt en administrativ sektion.

I slutet av året 2020 var 682 personer (123 kvinnor och 559 män) aktuella på enheten för hemlösa.

I slutet av 2020 var 682 personer (123 kvinnor och 559 män) aktuella på Enheten för hemlösa.

⁷ Besittningsskydd betyder att den som hyr i andra hand inte utan skäl måste flytta den dag som står i uppsägningen. Den som hyr en lägenhet i andrahand kan få besittningsskydd, alltså rätt att bo kvar i lägenheten, efter två år. Om uthyrningen i andra hand ska pågå längre tid än två år i följd, kan hyresvärden avtala med hyresgästen om avstående av besittningsskydd. Reglerna om andrahandsuthyrning finns i 12 kap. 39-40 §§ jordabalken.

Medborgarkontoret för hemlösa

På Medborgarkontoret för hemlösa kan den som lever i akut hemlöshet träffa handläggare för information och råd och stöd i sociala frågor och i kontakt med andra myndigheter. Medborgarkontoret hjälper till med att länka vidare till ordinarie hjälp-system som exempelvis socialtjänstens myndighetsutövande funktioner, Försäkringskassan eller Migrationsverket.

Medborgarkontoret har under 2020 haft 2 079 kontakter varav 1 734 var fysiska besök och resten telefonmöten eller möten i andra verksamheter. En stor majoritet av Medborgarkontorets kontakter har varit män; kvinnor har endast utgjort en fjärdedel av kontakterna. Socialsekreterarna på Medborgarkontoret upplever att det är svårt att nå kvinnor. Sedan Medborgarkontoret med anledning av covid-19 i första hand börjat ta emot klienter per telefon har det varit en högre andel kvinnor som sökt kontakt. En möjlig tolkning av det är att kvinnor kan uppleva den fysiska miljön i receptionen, vilken Medborgarkontoret delar med Capio Pelarbackens öppenvårdsmottagning för hemlösa samt med Enheten för hemlösa, som otrygg och att de därför i lägre utsträckning väljer att söka sig dit.

Boende- och behandlingsenheten

Boende- och behandlingsenhetens huvuduppdrag är att medverka i brukarens process ur hemlöshet. Enhetens verksamheter vänder sig till kvinnor och män som till följd av hemlöshet, missbruk, psykisk ohälsa eller andra svårigheter behöver stöd från socialtjänsten. Stödet som enheten erbjuder utgår från beställarens uppdrag och består av boende- och behandlingsinsatser som baseras på evidensbaserade metoder. Insatserna är individuellt anpassade efter den enskildes målsättningar och behov och syftar till att möjliggöra för brukaren att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt utifrån sina egna förutsättningar.

Boende- och behandlingsenheten tillhandahåller totalt 643 platser fördelade på följande boendeformer:

- Akut- och planeringsboenden
- Stödboenden med och utan drogtolerans
- Omvårdnadsboenden
- Vård- och omsorgsboende.

I slutet av året var 610 av 643 platser belagda, vilket motsvarar en beläggningsgrad om nära 95 procent. Under år 2020 som helhet var beläggningsgraden 99 procent.

Boende- och behandlingsenheten har en placeringssamordnare som kan medverka vid utskrivning från slutenvård, såväl psykiatrisk, somatisk som beroendevård. Funktionen utnyttjas av samtliga stadsdelsförvaltningar och enheten för hemlösa och uppdrag kommer från såväl missbruksenheter som äldreomsorg och socialpsykiatri. Placerings-samordnaren har under året varit involverad i närmare 130 individuella ärenden varav ett fyrtiotal inom ramen för lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvård (LUS).

Äldre personer som lever i hemlöshet

Sedan maj månad år 2018 har satsningar riktade till äldre personer som lever i hemlöshet pågått inom olika enheter på socialförvaltningen. Boende- och behandlingsenheten har dels ställt om ett stödboende till ett seniorboende med 18 platser för personer över 55 år, dels tillhandahållit subventionerade drogfria utredningsplatser för äldre personer. Under 2020 har de subventionerade drogfria akutboendeplatserna för äldre i hemlöshet varit belagda ungefär hundra dygn. Det är en stor minskning jämfört med 2019 då 424 dygn var belagda. Att efterfrågan av platser har minskat jämfört med föregående år tros bero på att fler personer i målgruppen fått mer stadigvarande boendelösningar.

Socialjouren har en uppsökande funktion kallad äldrelots, vilken under 2020 har arbetat aktivt med 34 äldre personer i hemlöshet över 65 år. Av dessa personer var 27 män och sju kvinnor. Totalt 30 personer har kunnat länkas vidare till socialtjänsten på en stads-

Under 2020 var boende- och behandlingsenhetens beläggningsgrad 99 procent.

Den uppsökande funktionen som äldrelots har under 2020 arbetat aktivt med 34 äldre personer i hemlöshet i Stockholms stad.

Under 2020 fick 21 personer överta förstahandskontrakten från SHIS på sina seniorlägenheter inom Micasa.

I Stockholms stad påverkades 23 barn av en verkställd avhysning, vilket motsvarar fem procent av alla barn som berörts av en verkställd avhysning i hela landet.

delsnämnd. Äldrelotsen har kommit i kontakt med personerna bland annat genom de ordinarie uppsökarna, Medborgarkontoret för hemlösa, Catio Pelarbacken men också via olika frivilligorganisationer. Det vanligaste stödet från äldrelotsen är stöd i att kontakta stadsdel, formulera ansökan, kontakta sjukvård, informera om socialtjänst, pensionsmyndighet och bostadssökande.

De personer som äldrelotsen har arbetat aktivt med har i högre utsträckning psykisk och fysisk ohälsa än missbruksproblematik, även om det i en del ärenden kan finnas en historik som inkluderar missbruks- och beroendeproblematik. Antalet ärenden har minskat i jämförelse med 2019. En anledning till minskningen kan vara att äldrelotsen, med anledning av covid-19, inte har kunnat genomföra uppsökande arbete i samma omfattning som under år 2019.

Enheten för hemlösa har en socialsekreterare som arbetar särskilt med myndighetsutövning på fältet, ofta med tillhörighetsutredningar. Under 2020 har socialsekreteraren varit i kontakt med 37 personer över 65 år.

Seniorlägenheter inom Micasa

I juni 2018 fick Micasa i uppdrag att, i samarbete med SHIS, hyra ut 25 lägenheter årligen för målgruppen äldre personer i hemlöshet som har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av till exempel låg pension och skulder och som har bött den maximala boendetiden om fem år inom SHIS. Under 2020 flyttade 19 personer in i en sådan seniorlägenhet, varav 13 män och sex kvinnor. Under 2020 fick också 21 personer som tidigare fått lägenheter överta förstahandskontrakten på sin lägenhet. Av dem var 17 män och 4 var kvinnor. De personer som fått förstahandskontakt på sina seniorlägenheter har fått ett eget permanent boende och ingår inte längre i SHIS statistik.

Vräkningsförebyggande arbete

Personer som en gång blivit vräkta har som regel svårt att återinträda på bostadsmarknaden. Av den anledningen är det angeläget att i möjligaste mån förebygga och förhindra vräkningar.

Flertalet stadsdelsnämnder bedriver ett aktivt och strukturerat vräkningsförebyggande arbete och har avsatt särskilda resurser för detta. Barnfamiljer är en prioriterad målgrupp i samtliga stadsdelsnämnders vräkningsförebyggande arbete.

Kronofogdemyndigheten rapporterade in 387 registrerade ansökningar om vräkning för personer med tillhörighet i Stockholms stad år 2020, varav 179 (46 procent) verkställdes. Det var en minskning av antalet verkställda vräkningar med 36 stycken jämfört med 2019 då 215 avhysningar verkställdes.

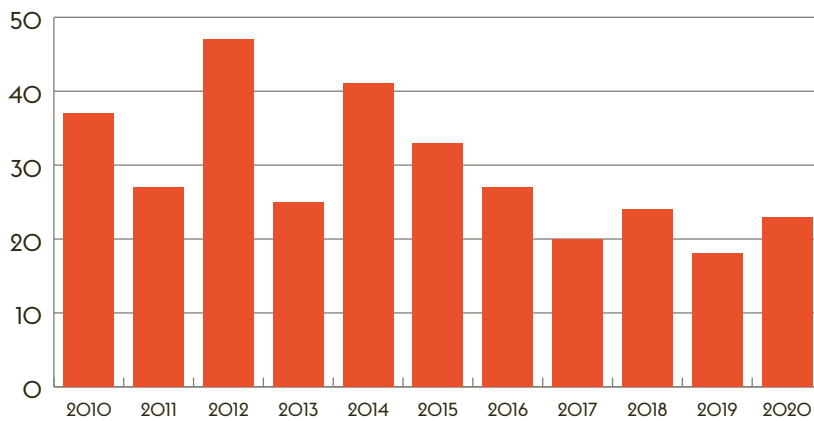
Motsvarande siffror för hela landet var 5 598 registrerade ansökningar och 2 106 (38 procent) verkställda avhysningar. Det innebär att personer med tillhörighet i Stockholms stad stod för åtta procent av Sveriges samtliga verkställda avhysningar under året.

Avhysningar där barn är berörda i Stockholms stad

Sedan 2008 tar Kronofogdemyndigheten fram statistik över antalet verkställda avhysningar där barn berörs. Med berörd avses att barnet bor stadigvarande, bor växelvis eller har umgänge med en vräkt förälder eller vräkta föräldrar mer än 30 dagar per år. Också barn till föräldrar som är inneboende eller andrahandshyresgäster som blir avhysta räknas som berörda.

I hela landet påverkades totalt 449 barn (251 vräkningar) av en verkställd avhysning 2020. I Stockholms stad påverkades 23 barn (15 vräkningar) av en verkställd avhysning, vilket motsvarar fem procent av alla barn som berörts av en verkställd avhysning i hela landet. Stadens andel av vräkningar som berörde barn har ökat något sedan 2019, då Stockholms stad stod för fyra procent (18 barn och nio vräkningar) av avhysningarna som berörde barn i förhållande till hela landet.

Figur 8:2 Antal barn i verkställda beslut om avhysning i Stockholms stad 2010–2020

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Under 2019 trädde ny skärpt lagstiftning om oriktiga hyresförhållanden i kraft.⁸ Lagen tillkom genom regeringens proposition 2018/19:107 "Åtgärder mot handel med hyreskontrakt". Syftet med ändringarna uppges i propositionen vara att få en bättre fungerande hyresbostadsmarknad genom åtgärder mot svarthandel med hyreskontrakt och annan missbruk av hyresrätter. Stadens bostadsbolag har under flera år arbetat systematiskt med att identifiera oriktiga hyresförhållanden, avsluta hyresavtal där hyresgästen förverkat sin hyresrätt och ställa berörda lägenheter till förfogande för sökande i bostadskön.

Barnfamiljer som bor otillåtet i andra hand berörs när förstahandshyresgästen blir vräkt. Stadens inriktning är att en barnfamilj som hamnar utan bostad till följd av otillåten andrahandsuthyrning ska följas upp på samma sätt som familjer som blir vräkt från ett förstahandskontrakt. En förutsättning för att detta stöd ska kunna ges är dock att socialtjänsten får kännedom om den aktuella familjen. Då bostadsbolagen saknar avtal med personer som hyr olovligt i andra hand är de enligt Dataskyddsförordningen (GDPR, The General Data Protection Regulation) förhindrade att dela den informationen med socialtjänsten. I de fall bostadsbolagen känner till att det är en barnfamilj som hyr olovligt kan de dock bryta sekretessen om de gör en orosanmälan gällande barnet/barnen. Under året har socialförvaltningen genomfört kunskapshöjande insatser riktade till bostadsbolagen i syfte att öka deras benägenhet att använda sig av orosanmälan för att kommunicera kännedom om barnfamiljer som riskerar att hamna utan bostad till följd av otillåten andrahandsuthyrning.

EU-medborgare som lever i social eller ekonomisk utsatthet

Begreppet avser utländska EU-medborgare och tredjelandsmedborgare med permanent uppehållstillstånd i annat EU-land, som lever i fattigdom, hemlöshet och/eller arbetslöshet i Stockholm och inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt. Då de inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt är de endast berättigade akut bistånd som syftar till att avvärja nödsituationer. Målgruppen omfattas inte av stadens program för att motverka hemlöshet.

EU-teamet

Socialförvaltningens EU-team är en grupp uppsökande socialsekreterare med särskild språkkompetens som har lång erfarenhet av att arbeta med personer som lever i hemlöshetssituationer.

⁸ SFS 2019:523 Lag om ändring i jordabalken.

EU-teamet har under året arbetat med att inventera aktiva bo- och sovplatser i staden. Vid årets slut kände EU-teamet till ett femtiotal boplatser med cirka 550 boende. När EU-teamet besöker en boplatser ger de information till de boende om rättigheter och skyldigheter, vilket stöd som finns att få samt försöker fånga upp eventuella personer som befinner sig i en extra utsatt situation. Under våren och hösten fokuserade teamet på att nå ut med information om covid-19, hur man skyddar sig själv och andra samt vilket stöd som finns att få. Parallellt med denna informationssatsning fortlöpte arbetet med länkning i individuella ärenden.

Under 2020 har EU-teamet arbetat i sammanlagt 130 ärenden. Medelåldern bland de personer som teamet arbetar med är 36 år, 27 personer var under 18 år. Cirka 68 procent av personerna är rumänska medborgare och 13 procent är polska medborgare. Den vanligaste typen av ärenden innebär att teamet träffar en person som är i behov av utökad stöd. Det kan till exempel innebära att teamet länkar till stadsdelsnämnd, socialjour, sjukvård eller mödravård.

EU-teamet har under året kommit i kontakt med 27 minderåriga EU-medborgare, varav 10 flickor och 17 pojkar. 15 av dessa personer är 16 år, åtta är 15 år och fyra är mellan 13–17 år. Samtliga har rumänskt medborgarskap. EU-teamet gör skriftliga orosanmälningar gällande alla minderåriga som de uppmärksammar i en utsatt situation. Under dagtid görs orosanmälningarna till den stadsdelsnämnd inom vars geografiska område en minderårig har påträffats.

Under året har socialsekreterare på socialjouren följt upp de orosanmälningar som gjorts av EU-teamet. Syftet har varit att erbjuda stöd och rådgivning till stadsdelsnämnderna i hur ärenden kan handläggas. Ett arbetssätt som varit framgångsrikt är då EU-teamet fått återkoppling från handläggande stadsdelsnämnd om vad som hänt i ärendet, så att EU-teamet har kunnat följa upp och vid behov göra en ny orosanmälan om en minderårig på nytt vistas i olämpliga miljöer.

Idéburet offentligt partnerskap kring stöd till målgruppen

Sedan 1 maj 2017 ingår socialnämnden i ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) med fem frivilliga organisationer som tillhandahåller stöd för målgruppen i form av natthärbärgen och dagverksamheter.

Inskrivning till nattverksamheterna sker genom ett gemensamt kösystem. Inom ramen för partnerskapets nattverksamheter har det fram till juli 2020 funnits 115 platser. Från och med juli minskade platserna till 94 stycken med anledning av att en av partnerskapets aktörer flyttade till en mindre lokal. Det totala antalet platser som kunnat nyttjas under perioden har även påverkats av covid-19 och de åtgärder som vidtagits för att minska risken för smittspridning. Samtliga tre nattverksamheter har haft skärpta rutiner för att skydda både gäster och personal utifrån Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Under hela perioden har 20 platser varit avsatta specifikt för kvinnor.

Under perioden januari till och med oktober 2020 genomfördes sammanlagt 12 448 övernattningar inom nattverksamheten, varav cirka 32 procent avsåg kvinnor. Den genomsnittliga belägningsgraden har under perioden varit 75 procent. Jämfört med motsvarande period år 2019 har antalet övernattningar minskat med cirka 23 procent. Efterfrågan på platser i nattverksamheten har varit betydligt lägre än motsvarande period 2019 under maj till och med september, troligen på grund av covid-19.

De vanligaste nationaliteterna bland besökarna var personer från Rumänien (cirka 39 procent) och Polen (cirka 11 procent). Andelen kvinnor som vänder sig till nattverksamheterna har minskat från cirka 36 procent till cirka 32 procent jämfört med motsvarande period år 2019.

Inom ramen för partnerskapet bedrivs fem dagverksamheter i syfte att ge humanitärt stöd och tillgodose basala behov, samt minska utsatthet och motverka utanförskap. Dagverksamheterna erbjuder enklare måltider, möjlighet till hygienskötsel, socialt umgänge, samt viss rådgivning och socialt stöd. Dagverksamheterna har under perioden januari till och med oktober 2020 haft sammanlagt 32 117 besök, varav cirka 19 procent var kvinnor. De vanligaste nationaliteterna bland besökarna var personer från Rumänien (cirka 26 procent) och Polen (cirka 13 procent).

Det finns inga uppgifter kring könsfördelning i gruppen EU- och tredjelandsmedborgare som vistas i staden. Det är därför svårt att dra några slutsatser om fördelningen av nyttjade insatser mellan könen. EU-teamets uppfattning är att en anledning till skillnaden i dagverksamheterna kan vara att kvinnor i högre grad än män under dagtid uppehåller sig i gatumiljöerna.

Effekter av covid-19

Hemlöshet är ett mångdimensionellt problem. Faktorer som läget på bostads- och arbetsmarknaden och ekonomisk konjunktur tillhör den så kallade strukturella dimensionen. Individer och grupper som före covid-19-pandemin hade en svag ställning på arbetsmarknaden kommer enligt bedömningar att drabbas allra hårdast av de långsiktiga effekter på den ekonomiska konjunkturen som pandemin riskerar att medföra. Det är fortfarande för tidigt att avgöra vad dessa eventuella långsiktiga effekter på den ekonomiska konjunkturen kommer att medföra för ekonomiskt utsatta gruppers förmåga att själva tillgodose sina behov av boende. I analysen av resultat för året 2020 kan dock flera konkreta effekter för stadens insatser till personer som lever i hemlöshet konstateras. Resultaten varierar från faktiskt tillskapade nya boendeformer till insikter om den fysiska miljöns betydelse för skillnader i hur kvinnor respektive män nyttjar stadens insatser till personer som lever i hemlöshet. I följande text redovisas resultaten i punktform.

- Covid-19 medförde att akutboendet H-huset på socialförvaltningens förfrågan i mars månad öppnade upp sju akutboendeplatser i en separat byggnad för att kunna ta emot personer med misstänkt eller konstaterad smitta.
- Medborgarkontoret för hemlösa noterade en ökad andel kontakter med kvinnor i samband med att covid-19 medförde att fler möten fick genomföras per telefon. Detta antas bero på att den fysiska miljö som Medborgarkontoret är lokaliserat inom kan upplevas som otrygg av kvinnor.
- Funktionen äldrelots har med anledning av covid-19 inte kunnat utföra uppsökande arbete i samma utsträckning som tidigare, vilket lett till att funktionen kommit i kontakt med färre äldre personer som lever i hemlöshet jämfört med perioden innan pandemin.
- Antalet nattlogiplatser som kunnat erbjudas EU- och tredjelandsmedborgare som lever i social och ekonomisk utsatthet i staden har påverkats negativt av de åtgärder som vidtagits för att minska risken för smittspridning. Det har också funnits en minskad efterfrågan från målgruppen, vilket eventuellt kan bero på rädsla för smittspridning.

Socialpsykiatri

En person har, enligt nationell psykiatrisamordning, en psykisk funktionsnedsättning om ”han eller hon har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter inom viktiga livsområden och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning”.

Inom socialpsykiatrin kan personer mellan 20 till 64 år med psykisk funktionsnedsättning få stöd med att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. I socialnämndens ansvar för målgruppen ingår att medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Den vanligaste insatsen är boendestöd följt av sysselsättning. Nämnderna samverkar med psykiatrin för att på bästa sätt tillgodose den enskildes behov av stöd och insatser. Majoriteten av personerna som är aktuella inom socialpsykiatrin får stöd enligt socialtjänstlagen.

Det finns även en mindre grupp som får stöd enligt *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* (LSS). Dessa tillhör som regel personkrets tre, vilket innebär att de har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar¹ som uppenbart inte beror på normalt åldrande, är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed har ett omfattande behov av stöd eller service.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen för socialpsykiatrin inom Stockholms stad består av personer som är i åldern 20 till 64 år och har en psykisk funktionsnedsättning. När en brukare fyller 65 år övergår ansvaret för utredning och beviljande av insatser till äldreförvaltningen. Därför är redovisningen i kapitlet avgränsad till personer som är i åldern 20 till och med 64 år.

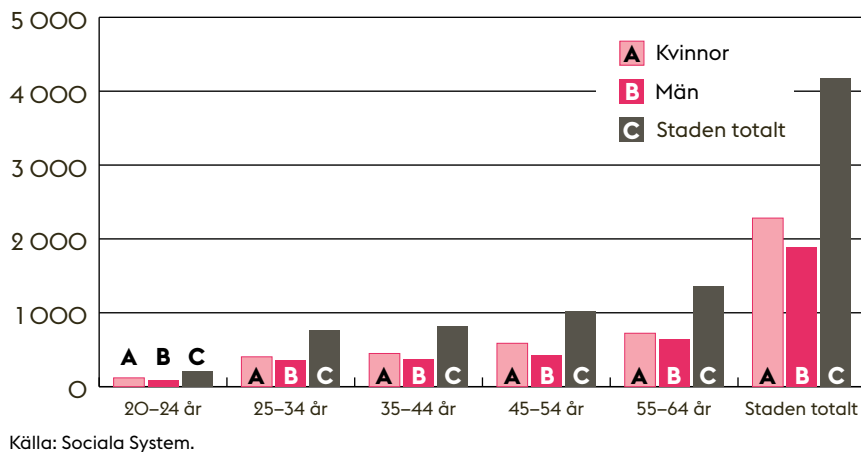
Under 2020 hade 4 176 personer mellan 20 till 64 år med psykisk funktionsnedsättning någon form av socialpsykiatrisk insats. De som erhöll en socialpsykiatrisk insats utgör 0,7 procent av befolkningen mellan 20 och 64 år i Stockholms stad.

Flest aktuella personer inom socialpsykiatrin under 2020 hade stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Hägersten-Älvsjö. I förhållande till befolkningens mängd inom respektive stadsdelsnämnd hade Rinkeby-Kista och Skärholmen flest aktuella personer inom socialpsykiatrin.

¹ Med andra avses funktionsnedsättningar som inte omfattas av personkrets ett eller två, det vill säga utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd eller förvärvade hjärnskador.

Figur 9:1 Antal personer mellan 20–64 år med insats inom socialpsykiatri, uppdelat på åldersgrupp och kön. 2020

Målet med de insatser socialtjänsten tillhandahåller är att stärka individens egenmakt och självständighet.

När en person som har en socialpsykiatrisk insats fyller 65 år förs handläggningen över till äldreomsorgen. Då många personer med långvariga psykiska funktionsnedsättningar är i det äldre åldersspannet behöver äldreomsorgen i Stockholms stad säkerställa att det finns rätt kompetens och kunskap om psykiatriska diagnoser samt att det finns tillgängliga insatser för målgruppen som motsvarar behoven.

Effekter av covid-19

För socialpsykiatri och dess verksamheter och målgrupp finns det anledning att lyfta vissa särskilda konsekvenser av rådande pandemi som bröt ut under 2020. Personer med schizofreni och schizofreniliknande tillstånd får oftare kroppsliga sjukdomar än andra personer, till exempel hjärt-kärlsjukdomar och diabetes och olika luftvägssjukdomar. Det beror troligen på en kombination av ohälsosam livsstil och biverkningar av vissa antipsykotiska läkemedel. Det innebär att dessa personer utgör en riskgrupp för covid-19. Det finns även forskning som visar på att personer med allvarlig psykisk sjukdom löper kraftigt ökad risk för att avlida i covid-19.²

Personer med schizofreni och schizofreniliknande tillstånd har även ofta svårt att själva söka somatisk vård samt att upprätthålla nödvändiga kontakter med vården. Vidare leder upprepade psykosgenombrott ofta till kognitiva funktionsnedsättningar, vilket innebär att det kan vara svårt för vissa personer inom målgruppen att förstå hur Folkhälsomyndighetens rekommendationer om exempelvis social distansering och handhygien ska tolkas och tillämpas.

För att hindra smittspridning och skydda utsatta grupper har flera av socialpsykiatrins verksamheter behövt göra förändringar och anpassningar. Under 2020 gavs förvaltningscheferna på stadsdelsnämnderna mandat att vid behov införa besöksstopp på särskilda boenden inom socialpsykiatri för att förhindra att smitta spreds bland de boende. I vissa perioder under 2020 har en del av stadens sysselsättningsverksamheter behövt stänga helt eller till exempel utföras utomhus med social distansering. Nätverken inom stadens socialpsykiatri har under året vittnat om att flertal personer med insatser inom socialpsykiatri varit oroliga för smitta, och därför avstått att delta i sina sysselsättningsverksamheter. Det har även förekommit att personer tackat nej till boendestöd av rädsla för att bli smittade av covid-19 eller att boendestödet utförts via telefonmöten eller andra digitala mötesverktyg.

² *Death Associated With Coronavirus (covid-19) Infection in Individuals With Severe Mental Disorders in Sweden During the Early Months of the Outbreak – An Exploratory Cross-Sectional Analysis of a Population-Based Register Study* (2021). Martin Maripuu, Marie Bendix, Louise Öhlund, Micael Widerström, Ursula Werneke.

I dialog med beställarchefsnätverken inom socialpsykiatrin har det även framkommit svårigheter i samverkan med psykiatrin, där bland annat SIP-möten har uteblivit med anledning av att digitala mötesverktyg inte funnits på plats eller inte bedömts säkra nog att använda i möten tillsammans med externa samverkansaktörer och enskilda individer. Stadsdelsnämnderna lyfter även att det finns handläggare i organisationerna som är i riskgrupper för covid-19, vilket bör tas i beaktande utifrån en arbetsmiljöaspekt. Det är därför av stor vikt att staden ser över möjligheterna framöver att tillhandahålla tillräckligt säkra digitala verktyg för att samverkan med externa aktörer ska kunna fortlöpa.

Även chefsnätverket för personligt ombud i staden har lyft att verksamheterna blivit påverkade av rådande pandemi. Flera områdeskontor och stadsdelsnämnder informerar om ett högt inflöde av nya ärenden där de kunnat se en direkt koppling till pandemin. De personer som har sökt sig till personligt ombud har även en mer komplex problematik, vilket kan ha att göra med att samverkan med externa aktörer inte fungerar optimalt på grund av att fysiska möten inte sker i lika stor utsträckning som tidigare.

I nuläget är det svårt att bedöma vilka långsiktiga konsekvenser pågående pandemi har fått för socialpsykiatrins verksamheter och målgrupp. Det finns också risk för eftersläpande effekter som kan komma att uppdagas framöver. Det är dock inte helt omöjligt att dra slutsatsen att om personer systematiskt tackar nej till insatser som sysselsättning och boendestöd uppstår risker i form av försämrat mående och därmed ytterligare och/eller allvarigare funktionsnedsättningar. Sysselsättning och boendestöd är två insatser som många gånger ges till personer i eget boende. Det innebär att de utgör en viktig förutsättning för att personer ska ges möjlighet till sociala sammanhang och vardagliga aktiviteter. Det finns en risk att personer tenderar att isolera sig av rädsla för att bli smittade. När boendestödet inte utförs enligt plan finns det även risk för bland annat hyresskulder och sanitära missförhållanden i hemmet. Vidare är det viktigt att bevaka frågan om extern samverkan under rådande omständigheter. När socialtjänsten inte samverkar med exempelvis psykiatrin finns det risker att enskilda individer inte får det samordnade stöd de har rätt till och riskerar därmed att stå utan rätt insatser.

Utöver detta är det av stor vikt att socialpsykiatrins målgrupp inkluderas i det arbete staden gör inom funktionshinderområdet, särskilt inom de olika boendeformerna. Riktlinjer och styrdokument som tas fram i syfte att skydda riskgrupper och begränsa smittspridning bör även inrymma socialpsykiatrins målgrupp.

Kartläggning av socialpsykiatrins målgrupp 2020

Bakgrund, genomförande och målgrupp

Under våren 2020 gjordes en kartläggning av socialpsykiatrins målgrupp i Stockholms stad. Huvudsyftet med kartläggningen av personer med psykisk funktionsnedsättning inom socialpsykiatrin i Stockholms stad var att kunna ge ett kunskapsunderlag för hur stöd och insatser till målgruppen ska kunna utvecklas och förbättras. God kunskap om både målgruppens storlek och behov av insatser är också central för att införa insatser som visar sig ha god effekt och bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Enligt 5 kap. 8 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, har socialnämnden ansvar för att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med psykiska funktionshinder samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på dessa områden.

Frågematerialet i kartläggningen utgick från Socialstyrelsens underlag som finns i materialet *Att inventera behov – inventering av gruppen personer med psykisk funktionsnedsättning (2012)*. Kartläggningen genomfördes genom att handläggare registrerade avidentifierade uppgifter om sina aktuella ärenden i en digital enkät. En enkät besvarades per ärende. Totalt registrerades 3 354 svar, vilket motsvarar cirka 84 procent av de aktuella ärendena inom socialpsykiatrin. För att analysera resultaten tillsattes en arbetsgrupp med två biträdande enhetschefer och tre handläggare samt ansvarig utredare för socialpsykiatrins verksamhetsområde på socialförvaltningen.

Tabell 9:6 Redovisning av resultat avseende fråga ”Vilken försörjning har personen haft? Ange huvudsaklig försörjning”. (Procent) Redovisat per typ av försörjning och stadsdelsnämnd

Nämnd	Lön av arbete (inkl lönebidrag)	Sjuk- eller aktivitetsersättning (före detta förtidspension)	Sjukpenning	Försörjningsstöd/ ekonomiskt bistånd från socialtjänsten	Försörjning genom anhörig/närstående eller eget kapital
Rinkeby-Kista	6	49	13	30	5
Spånga-Tensta	8	44	11	31	3
Hässelby-Vällingby	12	52	14	26	2
Bromma	14	51	11	22	4
Norrmalm	18	60	17	17	3
Kungsholmen	16	64	15	9	5
Östermalm	11	55	16	13	7
Södermalm	13	60	16	13	2
Enskede-Årsta-Vantör	14	50	18	20	3
Farsta	9	55	15	22	2
Skarpnäck	10	54	14	25	3
Älvsjö	17	43	22	33	4
Hägersten-Liljeholmen	17	56	18	14	6
Skärholmen	14	37	11	38	5
Enheten för hemlösa	4	50	5	44	2

Källa: Kartläggning inom socialpsykiatri 2020, dnr 3.1.1-134/2020.

Anhörigstöd

Stöd till anhöriga kan utformas på olika sätt. Ett sätt är att anhöriga beviljas bistånd som avlastning i syfte att förebygga ohälsa. Det kallas för direkt stöd och kan exempelvis innebära hemtjänst i form av städning eller tvätt. Under 2020 har inga beslut om direkt biståndsbedömt anhörigstöd registrerats i Paraplysystemet.

I kartläggningen ställdes frågor om anhörigstöd och huruvida det förekommer inom vissa livsområden. Genomgående för svaren avseende anhörigstöd är att en stor del svarat *ej känt*. I diskussion med arbetsgruppen som analyserat materialet framkommer olika förklaringar till detta. En förklaring till att det inte är känt huruvida personen får stöd från anhöriga kan ha att göra med att personen inte vill berätta om eventuellt anhörigstöd av rädsla för att det ska påverka insatsen. Det framförs också att det i vissa fall kan vara svårt att få en inblick i huruvida anhörigstöd förekommer, då den enskilde ibland motsätter sig att lämna samtycke till att sekretessen efterges i kontakt med anhöriga. En annan aspekt är att den enskilde och handläggaren kan ha olika uppfattning om vad som räknas som anhörigstöd. Det kan också handla om att det i ärenden som varit aktuella under en längre tid är svårt att veta om och hur det finns anhöriga som stöttar, då detta inte är något som fokuseras på vid uppföljning av insatsen.

Samsjuklighet mellan psykisk sjukdom och missbruk/beroende

I enkäten fick handläggarna skatta frågor avseende personers hälsotillstånd. I skattningarna som rörde *alkoholproblem* och *narkotikaproblem* skattades elva respektive nio procent ha problem med detta. Alkoholproblem uppges vara ungefär lika vanligt förekommande i alla åldersgrupperna. Vad gäller problem med narkotika var det något vanligare i åldersgruppen 25–44 år. Resultatet redovisas i tabell 9:7 och 9:8.

I förhållande till nationell statistik från Socialstyrelsen är andelen med alkohol- och narkotikaproblem i målgruppen som ingick i kartläggningen låg. Enligt Socialstyrelsen har 30 till 50 procent av de personer som vårdas för missbruk även en samtidig psykisk sjukdom. I jämförelse med befolkningen i övrigt är missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa. Bland de personer som är aktuella inom vården på grund av psykisk ohälsa har omkring 20 till 30 procent ett samtidigt missbruk och beroende.⁵

Enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer för schizofreni och schizofreniliknande tillstånd har närmare hälften av alla med schizofreni ett långvarigt substansberoende. Missbruket försvårar diagnostik och behandling, och de som har ett samtidigt substansmissbruk har ofta allvarigare psykiska symtom. Kombinationen psykisk sjukdom och substansberoende ger ökad risk för ensamhet, hemlöshet, följsjukdomar, dålig följsamhet till medicinsk behandling, ökad familjebörda, upprepade återfall i både psykisk sjukdom och missbruk.⁶

En förklaring till att resultaten i kartläggningen avseende denna fråga kan vara att personer som är i ett aktivt missbruk i stor utsträckning handläggs på stadsdelsnämndernas enheter för vuxen/missbruk. Kartläggningen omfattar enbart ärenden aktuella inom socialpsykiatri. Det är troligt att ärendena aktualiseras inom socialpsykiatri först när nykter- och/eller drogfrihet har uppnåtts för stöd i den psykiska funktionsnedsättningen som kan vara bestående i större utsträckning.

Utskrivning från slutet hälso- och sjukvård

Den 1 januari 2018 trädde lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård i kraft. Syftet med lagen är att främja en god vård och en socialtjänst av god kvalitet för enskilda i alla åldrar som efter utskrivning från slutenvården behöver insatser från socialtjänsten, den kommunala hälso- och sjukvården och/eller den regionfinansierade öppenvården. I detta syfte ska lagen särskilt främja att en individ med behov av insatser skrivs ut från den slutna vården så snart som möjligt efter det att den behandlande läkaren bedömt att den enskilde är utskrivningsklar. Lagen ställer höga krav på samverkan, förändrade arbetssätt hos berörda aktörer och samordning av gemensamma insatser kring den enskilde.

Målsättningen med lagen är att den enskilde ska ha en trygg och säker utskrivningsprocess och bidra till att den enskilde inte behöver tillbringa mer tid i den slutna vården än nödvändigt. Den enskildes delaktighet och självbestämmande samt en fungerande samverkan mellan verksamheter och huvudmän är en förutsättning.

Kommunalt betalningsansvar pausat under 2020

I enlighet med lagen finns ett kommunalt betalningsansvar kopplat till utskrivningsprocessen⁷ och ett antal villkor för att betalningsansvaret ska gälla: att inskrivningsmeddelandet har skickats i rätt tid, att den regionfinansierade öppenvården har utsett en fast vårdkontakt, att berörda parter är informerade om att den enskilde är utskrivningsklar och att den regionfinansierade öppenvården har kallat till SIP (om behov finns). Utifrån rådande pandemi har det uppstått hög belastning och behov av omställning inom stora delar av i vården och därmed är det kommunala betalningsansvaret pausat på obestämd tid.

⁵ Socialstyrelsen (2019), *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende – Stöd för styrning och ledning*, Art.nr. 2019-1-16, s.56.

⁶ Ibid, s. 14.

⁷ Antalet frist dagar, alltså dagar från utskrivningsklar fram till att kommunens betalningsansvar inträder, regleras i en regional överenskommelse. Från och med januari 2020 gäller 5 kalenderdagar för den psykiatriska slutenvården och 2 kalenderdagar för den somatiska slutenvården.

Nytt IT-system för utskrivningsklara patienter

För att alla individer ska erbjudas en likvärdig utskrivningsprocess har staden valt att ansluta sig till nytt IT-system, Lifecare SP, för utskrivning från slutet hälso- och sjukvård. Under hösten 2020 godtog förvaltningen *Regional överenskommelse om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård HSN 2019-1416*⁸ som är en överenskommelse mellan Region Stockholm och kommunerna i Stockholms län gällande införandet av Lifecare SP.

Lifecare SP är ett informationsöverföringssystem mellan sjukvården och kommunen som ska bidra till en trygg och säker utskrivningsprocess samtidigt som den manuella hanteringen ska minska för medarbetarna. Systemet är tänkt att fungera mer användarvänligt och ge bättre uppföljningsmöjligheter för att partnererna ska kunna identifiera utvecklingsområden. Lifecare SP kommer också att införas i verksamheter som idag inte har något IT-stöd, till exempel psykiatrin. Systemet ersätter det befintliga systemet WebCare.

Den initiala planeringen var att införa det nya systemet etappvis under 2021, men införandet har senarelagts på grund av rådande pandemi. Den preliminära planen är att den första etappen inleds med en pilot inom den somatiska vården, följt av ett breddinförande. Direkt därefter följer en pilot och ett breddinförande inom psykiatrin. Anledningen till det etappvisa införandet är att begränsa antalet användare för att kunna avhjälpa problem innan alltför många användare omfattas och för att kunna säkerställa möjligheten att ge bra användarsupport under införandeperioden.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Sysselsättning

Under 2020 hade 1 090 personer någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatrin, vilket är nästan 26 procent av målgruppen. Motsvarande siffra för 2018 var 1 188 personer. Det ser således ut som att antal deltagare i sysselsättning minskat från 2019 till 2020. Det kan också finnas anledning att tolka dessa siffror med hänsyn till pågående pandemi. Flera sysselsättningsverksamheter har behövt anpassa sina verksamheter för att minska smittspridning. Deltagarna på sysselsättning kan också ha valt att pausa eller avsluta sina insatser av rädsla för att bli smittade och insjukna i covid-19.

Sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning har varit och är ett fortsatt prioriterat område i budgeten för Stockholms stad.

Biståndsbedömd sysselsättning

I juli 2019 infördes ett nytt ersättningsystem för sysselsättning inom socialpsykiatrin. Staden frångick då bedömningen av pass på sysselsättning, och ersatte dessa med tre olika tidsintervaller. Tidsintervallernas syfte var att öka flexibiliteten för deltagarna och på så sätt ge dem större utrymme att själva bestämma hur mycket de vill delta i sin sysselsättningsverksamhet.

Tidsintervallerna är uppdelade enligt följande: 1–12 timmar per vecka, 10–24 timmar per vecka samt 22–40 per vecka. Biståndshandläggaren beslutar om ett tidsintervall efter behovsprövning och utredning, vilket ger den enskilde rätten att delta så mycket eller så lite hen vill inom det beslutade tidsintervallet. Ersättningen utgår med en fast månadskostnad och påverkas inte av hur mycket den enskilde deltar i sin sysselsättning. Om den enskilde önskar utöka sitt deltagande på sysselsättning utöver beslutat tidsintervall krävs en ny ansökan och tillhörande biståndsbedömning.

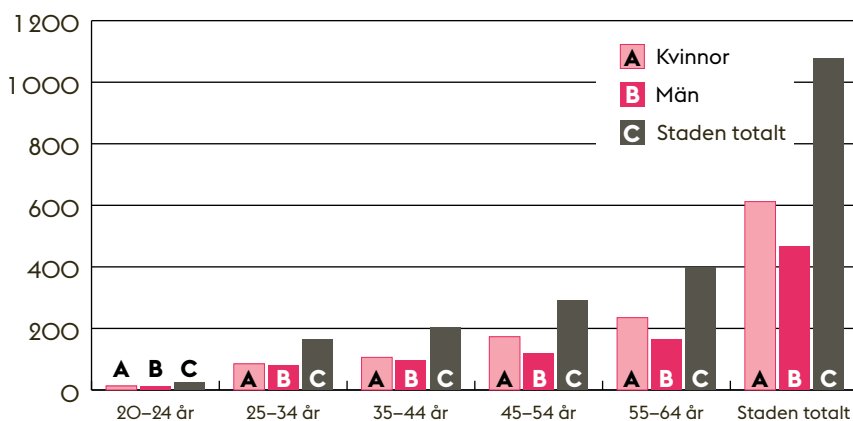
Under 2020 hade 1 090 personer någon form av biståndsbedömd sysselsättning inom socialpsykiatrin.

⁸ Tjänsteutlåtande, Dnr:1.7.1-547/2020.

I samband med förändringen av ersättningssystemet upphörde utförarna att rapportera frånvaro för deltagarna, och rapporterar istället närvaro. Detta för att kunna följa hur mycket varje person deltar på sin sysselsättningsverksamhet. Då ersättningssystemet fortfarande är relativt nytt och utförarna behöver tid på sig att implementera rutiner för närvarorapporteringen, innebär det att närvarorapporteringen ännu inte skett för samtliga av stadens deltagare i sysselsättning. Implementering av närvarorapportering har fortsatt under 2020 och pågår fortfarande.

Av de som hade biståndsbedömd sysselsättning under 2020 var 57 procent kvinnor och 43 procent män. Majoriteten av deltagarna på sysselsättning är mellan 55 och 64 år, vilket redovisas i figur 9:2. Att majoriteten av deltagarna på sysselsättning är mellan 55 och 65 år kan bero på att denna åldersgrupp i större utsträckning har varaktig sjukersättning och är beviljad sysselsättning för att ges möjlighet att ingå i ett socialt sammanhang. Det finns anledning att tro att den yngre målgruppen i högre omfattning har arbetsmarknadsinsatser via exempelvis Arbetsförmedlingen hellre än beviljad sysselsättning inom socialpsykiatri, och att man i bedömningen väger in om behovet kan tillgodoses på annat sätt och om andra möjligheter till sysselsättning är uttömda. Ett exempel är att personer som har försörjningsstöd i första hand hänvisas till stadens Jobbtorg, vilka är stadens arbetssökarverksamheter. Det behöver dock säkerställas att det finns tillgängliga sysselsättningar inom socialpsykiatri även för den yngre målgruppen med exempelvis tydligare inriktning mot arbetsmarknaden än vad det gör i dagsläget. Det kan konstateras att det finns vad som upplevs som ett glapp mellan Arbetsförmedlingens insatser och sysselsättningsinsatsen inom socialpsykiatri.

Figur 9:2 Antal personer mellan 20–64 år med biståndsbedömd sysselsättning inom valfriheten (LOV), uppdelat på kön och åldersgrupp. 2020

Källa: Sociala System.

Forskning tyder på att sysselsättning främjar egenmakt, engagemang i aktivitet och socialt nätverk bland deltagarna⁹. Dessutom har antalet timmar som tillbringas i sysselsättningsverksamhet visat sig ha betydelse för engagemang i dess aktiviteter¹⁰. Sedan valfriheten infördes 2010 har deltagandet på sysselsättning minskat. Dock visar inte statistiken om personer utöver den biståndsbedömda tiden deltar i till exempel öppen verksamhet eller studiecirklar.

⁹ Eklund och Markström. Outcomes of a Freedom and Choice reform in Community Mental Health Day Center Services, Vol, 4, Nr 6, Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 2015.

¹⁰ Ibid.

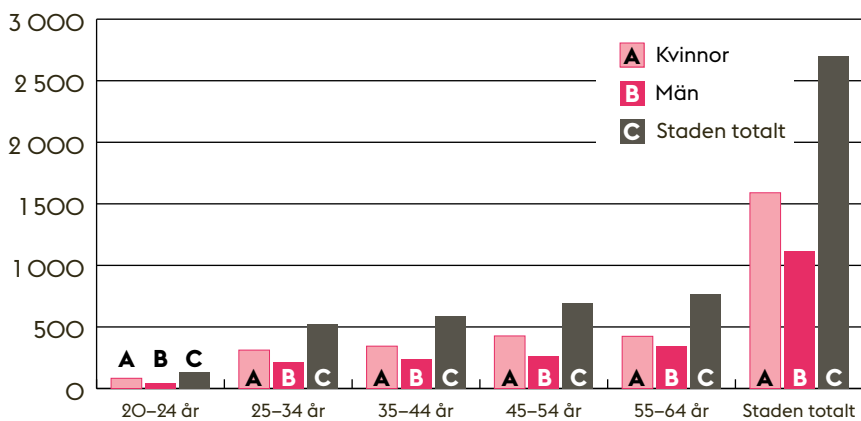

Inom Alfa finns även ett IPS-program. IPS står för *Individual placement and support* och är en evidensbaserad metod som innebär att individer inom socialpsykiatrins målgrupp får stöd att hitta, få och behålla ett arbete eller studier. Metoden rekommenderas med högsta prioritet i de nationella riktlinjerna för psykosocialt stöd till personer vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd.

Boendestöd

Boendestöd är den vanligaste insatsen inom socialpsykiatrin. Under 2020 var det 2 704 personer som hade boendestöd, vilket motsvarar 65 procent av målgruppen. Detta redovisas i figur 9:3. Antal personer med boendestöd har ökat en aning från föregående år, då motsvarande siffra var 64 procent. Av personerna med boendestöd under 2020 var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Figur 9:3 Antal personer mellan 20–64 år med boendestöd inom valfrihetssystemet (LOV), uppdelat på kön och åldersgrupp. 2020

Källa: Sociala System.

Boendestöd beviljas i antal timmar per månad och ersättning utgår till utförare per timme. Det finns tre olika tidsspann som kan beviljas: 1–7 timmar, 8–18 timmar och 19 timmar och uppåt. Fördelningen mellan tidsintervallerna uppdelat på stadsdelsnämnd framgår i tabell 9:10.

Hem för vård och boende (HVB) och hem för viss annan heldygnsvård (HVH)¹²

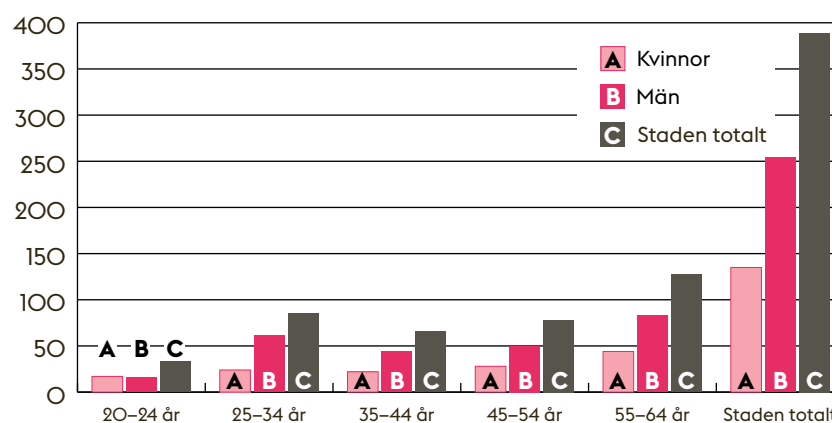
Under 2020 bodde 222 personer mellan 20–64 år på HVB eller HVH, vilket är en ökning med 22 personer från föregående år. Det är inte helt fastställt vad denna ökning beror på. En del av förklaringen kan vara den lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård som inneburit att fristdagarna innan betalningsansvaret för kommunerna i region Stockholm inträder har minskat. Det ställer krav på de myndighetsutövande verksamheterna att kunna göra snabba placeringar och bedömningar i samband med att den enskilde blir utskrivningsklar. Ytterligare en del av förklaringen kan vara det intensifierade arbetet med personer som har samsjuklighet mellan missbruk/beroende och psykiatriska tillstånd. Det är inte ovanligt att denna målgrupp är i behov av omfattande stödinsatser och därmed placeras på HVB.

Av de som bodde på HVB och HVH 2020 var 44 procent kvinnor och 55 procent män. Nästan hälften av de boende var mellan 55 och 64 år (48 procent) och knappt sex procent var mellan 20 och 24 år.

Stödboende

Under 2020 hade 389 personer mellan 20 och 64 år insatsen stödboende. Denna siffra är oförändrad sen föregående år. Av de som bodde på stödboende var 35 procent kvinnor och 65 procent män. I figur 9:4 redovisas antal personer boende på stödboende, uppdelat på kön och åldersgrupp. Andelen kvinnor som bor på stödboende har ökat med tre procentenheter sen föregående år. Av dessa 389 personer var 33 procent mellan 55 och 64 år och åtta procent var mellan 20 och 24 år. En möjlig förklaring till att det i större utsträckning är äldre boenden på stödboende kan vara att yngre personer i större utsträckning placeras i boendeformer utanför stadens egna samt i de privata som är upphandlade av staden. De kan vara placerade både i andra former av stödboende utanför valfrihetssystemet eller andra boendeformer. Även placeringar inom SHIS (Stiftelsen hotellhem i Stockholm) är vanligt förekommande. SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs med stadens uppdrag att tillhandahålla genomgångsbostäder för personer som av sociala och/eller ekonomiska skäl är i behov av tillfällig bostad, samt mer varaktiga bostäder för personer som är i behov av utökad boendestöd. Dessa boendeformer är inte redovisade i tabell 9:12.

Figur 9:4 Antal personer mellan 20–64 år på stödboende inom socialpsykiatri, uppdelat på kön och åldersgrupp. 2020

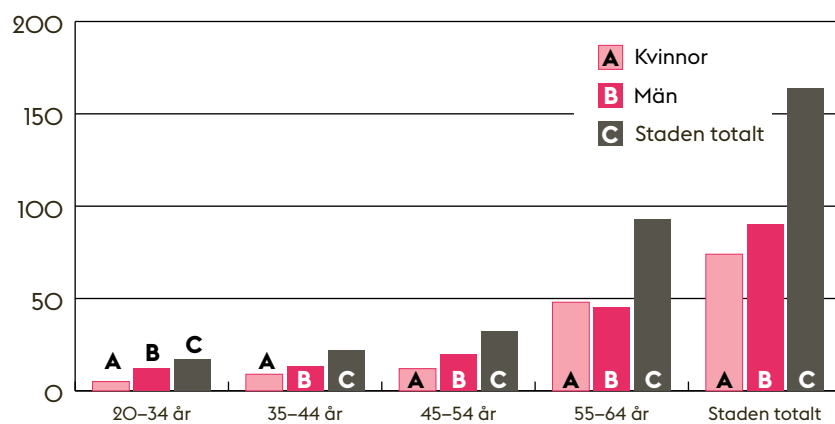
Källa: Sociala System.

¹² HVH är ett tillfälligt boende för till exempel äldre eller psykiskt funktionshindrade som ger möjlighet till avlastning för anhöriga eller rehabilitering för individen.

Bostad med särskild service

Under 2020 bodde 164 personer i en bostad med särskild service (både enligt SoL och LSS), varav 45 procent var kvinnor och 55 procent var män. Även här kan konstateras en ökning från föregående år av kvinnor som bor på bostad med särskild service. Av de som bodde i bostad med särskild service under 2020 var 57 procent i åldern 55–64 år. Fördelningen över åldersgrupperna redovisas i figur 9:5. För flertalet av verksamheterna som erbjuder bostad med särskild service till personer med psykisk funktionsnedsättning gäller att majoriteten av de boende redan är eller närmar sig 65 år. Det innebär bland annat krav på högre omvårdnad och att annan kompetens hos personalen efterfrågas. Då bostad med särskild service ses som en permanent boendeform är det av stor vikt att planering för nya bostäder av denna typ görs. Detta för att kunna tillgodose målgruppens behov av denna insats.

Figur 9:5 Antal personer mellan 20–64 år i bostad med särskild service (LSS och SoL), uppdelat på kön och åldersgrupp. 2020

Källa: Sociala System.

Försöks- och träningslägenheter

Under 2020 hade 419 personer försöks- eller träningslägenhet via socialpsykiatrin, vilket är en ökning från föregående år. Då några stadsdelsnämnder har registrerat besluten för försöks- och träningslägenheter som övrigt beslut går insatsen inte att redovisa utifrån ålder och kön.

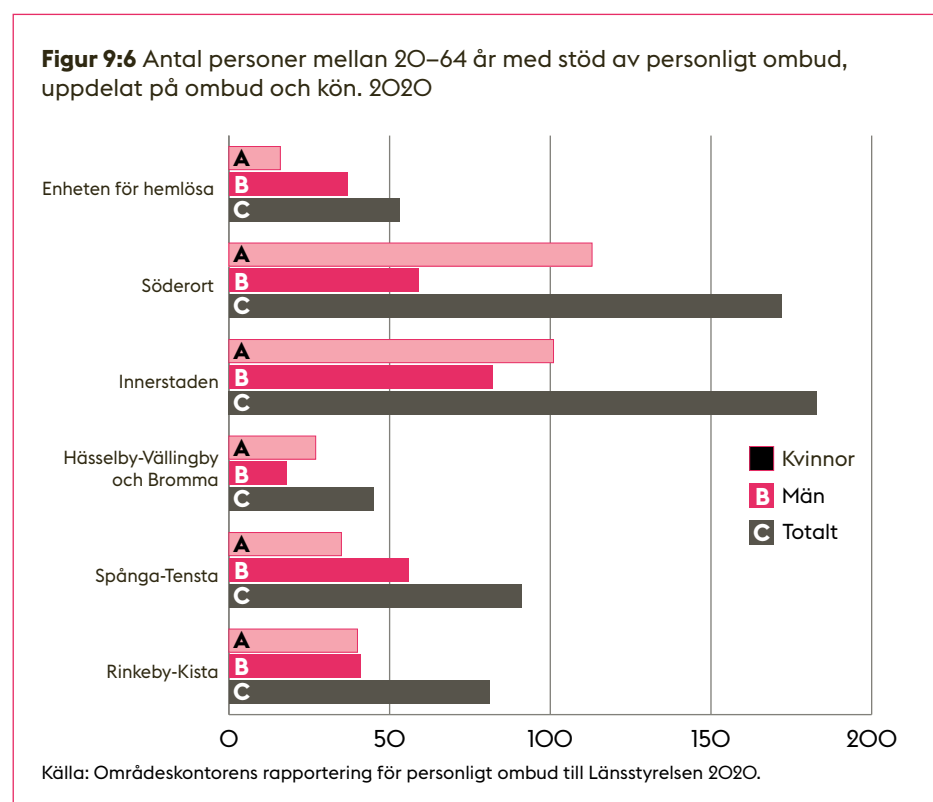
Förmedling av boenden

Enligt stadens hemsida där alla boendutförare finns samlade, fanns det 18 stödboenden och 9 gruppboenden i Stockholms stad. Tre av stödboendena ligger utanför Stockholms stad och drivs i privat regi. I slutet av 2020 stod 47 personer på kö till bostad med särskild service, jämfört med 2017 då 55 personer stod i kö. För stödboende stod 20 personer i kö under slutet av 2020, vilket är ungefär samma som 2019. År 2020 har 67 lägenheter förmedlats vilket är ungefär detsamma som tidigare år. Av dessa bostäder var 19 lägenheter i form av gruppboende och övriga 48 stödboende.

Personligt ombud

Verksamheten med personligt ombud riktar sig till personer med långvariga och omfattande psykiska funktionsnedsättningar som har behov av särskilt stöd för att kunna tillvarata sina rättigheter i samhället. Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av den enskilde och fungerar som ett redskap för att stärka dennes tillit till sig själv och få bättre kontroll och makt över sin egen vardag. Insatsen är inte biståndsbedömd.

I Stockholms stad bedriver stadsdelsnämnderna verksamheten i kommunal regi och har organiserat ombuden i två områdeskontor: ett för de södra stadsdelsnämnderna (Farsta, Skarpnäck, Enskede-Årsta-Vantör, Hägersten-Älvsjö) samt innerstaden (Kungsholmen, Södermalm, Norrmalm och Östermalm). Utöver detta finns det ett områdeskontor med upptagningsområde Hässelby-Vällingby och Bromma. Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta var tidigare ett gemensamt områdeskontor, men har nu gått över till att ha separata organisationer för personligt ombud. Socialförvaltningens enhet för hemlösa har även de en egen verksamhet. Totalt hade 625 personer stöd av personligt ombud under 2020, vilket är en ökning med 40 personer från föregående år. Fördelningen av antal aktuella personer som har kontakt med personligt ombud per områdeskontor/stadsdelsnämnd framgår i figur 9:6.

De vanligaste anledningarna till kontakt med personligt ombud var att personer önskade stöd i frågor som rörde kontakt med myndigheter eller frågor som rörde ekonomi. Även frågor som rörde bostad, struktur i vardagen och kontakt med sjukvården var vanligt förekommande.

Systemfelsrapportering

Det ingår i ombudens arbete att identifiera och rapportera brister av serviceutbudet, som gör att enskildas behov inte blir tillgodosedda fullt ut. Exempel på brister är bland annat bristande samverkan med psykiatri och svårigheter i kontakt med Försäkringskassan.

Andra exempel på brister är svårigheter att navigera i de olika socialförsäkringssystemen samt Arbetsförmedlingens omorganisering som lett till att målgruppen inte får det stöd de behöver. Det har även rapporterats in svårigheter att nå handläggare, otydliga beslut och otydlig ansvarsfördelningen.

Rapporteringen görs till ombudens ledningsgrupp och till Länsstyrelsen. Ombuden deltar därmed indirekt i strukturpåverkan genom att vara katalysatorer för brister och fel i välfärdssystemet¹³. Socialförvaltningen sammanställer årligen en rapport för personligt ombud där systemfelen sammanställs.

¹³ Socialstyrelsen meddelandeblad, nr 5/2011.

Brugarundersökningar inom socialpsykiatri

Stadsledningskontoret har genomfört brukarundersökningar för insatserna boendestöd, stödboende, bostad med särskild service enligt SoL, HVB och sysselsättning varje år sedan 2011.

Frågorna i brukarundersökningen är utformade som påståenden, som exempelvis *Jag blir bemött med respekt av personalen*. Brukarna svarar på enkäten genom att instämma i eller ta avstånd från olika påståenden. För att öka svarsfrekvensen har stadsledningskontoret anlitat oberoende brukarstödjare på sysselsättningar, bostad med särskild service enligt SoL, stödboenden och vissa HVB. Brukarstödjarna stöttar enskilda i att fylla i enkäten. Under 2020 har brukarstödjarnas arbete behövt anpassas utifrån pågående pandemi. Svarsfrekvensen på enkäten varierar och är som högst på sysselsättning och bostad med särskild service och som lägst på HVB och boendestöd. Andel svarande på stadens brukarundersökningar per insats inom socialpsykiatri framgår i tabell 9:13.

Tabell 9:13 Andel svarande brukare på stadsövergripande brukarundersökningen inom socialpsykiatri, per insats. 2015–2020

Insats	2015 (%)	2016 (%)	2017 (%)	2018 (%)	2019 (%)	2020 (%)

Källa: Brukarundersökning 2020 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

I brukarundersökningen frågas brukaren om hur nöjd denne är med sin insats. Nedan redovisas andelen som är nöjda, uppdelat per insats.

Tabell 9:14 Andel personer som är nöjda* med sin insats. 2015–2020

Insats	2015	2016	2017	2018	2019	2020

Källa: Brukarundersökning 2020 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

*Nöjd definieras som de brukare som svarat "Stämmer mycket bra" eller "Stämmer bra" på respektive insats.

Diskriminering

Frågan om diskriminering tillkom i enkäten år 2016. Frågan som ställs är om den enskilde upplever sig diskriminerad av sina boendestödjare, av någon på sin sysselsättning eller i sitt boende. Andel brukar som upplever sig diskriminerade redovisas per insats i tabell 9:15. Den enskilt vanligaste diskrimineringsgrunden är *för att jag har en funktionsnedsättning*. Inom insatserna boendestöd, bostad med särskild service och HVB är den näst vanligaste upplevda diskrimineringsgrunden *på grund av att jag är kvinna*. Inom stödboende är motsvarade *på grund av att jag är man*. Detta är en skillnad från föregående år, då de vanligaste diskrimineringsgrunderna har varit på grund av ålder och funktionsnedsättning. Det är av stor vikt att man inom socialpsykiatri arbetar aktivt med jämställdhetsfrågor, såväl i beställar- som utförarorganisationer.

Tabell 9:15 Andel brukare som uppger att de har blivit diskriminerade, per insats. 2016–2020

Insats	2016	2017	2018	2019	2020

Källa: Brukarundersökning 2020 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

Delaktighet

Ett flertal påståenden i enkäten tar sikte på om den enskilde känner sig delaktig. Påståendena varierar något beroende på insats. Exempel på påståenden är: *jag har inflytande över hur det stöd jag får utförs, jag vet vart jag ska vända mig om jag vill lämna synpunkter och klagomål på mitt boende/min sysselsättning/mina boendestödjare, jag är nöjd med hur många timmar boendestöd jag får per månad*. Andel brukare som är nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd redovisas uppdelat på kön och insatser i tabell 9:16. De insatser där de svarande är mest nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd är inom insatserna boendestöd och sysselsättning. Flera verksamheter inom staden har anställt peer supportrar (även kallade brukarspecialister), som är ett sätt att adressera problematiken med bristande delaktighet. Peer support innebär att personer med egen erfarenhet av psykisk ohälsa anställs inom socialpsykiatriens verksamheter.

Tabell 9:16 Andel brukare som uppger att de är nöjda med möjligheterna att påverka sitt stöd, uppdelat på kvinnor och män. 2018–2020

Insats	2018			2019			2020		
	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)

Källa: Brukarundersökning 2020 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

85%

av de personer som är placerade på HVB är nöjda med sin handläggares bemötande.

Bemötande

I varje enkät finns ett påstående som lyder *jag är nöjd med min handläggares bemötande*. Svaren på frågan är en sammanvägning av samtliga insatser och resultatet är uppdelat på insats, stadsdelsnämnd och kön. Resultaten av denna fråga redovisas i tabell 9:16. Majoriteten av de svarande instämmer med påståendet och menar att det stämmer bra eller ganska bra. Överlag har nöjdheten ökat för samtliga insatser sedan föregående år. Den största ökningen finns inom insatsen HVB, där det har det skett en ökning från 58 procent nöjda till 85 procent.

Tabell 9:17 Andel brukare som uppger att de är nöjda med handläggarens bemötande, uppdelat på kvinnor och män. 2018–2020

Insats	2018			2019			2020		
	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)

Källa: Brukarundersökning 2020 inom socialpsykiatri i Stockholms stad.

Funktionsnedsättning

Det nationella målet, som har sin utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för målgruppen. Ett övergripande styrdokument för arbetet är Stockholms stads program för tillgänglighet och delaktighet som bygger på konventionen.

Stockholms stad ger individuellt stöd och service till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning genom bistånd enligt *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)* och bistånd enligt *socialtjänstlagen (SoL)*. Staden har även ett basansvar för personlig assistans till personer som av Försäkringskassan beviljats statlig assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB).

LSS är en utpräglad rättighetslag som har tillkommit som ett komplement till socialtjänstlagen och annan lagstiftning. Det övergripande syftet med insatser enligt LSS är att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet är att människor med stora och varaktiga funktionsnedsättningar ska kunna leva som andra och genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Enskilda ska ges största möjliga inflytande över hur insatserna ges.

Stöd enligt LSS ges till personer som omfattas av LSS personkrets 1, 2 eller 3 och som har behov av lagens insatser som inte är tillgodosedda på annat sätt. De tre personkretsarna enligt 1 § LSS är följande:

- Personkrets 1: utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
- Personkrets 2: betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom
- Personkrets 3: andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Lagen omfattar tio insatser. Andra individuella behov prövas med stöd av SoL, även om personen omfattas av LSS.

Enligt SoL ska socialtjänsten verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialtjänsten ska även medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter sina behov av särskilt stöd. SoL är en ramlag och genom bistånd enligt lagen ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet har också en rehabiliterande komponent genom att de insatser som ges ska stärka den enskildes möjligheter till att leva ett självständigt liv.

Effekter av covid-19

När det nu gått ett år sedan Coronapandemin bröt ut i Stockholm står det helt klart att verksamhetsområdet funktionsnedsättning har påverkats på många sätt av den pågående pandemin. Många individer som är beviljade insatser enligt SoL eller LSS har ett skört allmäntillstånd och riskerar att drabbas av allvarliga konsekvenser om de insjuknar i covid-19. Detta har lett till att många brukare inte har kunnat nyttja beviljade insatser som de har behov av. För att inte själva bli smittade eller bidra till ökad smittspridning har en del personer av sagt sig eller skjutit upp verkställigheten av beviljade insatser. På grund av de restriktioner som funnits är det även många brukare som inte har haft möjlighet att nyttja insatser så som daglig verksamhet, ledsagning och korttidsvistelse i samma omfattning som vanligt. Stadsdelsförvaltningarna uppger att enskilda brukare i större utsträckning har fått stöd av anhöriga under pandemin.

För att skydda personer i riskgrupp och för att minska smittspridningen har stadens krisledningsnämnd fattat en rad beslut om åtgärder. Under perioden 9 april till 31 maj 2020 var stadens dagliga verksamheter stängda och besök på stadens bostäder med särskild service undanbads. Från och med 1 juni kunde de dagliga verksamheterna öppna upp successivt. Stadens utgångspunkt har hela tiden varit att alla beslutade insatser ska verkställas så snart detta är möjligt utifrån vad som krävs enligt gällande rekommendationer och direktiv. De dagliga verksamheterna uppmanades att ställa om till alternativa aktiviteter. Det kunde exempelvis innebära uteaktiviteter, aktiviteter på distans, aktiviteter i mindre grupper under kortare tid eller att personalen från den dagliga verksamheten kom till den enskildes hem och gjorde aktiviteter där. Stadens inriktning har varit att ha ett mer generöst förhållningssätt avseende turbundna resor till och från daglig verksamhet. Om andra kompletterande insatser behövts för att daglig verksamhet inte kunnat erbjudas i tillräcklig omfattning eller varit stängd så har stadens inriktning även här varit att ha ett generöst förhållningssätt. Skyndsamt handläggning av tillfällig utökning av personlig assistans när det har krävts på grund av covid-19 har tillämpats och möjligheten att använda beviljad ledsagartid flexibelt har vid två tillfällen utökats från tre till sex månader.

Socialnämnden rapporterar kvartalsvis antalet ej verkställda gynnande beslut genom ett tjänsteutlåtande till kommunfullmäktige i Stockholm. Den senaste rapporten lämnades i februari år 2021 och avser kvartal tre år 2020.

Antalet ej verkställda beslut¹ enligt LSS uppgick kvartal 3, 2020, till 275 stycken vilket är en ökning med 145 beslut jämfört med kvartal 3, 2019. Antalet ej verkställda beslut enligt SoL uppgick till 112 stycken. Det är en ökning med 52 beslut jämfört med kvartal 3, 2019.

Orsaken till den stora ökningen av ej verkställda beslut enligt LSS och SoL är avbrott i verkställighet i pågående beslut till följd av Coronapandemin eller att nya beslut inte kunnat verkställas till följd av pandemin. Av de icke verkställda LSS-besluten har 68 procent inte kunnat verkställas till följd av pandemin och gällande icke verkställda SoL-beslut har 70 procent inte kunnat verkställas till följd av pandemin.

Målgruppsbeskrivning

Målgruppen omfattar barn, unga och vuxna personer med funktionsnedsättning som har insatser enligt LSS och/eller SoL.

I detta kapitel redovisas alla LSS-insatser som ges i Stockholms stad oavsett personens ålder eller verksamhetsområde där personen är aktuell. Insatser enligt LSS ges inom verksamhetsområdena funktionsnedsättning, socialpsykiatri och äldreomsorg och samtliga dessa redovisas i denna rapport under rubriken LSS-insatser.

¹ Tjänsteutlåtande Dnr 3.1.1-834/2020.

Insatser enligt SoL som redovisas i kapitlet avser insatser för personer med funktionsnedsättning. Personer med psykisk funktionsnedsättning betraktas i staden som en egen målgrupp och redovisas i kapitlet som rör socialpsykiatri i denna rapport.

Siffrorna i kapitlet har med något undantag mät datumet 1 oktober 2020 med anledning av att Socialstyrelsen använder datumet vid insamling och sammanställning av nationell LSS-statistik. Så långt det är möjligt återanvänds Stockholms stads underlag till Socialstyrelsens LSS-statistik då dessa siffror har granskats på individnivå av varje stadsdelsnämnd. Om ett annat datum har använts än den 1 oktober eller om en annan källa använts än stadens verksamhetssystem *Sociala system*, anges detta för respektive tabell.

Antalet unika individer med insats enligt LSS var under 2020 totalt 4 606 personer (exklusive insatsen råd och stöd som regionen ansvarar för), vilket innebär en ökning med 76 personer från året innan. Antalet personer med bistånd enligt SoL var 2 537 personer, vilket är en minskning med 57 personer.

Antalet unika individer med insats enligt både LSS och SoL var under 2020 totalt 671 personer, vilket innebär en ökning med 72 personer från året innan. En vanligt förekommande kombination av insatser enligt båda lagrummen är boendestöd enligt SoL och daglig verksamhet enligt LSS.

Antal personer med beslut om assistansersättning enligt Socialförsäkringsbalken (SFB) från Försäkringskassan var under 2020 totalt 1 083 personer, vilket är en minskning med 28 personer på ett år. Kommunen är kostnadsansvarig för de 20 första timmarna per vecka för varje enskild person som har beslut om assistansersättning.

Fördelningen mellan män och kvinnor samt totalt antal för respektive lagrum de senaste tre åren redovisas i kommande tabell.

Tabell 10:1 Antal personer med insats enligt LSS, SoL respektive SFB per lagrum, samt fördelning mellan kvinnor och män, 2018–2020

Lagrum	2018			2019			2020		
	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal totalt	Kvinnor (%)	Män (%)

Källa: Sociala System.

* Justerat totalt antal.

** Avser nettovärdet, det vill säga unika individer med insats enligt endast LSS, endast SoL, eller både LSS och SoL.

*** Källa: Försäkringskassan.

Av de personer som var aktuella inom de olika lagrummen är fördelningen mellan könen densamma som föregående år. Kvinnor erhåller insatser enligt LSS samt socialförsäkringsbalken (SFB) i mindre utsträckning än män. Vid insatser enligt SoL är skillnaden mellan könen mindre men något fler kvinnor erhåller insatser enligt SoL i förhållande till män.

I Stockholms stad erhåller totalt 4 606 personer insatser enligt LSS och 2 537 personer insatser enligt SoL under 2020. Det är 671 personer som erhåller insats enligt både LSS och SoL. I kommande tabeller redovisas fördelningen av dessa ärenden utifrån respektive lagstiftning fördelat på kön och nämnd för 2020.

Kvinnor erhåller insatser enligt LSS samt socialförsäkringsbalken (SFB) i mindre utsträckning än män.

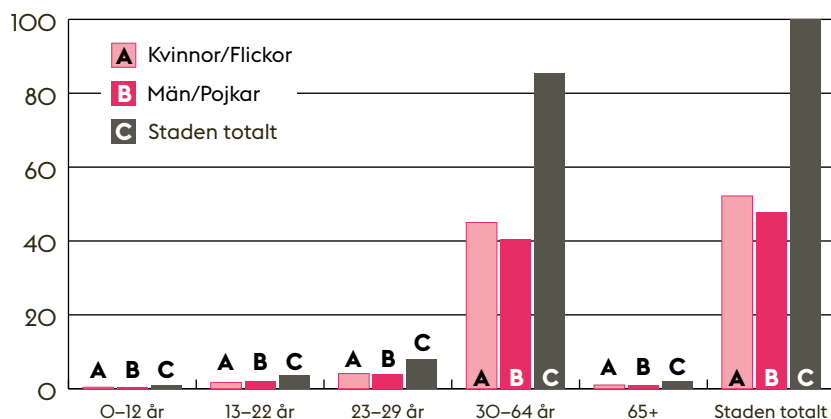
4 606

personer erhåller insatser enligt LSS och 2 537 personer erhåller insatser enligt SoL. 671 personer erhåller insats enligt både LSS och SoL.

En sammanslagning av åldersgrupperna mellan 0–29 år visar att 51 procent av dem som har beslut enligt LSS befinner sig i det åldersspannet. Det är en ålder då grunden till den enskildes personliga utveckling formas² och stödet i insatserna är en del i detta. Andelen män som fick stöd enligt LSS var högre än andelen kvinnor. Störst skillnad mellan flickor eller kvinnor och pojkar eller män fanns i de yngre åldersspannen. En förklaring kan vara att fler pojkar får en diagnos inom personkrets 1, det vill säga personer med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd samt att det är vanligare att flickor i mindre utsträckning erhåller en diagnos.

Figur 10:2 Andel personer med insats enligt SoL, fördelat på åldersgrupp och kön, 2020

Källa: Sociala System.

När det gäller insatser enligt SoL är fördelningen jämn mellan könen. En viss skillnad kan ses mellan de olika åldersgrupperna. Insatser enligt SoL ges främst till vuxna personer med funktionsnedsättning. Inom åldersspannet 0–12 år var det endast 29 personer som erhöll insats enligt SoL. En förklaring till att få finns i det lägsta åldersspannet kan vara att barn med funktionsnedsättning som har behov av insatser från socialtjänsten i stor utsträckning tillhör någon av personkretsarna i LSS och därmed erhåller insatser enligt denna lag. De allra flesta som erhöll insatser enligt SoL befann sig inom åldersspannet 30–64 år (86 procent) vilket motsvarar 2 745 personer. Åldersspannet 65 år och över utgör endast två procent vilket motsvarar 62 personer. Anledningen till att få finns i det högsta åldersspannet är att de flesta ärenden inom lagrummet överlämnas till äldreomsorgen i samband med att den enskilde fyller 65 år. De ärenden som fortsatt finns kvar inom området funktionsnedsättning rör med stor sannolikhet personer som av olika anledningar ännu inte hunnit överlämnas till äldreomsorgen trots att de fyllt 65 år.

Utredningar, insatser, biståndets omfattning och utformning

Insatser enligt LSS

LSS har tio definierade insatser, av vilka regionen ansvarar för den första insatsen (rådgivning och annat personligt stöd) och kommunen för de nio övriga insatserna. Stockholms stad anordnar även korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS i form av kolloverksamhet för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning som omfattas av personkrets 1.

² Bedöma barns mognad för delaktighet – Socialstyrelsen.

Behovet av bostad med särskild service har inte kunnat tillgodoses inom stadens befintliga verksamheter på flera år och anledningarna till detta är flera. Långa byggprocesser och svårighet att matcha behov med utbyggnadstakt är några förklaringar. För att tillgodose behovet av bostäder med särskild service behöver stadsdelsförvaltningarna upprätta avtal med privata aktörer utanför stadens valfrihetssystem (LOV).

Stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det finns behov av gruppboendestäder för målgrupper med specifika behov så som personer med autism i kombination med intellektuell funktionsnedsättning som har ett svårt utmanande beteende, yngre personer med demenssjukdom och individer i behov av teckenspråkig miljö. Stadsdelsförvaltningarna ser svårigheter med att matcha boenden med rätt personalstöd inom befintligt ersättningsystem.

Tabellen nedan beskriver fördelningen av antal verkställda beslut med bostad med särskild service enligt LSS uppdelat på gruppboendestad eller serviceboendestad fördelat på kön.

Tabell 10:4a Antal personer som bor på bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, uppdelat på typ av bostad samt kvinnor och män. 2020

	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män

Källa: Sociala System.

Insatser för aktiviteter utanför bostaden med särskild service

Förutom omvårdnadsinsatser ingår stöd till fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter för personer som bor i bostad med särskild service³. Personalen har en viktig uppgift att ge den enskilde stöd att utveckla sina egna fritidsintressen men ibland kan personen ha individuella önskemål som inte kan tillgodoses av den ordinarie personalen på gruppboendestaden eller serviceboendestaden.⁴

Tabellen nedan visar andel unika personer som bor på bostad med särskild service som minst beviljats någon av insatserna ledsagarservice, kontaktperson eller daglig verksamhet. En person kan ha mer än en av de tre insatserna.

Tabellen visar att 75 procent av personerna var beviljade ledsagarservice, kontaktperson eller daglig verksamhet förutom bostad med särskild service under 2020.

Tabell 10:4b Andel personer som är beviljade insats enligt LSS bland de som bor på bostad med särskild service för vuxna, redovisat per insats och uppdelat på kvinnor och män. 2018–2020

Insats	2018	2019	2020

Källa: Sociala System.

Stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det finns behov av gruppboendestäder för målgrupper med specifika behov.

1 661

personer var beviljade bostad med särskild service enligt LSS 2020.

³ Prop. 1992/93:159 s. 92.

⁴ Bostad med särskild service för vuxna, Socialstyrelsen.

Tabell 10:4c Andel personer som är beviljad ledsagarservice, kontaktperson eller dagligverksamhet enligt LSS bland de som bor på Gruppbofastad för vuxna år 2018–2020

Insats	2018	2019	2020

Källa: Sociala System.

Av de personer som bor på gruppbofastad enligt LSS var 80 procent av männen och 75 procent av kvinnorna beviljade daglig verksamhet 2020, vilket är en minskning med 3 procent för kvinnorna från föregående år. Fyra procent av kvinnorna och tre procent av männen var beviljade kontaktperson, medan endast ett fåtal av männen och ingen kvinna var beviljad ledsagarservice.

Tabellen nedan visar att 62 procent av personerna som bor på servicebofastad har någon av insatserna ledsagarservice, kontaktperson eller daglig verksamhet under 2020. Det är 18 procent färre än bland personerna som bor på gruppbofastad. Av de personer som bor på servicebofastad har 57 procent av männen och 65 procent av kvinnorna daglig verksamhet under 2020. Fem procent av kvinnorna och två procent av männen var beviljade kontaktperson, medan ett fåtal av männen och ingen kvinna var beviljad ledsagarservice.

62%

av personerna som bor på servicebofastad har någon av insatserna ledsagarservice, kontaktperson eller daglig verksamhet under 2020, vilket är 18 procent färre än bland personerna som bor på gruppbofastad.

Tabell 10:4d Andel personer som är beviljad ledsagarservice, kontaktperson eller dagligverksamhet enligt LSS bland de som bor på servicebofastad för vuxna år 2018–2020

Insats	2018	2019	2020

Källa: Sociala System.

Personlig assistans, daglig verksamhet och avlösarservice

Tabell 10:5 Antal verkställda beslut enligt LSS per 10 000 invånare efter nämnd. 2020

Nämnd	Personlig assistans	Daglig verksamhet	Avlösarservice
Rinkeby-Kista	7	40	5
Spånga-Tensta	7	40	7
Hässelby-Vällingby	2	41	6
Bromma	2	27	3
Kungsholmen	2	22	3
Norrmalm	3	19	4
Östermalm	1	13	2
Södermalm	2	21	5
Enskede-Årsta-Vantör	3	33	4
Skarpnäck	4	35	5
Farsta	3	39	9
Hägersten-Älvsjö	1	28	5
Skärholmen	9	55	11
Socialnämnden	0	93	0
Staden totalt	3,0	29,4	4,8

Källa: Sociala System och SCB.

Tabellen visar hur verkställda beslut för insatserna personlig assistans, daglig verksamhet och avlösarservice är fördelade per 10 000 invånare och stadsdelsförvaltning. Antal beslut i de tre utvalda insatserna varierar mellan stadsdelsförvaltningarna. Flest verkställda beslut för personlig assistans per 10 000 invånare finns i Skärholmen och lägst antal beslut om personlig assistans finns på Östermalm och i Hägersten-Älvsjö. Flest antal verkställda beslut om daglig verksamhet är beviljade av socialnämnden följt av Skärholmen. Minst antal beslut om daglig verksamhet har verkställts på Östermalm följt av Norrmalm. För insatsen avlösarservice står Skärholmen för flest antal verkställda beslut per 10 000 invånare följt av Farsta stadsdelsförvaltning, medan Östermalm har lägst antal verkställda beslut om avlösarservice, följt av Kungsholmen och Bromma.

Ledsagarservice och ledsagning

Ledsagning är en insats som syftar till att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga i samhällslivet och beviljas enligt LSS (ledsagarservice) eller enligt SoL (ledsagning).

I Stockholms stads riktlinjer framgår vad insatsen kan omfatta med utgångspunkt i den enskildes behov och önskemål. Riktlinjerna omfattar även en modell som ger möjlighet till flexibelt användande av insatsen och möjlighet att utföra aktiviteter som medför omkostnader för ledsagaren samt möjligheten att ansöka om omkostnadsersättning för en mer kostsam aktivitet 1–2 gånger per år. Insatsen beviljas i ett visst antal timmar per månad och flexibiliteten innebär att beviljade timmar sedan kan fördelas enligt den enskildes önskemål under perioder om tre månader. När en tremånadersperiod tar slut börjar en ny. Timmar kan inte föras över mellan tremånadersperioderna. På grund av situationen med covid-19 beslutade Stockholms stads krisledningsnämnd vid två tillfällen under 2020 att tillfälligt utöka flexibiliteten på så sätt att det var möjligt att spara ledsagartimmar upp till sex månader i stället för tre månader. Samma gällde omkostnadsersättningen. Besluten fattades mot bakgrund av att det var många brukare som inte kunde nyttja beviljad ledsagning eller ledsagarservice trots möjligheten till flexibilitet upp till tre månader.

Från 1 januari 2020 höjdes pensionsåldern till 68 år och från 2023 höjs rätten att vara kvar på sitt arbete till 69 år. HFD:s prejudikat av vad som avses med yrkesverksam ålder höjs därmed också.

I tabellen nedan redovisas antal individer från 67 år med beslut om daglig verksamhet med eller utan beslut om bostad med särskild service uppdelat på kvinnor och män för åren 2018–2020. De flesta individer som är 67 år och äldre och har daglig verksamhet bor också på bostad med särskild service. Tabellen visar att beslut om daglig verksamhet har minskat för individer äldre än 67 år som bor i andra boendialternativ, medan för gruppen som bor på bostad med särskild service har besluten om daglig verksamhet ökat något.

Man kan konstatera att det finns skillnader mellan könen i andel beslut om daglig verksamhet efter 67 års ålder beroende på var man är bosatt. Av de män över 67 år som har beslut om bostad med särskild service har 78 procent även daglig verksamhet. För kvinnorna är det 36 procent som fortfarande har daglig verksamhet efter 67 års ålder. För personer som inte bor på bostad med särskild service är situationen omvänd. Av de kvinnor som inte bor på bostad med särskild service har 64 procent fortfarande daglig verksamhet efter 67 års ålder. För männen är det 22 procent som fortfarande har daglig verksamhet efter 67 års ålder.

Tabell 10:7 Antal personer från 67 år med verkställt beslut om daglig verksamhet (LSS), uppdelat på med eller utan beslut om bostad med särskild service, totalt samt uppdelat på kvinnor och män. 2018–2020

	2018			2019			2020		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män

Källa: Sociala System.

Insatser enligt SoL inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning

Socialtjänstlagens mål är att främja en utveckling som syftar till jämlikhet i levnadsvillkor, solidaritet och trygghet. Verksamheten ska syfta till att öka den enskildes möjligheter att ta del av samhällets gemenskap, förebygga uppkomsten av social ohälsa och begränsa den enskildes behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten ska särskilt inrikta sig på att frigöra och utveckla enskildas egna resurser utan att ta över den enskildes eget ansvar. Självbestämmande och integritet betonas.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt.

Inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning beviljas bland annat insatserna avlösning, boendestöd, bostad med särskild service, dagverksamhet, hemtjänst, kontaktperson, korttidsboende för barn/unga, korttidsboende för vuxna, ledsagning och trygghetslarm enligt SoL.

Under 2020 hade 4 116 individer verkställda beslut enligt SoL varav 2 180 var kvinnor och 1 936 var män. På ett år har antalet verkställda beslut enligt SoL minskat med 129 beslut (4 245 individer med beslut 2019 till 4 116 individer med beslut 2020).

Flest verkställda beslut finns inom insatserna boendestöd (1 318 beslut) och hemtjänst (1 309 beslut).

Det finns skillnader mellan könen i andel beslut om daglig verksamhet efter 67 års ålder beroende på var man är bosatt.

Valfrihetssystem

Stockholms stad tillämpar valfrihet enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) vilket ger den enskilde möjlighet att välja vilken utförare som ska utföra vissa insatser enligt SoL och LSS. De verksamheter som ingår i valfrihetssystemet är utförare i stadens egen regi, upphandlade entreprenader samt de som ansökt och slutit avtal med socialförvaltningen enligt LOV. Verksamheterna presenteras på stadens hemsida, Hitta service. Här kan den enskilde läsa om verksamheternas inriktning, profil och presentation av verksamheternas kvalitet genom resultat från brukarenkäter. Ovanstående är olika faktorer som kan vara till hjälp för den enskilde i valet av utförare.

Tabell 10:11 Antal verksamheter med LOV-avtal per insats. 2018–2020

Insats	2018	2019	2020

Källa: Juridik och upphandling, socialförvaltningen.

Antalet utförare inom daglig verksamhet har inte ökat så mycket i jämförelse med de senaste åren. För insatsen bostad med särskild service för vuxna finns det sedan tidigare en utförare med två olika verksamheter ansluten via LOV-avtal. Under året har en ny utförare slutit avtal med staden och det har tillkommit en verksamhet. Staden arbetar aktivt med att kartlägga behovet, samordna och planera för att möjliggöra fler platser i bostäder med särskild service och att verka för att fler utförare ska sluta avtal med staden. Antalet utförare inom ledsagar-avlösarservice (SoL och LSS) har ökat igen efter en minskning året innan då avtal sades upp/ hävdes med anledning av att insatserna sedan januari 2019 omfattades av tillståndsplikt. Det ser ut som att det har skett en minskning av antalet utförare inom insatsen korttidshem men att antalet utförare är färre än tidigare år beror på att utförare inom LSS-kollo inte har tagits med i statistikuppgiften för år 2020.

Individuella avtal förekommer i stor utsträckning inom insatsen bostad med särskild service för vuxna, dock har det skett en minskning jämfört med år 2019.

Nedan redovisas antal verkställda beslut fördelat per insats och regiform. Ett individuellt avtal innebär att handläggaren behövt verkställa insatsen hos en verksamhet som inte är med i valfrihetssystemet. Orsaken till det kan bland annat vara att den enskildes behov inte kan uppfyllas hos någon av verksamheterna eller att det inte finns tillräckligt med platser inom valfrihetssystemet. Handläggaren behöver då förhandla med verksamheten om kraven och priset för insatsen. Individuella avtal förekommer i stor utsträckning inom insatsen bostad med särskild service för vuxna, dock har det skett en minskning jämfört med år 2019. År 2019 verkställdes 27 procent av besluten med individuellt avtal, i jämförelse med 25 procent av besluten för år 2020.

Brukardelaktighet

Varje vår genomför stadsledningskontoret en brukarundersökning där resultatet presenteras på stadens hemsida. Svaren i brukarenkäterna utgör mått på hur väl indikatorerna för verksamhetsområdet uppfylls.

Resultatindikatorer

I tabellen nedan visas resultat som är kopplade till några av de indikatorer som finns för verksamhetsområdet funktionsnedsättning.

I brukarundersökningen för insatsen daglig verksamhet fick brukaren svara på påståendet *Jag trivs på min dagliga verksamhet*. I stadens brukarundersökning för korttidsboende fick brukaren svara på påståendet *Jag är nöjd med mitt korttidsboende*. Resultatet i den indikator nedan som handlar om *andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning* är en sammanslagning av flera insatser och viktas med hänsyn till hur könsfördelningen, stadsdelsfördelningen och insatsfördelningen såg ut i urvalet. Resultatet bygger på svar från insatserna grupp- bostad, servicebostad, daglig verksamhet.

Tabell 10:14 Andel nöjda brukare per indikator, uppdelat på kvinnor och män. 2020

Indikator	Kvinnor	Män	Totalt

Källa: Brukarundersökning 2020 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.
Förklaring till "nöjd" såsom det skrivs i enkätundersökningen – ex stämmer ganska bra/stämmer helt är ihopslaget

Brukarundersökning för insatserna daglig verksamhet samt vuxna med boende enligt LSS

Årets brukarundersökning för bostad med särskild service för vuxna samt daglig verksamhet genomförde Stockholms stad vid sidan om Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) nationella brukarundersökningen inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning. Stockholms stad anlidade samma leverantör som SKR, vilket i år var Enkätfabriken. Staden har ställt samma frågor som SKR gör i den nationella mätningen men har dessutom lagt till två frågor om bemötande och diskriminering. Stadens undersökning har i övrigt genomförts på samma sätt som SKRs undersökning.

Enkäten genomförs med webbenkätverktyget Pict-O-Stat som är ett verktyg anpassat för personer med kognitiv funktionsnedsättning genom att med både bild- och ljudstöd underlätta för brukaren att svara på enkäten. Frågorna i undersökningen avsåg att mäta fyra kvalitetsområden: självbestämmande, bemötande, trygghet och trivsel. Syftet med undersökningen var att få kunskap om hur brukarna upplever kvaliteten i verksamheterna, för att tillsammans med brukarna kunna utveckla och förbättra verksamheterna. Ytterligare ett syfte var att öka deltagarnas delaktighet och inflytande i verksamheten då de i större utsträckning självständigt med hjälp av bild- och ljudstödet kunde besvara frågorna själva.

I år anmäldes 1 108 brukare till undersökningen för gruppboende och av dessa svarade 582 stycken, vilket ger en svarsfrekvens på 53 procent. Till undersökningen för servicebostad anmäldes 460 brukare och av dessa svarade 211 stycken, vilket ger en svarsfrekvens på 46 procent. 1 628 brukare har svarat på enkäten för daglig verksamhet av de totalt 2 815 som var anmälda, vilket ger en svarsfrekvens på 58 procent. Den pågående pandemin kan ha försvårat för en del brukare inom daglig verksamhet att delta då de kan ha haft en lägre närvaro alternativt inte haft någon närvaro på daglig verksamhet under den tid då undersökningen genomfördes.

Diskriminering

I brukarenkäten mäts andel brukare som uppger att de blivit diskriminerade. Frågan är sedan tidigare med i de enkäter som staden själv tar fram, korttidshem samt korttidstillsyn. Vad gäller brukarundersökningarna för gruppbofastad, servicebofastad och daglig verksamhet så ställer staden samma frågor som SKR gör i den nationella mätningen men har även lagt till frågan om diskriminering. Som tidigare omnämnts så är resultatet för brukarundersökningen för korttidstillsyn inte klart, därav kan ingen uppgift redovisas för denna insats för år 2020.

Tabell 10:16 Andel brukare som uppger att de blivit diskriminerade, per insats. 2017–2020

Insats	2017	2018	2019	2020

Källa: Brukarundersökning 2020 inom funktionsnedsättning i Stockholms stad, SLK.
– Inget resultat finns att redovisa.

Stockholms stads alla stadsdelar

Staden är indelad i 13 stadsdelsområden (rosa linjer) och 132 stadsdelar.
Stadsdelarnas namn framgår av kartan.

Akalla

Husby

Kista

Tensta

Lunda

Rinkeby

Kälvesta

Solhem

Bromsten

Hässelby Villastad

Vinsta

Nälsta

Sundby

Hässelby Gård

Vällingby

Flysta

Bällsta

Mariehäll

Hässelby Strand

Grimsta

Råcksta

Eneby

Beckonberga

Bromma k:a

Riksby

Ullsunda
Industriområde

Universitetet

Hjorthagen

Norra
Johannes

Östra
Matteus

Tekniska
Högskolan

Blackeberg

Norra Ängby

Åkershov

Ullsunda

Traneberg

Stadshagen

Norra
Johannes

Engelbrekt

Södra Ängby

Åkershovs
slott

Ullsunda

Kristineberg

Östra s:t
Göran

Norra
Johannes

Hedvig
Eleonora

Oscars k:a

Gärdet

Nockebyhov

Olovslund
Abrahams-
berg

Stora
Mossen

Alvik

Fredhäll

Marieberg

Adolf Fredrik
Södra

Adolf Fredrik

Klara

Jakob

Nockeby

Äppelviken

Lilla
Essingen

Reimersholme

Kungsholmen

Storkyrkan

Djurgården

Högländet

Ålsten

Stora
Essingen

Långholmen

Mariatorget

Norra Sofia

Gröndal

Aspudden

Liljeholmen

Norra Högalid

Södra
Katarina

Norra Sofia

Hägersten

Midsommarkransen

Årsta

Högalid

Södra
Katarina

Södra Sofia

Södra
Hammarbyhamnen

Mälärhöjden

Hägerstens-
åsen

Västberga

Östberga

Hammarbyhöjden

Björkhagen

Sätra

Bredäng

Västertorp

Solberga

Liseberg

Johanneshov

Enskede
Gärde

Kärrtorp

Vårberg

Skärholmen

Fruängen

Långbro

Örby Slott

Enskedefältet

G:a Enskede

Enskededalen

Bagarmossen

Herrängen

Äivsjo

Örby

Stureby

Svedmyra

Tallkrogen

Skarpnäcks Gård

Längsjö

Hagsätra

Bandhagen

Högdalen

Gubbängen

Sköndal

Flaten

Rågsved

Hökarängen

Sköndal

Orhem

Fagersjö

Farsta

Farsta Norra

Farsta Strand

Farsta

Larsboda

Skrubba

Farsta Norra

Farsta Strand

